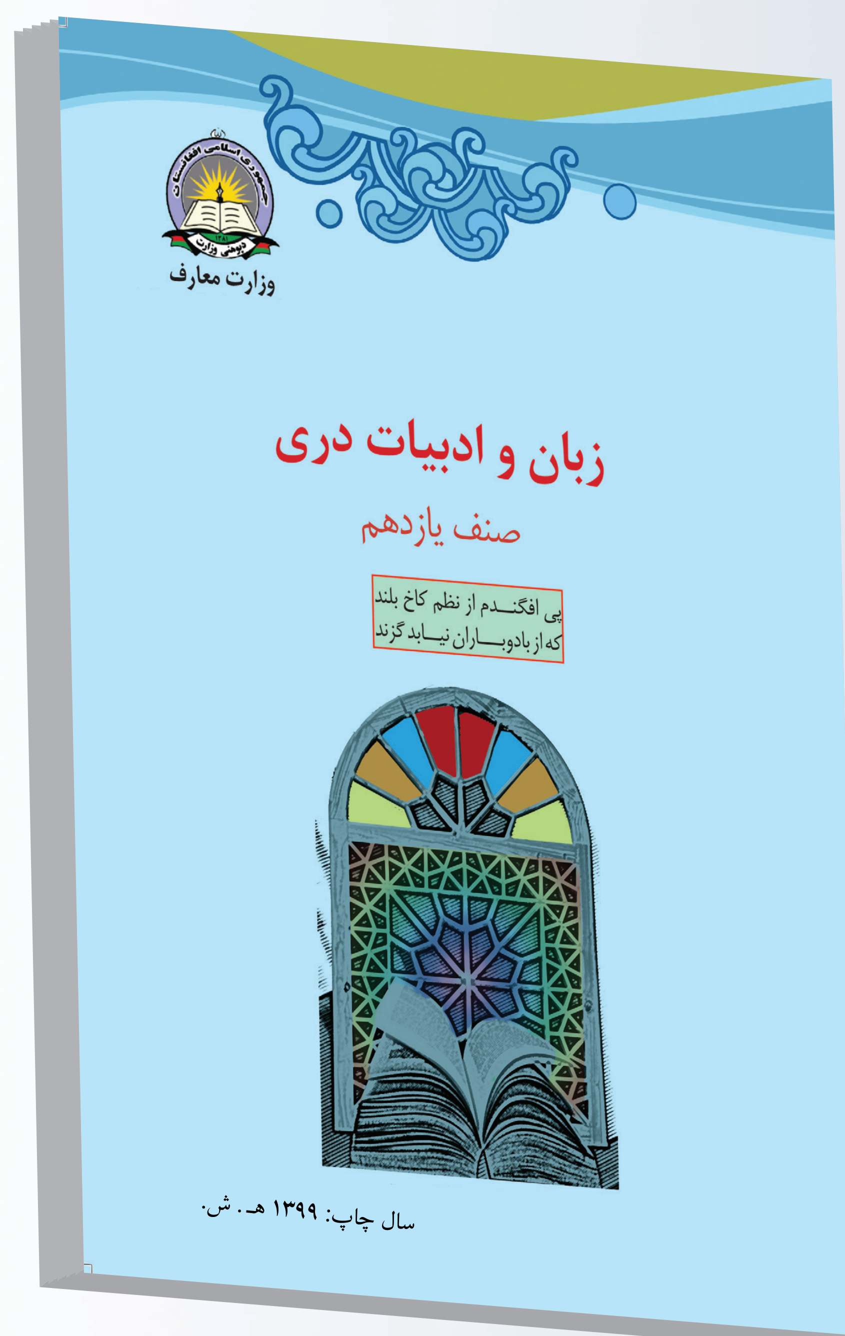
وزارت معارف

کتاب معلم

رهنمای تدریس زبان و ادبیات دری

صنف یازدهم

رهنمای تدریس زبان و ادبیات دری – صنف یازدهم

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ. ش.

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان
دا هېواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

وزارت معارف

رهنمای تدریس زبان و ادبیات دری
صنف یازدهم

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ.ش.

مشخصات کتاب

مضمون: رهنمای تدریس زبان و ادبیات دری

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش دیپارتمنت دری

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: یازدهم

زبان: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامهٔ وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۹ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم- حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانوادهٔ بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی و رهنمای تدریس در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکرشده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به‌عنوان تربیت کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، با استفاده از این رهنما، از هیچ نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس راآغاز کنند، که در آیندهٔ نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفادهٔ بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این رهنمای تدریس مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست

پیشگفتار

رهنمای معلم کتابی است که معلمان محترم را با اهداف عمومی تعلیم و تربیت، اهداف دورهٔ تعلیمی، پلان درسی و شیوهٔ تدریس یک درس و عملی ساختن دقیق برنامه درسی در صنف رهنمایی می کند.

این رهنما در دو فصل تنظیم شده است. فصل اول تحت عنوان کلیات و معرفی برنامهٔ درسی و فصل دوم تحت عنوان رهنمای تدریس می‌باشد. فصل اول شامل دو قسمت است مقدمه و آشنایی با برنامه درسی.در قسمت مقدمه، معلمان با مقاصد تعلیم و تربیت و رسالت معلمی آشنا می‌شوند، آن‌ها آگاه می‌شوند که اهداف نظام تعلیم و تربیت کشور عزیز ما افغانستان در ساحات مختلف اعتقادی و اخلاقی، علمی و تعلیمی، فرهنگی و هنری، مدنی، اجتماعی و اقتصادی چه مقاصدی را دنبال می کند. موضوعات درسی مختلف، برای تحقق این اهداف طراحی شده است و معلمان در صنوف مختلف باید تلاش کنند که از طریق ارا ئهٔ محتوا و روش‌های جذاب تدریس زمینهٔ تحقق این اهداف را فراهم سازند.

در قسمت دوم فصل اول معلمان عزیز با اهمیت موضوعات درسی، اهداف کلی آموزش هر درس، محتوای برنامهٔ(درسی)، نوع ارتباط عمودی موضوعات آموزشی در صنوف مختلف، روش‌های تدریس و شیوهٔ ارزیابی از معلومات و مهارت‌های شاگردان و مواد ممد برنامهٔ درسی آشنا می‌شوند. روش‌های تدریس که در هر رهنما معرفی شده است، متناسب با موضوع درس است، برای مثال روش‌های تدریس توصیه شده در درس ریاضی با درس اجتماعیات و یا آموزش زبان فرق می کند؛ وجه اشتراک این روش‌ها تأکید آن‌ها بر فعال بودن شاگردان در جریان تدریس تحت نظر معلم است.

فصل دوم این رهنما به برنامه ریزی سالانه (پلان سالانه) برای مناطق سردسیر و گرم‌سیر، نحوهٔ تدریس هر درس(پلان روزانه) و منابع و مآخذی که برای تألیف رهنما از آن‌ها استفاده شده اختصاص یافته است. باور نویسنده‌گان این رهنما بر این بوده است که معلمان گاه به دلیل نداشتن وقت کافی، ممکن است که فرصت تهیهٔ پلان روزانه را نداشته باشند ویا این که هر کدام استنباط‌های خاص از اهداف درس داشته باشند، در نتیجهٔ تدریس خوب لازم به تذکر است که شیوهٔ تدریس توصیه شده مانع از آن نیست که معلمان نتوانند از روش‌هایی که خود در طی سال‌ها تدریس تجربه کرده اند استفاده نکنند. بدون شک بهترین روش تدریس، روشی است که در آن آموزش صورت گیرد.

قسمت دیگری از پلان روزانه به پاسخ‌های متن درس، سؤال‌های آخر درس و یا بخش، اختصاص داده شده است. به منظورتوسعهٔ معلومات بیشتر معلمان در اخیر هر پلان درسی معلومات اضافی برای آن‌ها آورده شده است. معلمان محترم با ارسال نظرات خود به ریاست انکشاف نصاب تعلیمی می‌توانند به بهتر شدن این رهنما کمک کنند.

در آخر، موفقیت همه معلمان گرامی را در تربیت افراد صالح، با ایمان، وطن دوست و مسؤول در برابر کشور عزیز ما افغانستان، از بارگاه خداوند ﷻ خواهانیم.

فصل اول

کلیات و معرفی برنامهٔ درسی

اهمیت تعلیم و تربیت و رسالت معلمی

دانشمندان تعلیم و تربیت را به شکل‌های مختلف تعریف کرده اند. عده‌یی تعلیم وتربیت را انتقال علـم و دانـش، ارزیابی و توسعهٔ میراث فرهنگی گذشته‌گان می‌دانند. عده‌یی نیز تعلیم و تربیت را تشکیل نهایی، صفات و قابلیـت‌هـای معین در فرد خوانده اند. برخی هم تعلیم و تربیت را آشکار ساختن استعدادهای نهفته در فرد یا به بیان روشـن‌تـر رشـد توانایی و استعدادهای فرد می‌شمارند.

برخی از دانشمندان، تعلیم و تربیت را آماده کردن فرد برای زنده‌گی در اجتمـاع و آشـنا سـاختن وی بـا آداب، رسوم، عقاید و افکار خاص می‌پندارند. امروز نظریات مفیدی در بارهٔ ماهیت و تربیت به وسیلهٔ دانشمندان بزرگ ابـراز شده است که نقل آن‌ها در این مقدمه از اهمیت خاصی برخوردار است.

بعضی از دانشمندان، تعلیم و تربیت را رهنمای جنبه‌های متعـدد ابعـاد وجـودی فـرد؛ یعنـی جنبـه‌هـای جسـمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی، کاری، معنوی، هنری و اخلاقی می‌دانند.

همه تعریف‌های فوق از جهاتی درست اند؛ اما به تنهـایی بسـنده نیسـتند. دانشـمندان تعلـیم و تربیـت از شـاگردان انتظارات زیادی دارند. آن‌ها از شاگردان انتظار دارند کـه در کنـار فراگیـری علـم و هنـر بـا فرهنـگ، آداب و رسـوم کشور خود آشنا شده، به منظور سازگاری با جامعه و ورود موفقانه به اجتماع، دانش، مهارت‌ها و ذهنیت‌های خاصـی را کسب کنند، تا در نتیجهٔ شکوفایی استعداد، بتوانند قابلیت‌های خود را بروز دهند. مهارت‌های کاری و شـغلی مـورد نیاز را جهت کسب معاش و تأمین نیازهای اقتصادی جامعه یاد بگیرند. از سوی دیگـر، انتظـار مـی‌رود ابعـاد وجـودی شاگردان که توسط زیست شناسان، روان شناسان، جامعه شناسان، فلاسـفه و علمـای اخـلاق شناسـایی شـده اسـت، از طریق تعلیم و تربیت رهنمایی، رشد و توسعه یابد.

نظام تعلیم و تربیت مطلوب، پرورش همگان را مورد توجه قرار می‌دهد و به تحقق همهٔ اهداف آن می پردازند. از سوی دیگر، معلم آگاه و وارد به مبانی صحیح همهٔ دوره‌های تعلیمی به تحقق تمام اهداف تعلیم و تربیـت از طریـق فعالیت‌های مختلف درسی و نصاب تعلیمی توجه دارد.

شاگردان در دورهٔ نوجوانی دارای ویژه‌گی‌های خاصی اند، که از لحاظ فزیکی وارد مرحلـهٔ جدیـدی از تغییـرات جسمانی می‌شوند. ارتباط شاگردان با یک‌دیگر و گروه هم سالان در این دوره، شکل مخصوص بـه خـود مـی‌گیـرد. آماده‌گی شاگردان در این دوره، برای انجام کارهای اجتماعی و شناخت آداب و رسوم مردم و اقوام مختلـف زیـادتر از دورهٔ کودکی آنان است. نوجوانان در این دوره به لحاظ عاطفی از همکاری با دیگـران و انجـام کارهـای خـوب و کمک به دیگران احساس خوشی می‌کنند. آن‌ها دوست دارند که خـود بـه طـور مسـتقل بسـیاری از امـور مربـوط بـه

خویش را انجام دهند. ذوق هنری و حس زیبایی شناسی نوجوانان در این دوره بیش از دورۀ کودکی است. نوجوانان علاقه دارند که خود را به شکل‌های مختلف نشان دهند. آن‌ها فرصت‌های مختلفی را برای آموزش فراهم می‌کنند. فرصت‌ها همواره متعادل و خوشایند برای معلم نیست؛ اما از اهمیت تربیتی خاصی برخوردار اند. یک معلم آگاه توجه دارد که از این فرصت‌ها برای رشد ابعاد وجودی شاگردان خود، در زمینه‌های مختلف علمی، اجتماعی، اخلاقی، عاطفی، دینی، جسمانی و عقلانی استفاده نماید.

اهداف عمومی تعلیم و تربیت در افغانستان

اهداف عمومی تعلیم و تربیت در افغانستان، انکشاف همه جانبۀ علم و دانش در جهت تعلیم و تربیت برای همه ضروری پنداشته می‌شود. نکات آتی شاخص‌های تعلیم و تربیت می‌باشد:

الف- اهداف اعتقادی و اخلاقی

۱- تقویۀ ایمان و اعتقاد به اساسات دین مقدس اسلام ، توسعۀ بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط مبتنی بر تعالیم قرآن مجید و سنن پیامبر ﷺ.

۲- ایجاد روحیۀ خود شناسی به منظور خدا شناسی.

۳- تقویۀ روحیۀ اعتماد به نفس و الزام به سجایای اخلاقی.

۴- ایجاد روحیۀ دسپلین پذیری و رعایت ارزش‌های قبول شده.

۵- تقویۀ روحیۀ درک مسؤولیت در برابر ارزش‌های تعلیمی، تربیتی و اجتماعی.

ب- اهداف علمی و آموزشی

در نتیجۀ پروسه‌های آموزشی که به وسیلۀ نصاب تعلیمی و سایر فعالیت‌های که در ماورای نصاب تعلیمی صورت می‌گیرد؛ شاگردان دانش اساسی و لازمی را کسب و مهارت‌های مهم فکری را انکشاف خواهند داد؛ بنابرآن اهداف مهم علمی و آموزشی زیر در نظر گرفته شده است:

- کسب و تقویۀ مهارت‌های آموزشی از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن، در فراگیری زبان‌های رسمی و خارجی.
- در فراگیری مهارت‌های آموزشی : انکشاف استعدادها برای ارزیابی خودی در پروسه‌های آموزش و نتایج حاصله از آن.
- تقویت قابلیت تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه‌های علمی، فرهنگی، فنی و مسلکی.
- آموزش علوم، فنون، تکنالوژی معاصر و کسب مهارت‌های فردی و اجتماعی مورد نیاز.
- کسب مهارت جهت حل معضل‌ها و مشکلات فردی و اجتماعی.

ج ـ اهداف فرهنگی و هنری

- شناخت فرهنگ و هنر (صنایع دستی، سوزن دوزی، خامک دوزی، بافت، انجنیری، رسامی، نقاشی، خطاطی، تزیین خانه) ، هنرهای سالم جهانی، پرورش رهنمایی ذوق و استعدادهای هنری و زیبایی شناسی.
- آگاهی از تاریخ، فرهنگ، تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان.

- حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، آداب و سنن پسندیدۀ جامعۀ افغانستان.
- انکشاف مهارت‌های هنری از طریق تمرین و فعالیت‌های انفرادی و جمعی.

د - اهداف مدنی و اجتماعی

تعقیب اهداف ذیل در انکشاف مؤقت شاگردان به حیث اعضای یک خانواده، محل، منطقه، اجتماع ملی و بین المللی کمک خواهد کرد:

- تقویۀ روحیۀ حفاظت از نوامیس ملی، تحکیم بنیاد روابط خانواده‌گی، بر پایۀ تساوی حقوق و اخلاق اسلامی.
- تقویۀ روحیۀ برادری، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی و همبستگی ملی و بین المللی.
- انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، ضدیت با جنگ‌های غیر مشروع و مبارزه با مواد مخدر.
- تقویۀ روحیۀ احترام به قانون ورعایت آن، حمایت از حقوق قانونی همه‌گان، بدون در نظر داشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی، اجتماعی و وابسته‌گی سیاسی و امثال این‌ها.
- انکشاف روحیۀ مشارکت در فعالیت‌های دینی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی.
- تقویۀ روحیۀ انتقاد و انتقاد پذیری، حوصله مندی واحترام به آرا، اندیشه‌ها و افکار دیگران.
- رشد و انکشاف روحیۀ احترام به‌شخصیت وکرامت انسانی افراد و رعایت آداب معاشرت در روابط اجتماعی.
- ایجاد روحیۀ حل مسالمت آمیز اختلافات و منازعات به طور صلح آمیز و سازنده.
- ایجاد روحیۀ فرهنگ شکیبایی و هم‌دیگر پذیری.
- تقویۀ روحیۀ استفاده از تجارب و دستاوردهای علمی و تخنیکی جامعۀ بین المللی.
- تقویت روحیۀ احترام به کرامت انسانی و دانستن اساسات حقوق بشر.
- رشد و انکشاف روحیۀ احترام به مقام والای زن و حمایت از حقوق آن‌ها.
- رعایت حقوق بزرگان، همسایه‌گان و موازین جامعۀ مدنی.

هـ - اهداف اقتصادی

- درک ضرورت انکشاف اقتصادی جامعه و ارتباط آن با اقتصاد خانواده.
- درک ارزش و اهمیت کار و روحیۀ اشتغال در مشاغل مفید.
- ایجاد روحیۀ صرفه جویی، قناعت، پرهیز از اسراف و تجمل گرایی.
- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه‌های مناسب استخراج و استفاده از آنها و رشد روحیۀ حراست از اموال عامه.

و - اهداف عمومی دوره لیسه از صنف (۱۰-۱۲)

شاگردانی که دورهٔ متوسطه را مؤفقانه سپری نمایند، شامل این‌دورهٔ تعلیمی و تربیتی می‌شوند. هدف کلی این دوره انتخاب مسیرهای مختلف زنده‌گی، مطابق با استعداد و علاقهٔ شاگردان، با در نظر داشت ضرورت‌ها وامکانات کشور می‌باشد و اهداف این دوره را قرار ذیل می‌توان در نظر گرفت:

۱- تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دوره‌های گذشته و آماده‌گی برای تحصیلات عالی.

۲- توسعهٔ معلومات و تعمیق تربیت دوره‌های گذشته و آماده‌گی برای تحصیلات عالی.

۳- انکشاف روحیهٔ خود شناسی به منظور معرفت بیشتر از خداوند ﷻ .

۴- تشخیص استعدادهای شاگردان در رشته‌های مختلف علوم.

۵- گسترش معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان، در بارهٔ محیط زیست، قوانین طبیعت، علوم و تجارب پیشرفتهٔ بشری که با مفاهیم، وسایل و اساسات ساینس استوار باشد.

۶- انکشاف متوازن آموزش زبان‌های رسمی کشور، تقویه زبان‌های مادری و زبان‌های خارجی و انکشاف سویهٔ علمی شاگردان در بیان اهداف، به صورت تحریری و شفاهی.

۷- انکشاف روحیهٔ اخوت، تعاون، صلح و همبسته‌گی ملی، ضدیت با جنگ‌های نا روا، مبارزه با مواد مخدر و نفی انواع تبعیض و تعصب و سمت دهی شاگردان در راستای رقابت سالم در کارهای شایسته.

۸- رشد مهارت تصمیم گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعدادهای آن‌ها.

۹- رشد روحیهٔ مسؤولیت پذیری و انکشاف معلومات شاگردان در فعالیت‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی.

۱۰- رشد علاقهٔ شاگردان به کار رسمی در جهت فراهم ساختن زمینه‌های علمی آن.

۱۱- انکشاف مهارت سنجش خودآزمایی در پروسه‌های آموزشی.

۱۲- مواظبت از وضع صحی خویش.

معرفی زبان دری

شناخت زبان به حیث وسیلهٔ ارتباط و افهام و تفهیم و فراگیری آن به حیث زبان اولی در مناطقی که به زبان دری تکلم می‌کنند، در روند آموزش سایر مضامین نهایت ضروری دانسته می‌شود. اهمیت این مضمون نه به حیث یک زبان که وسیلهٔ ارتباط فکری و عاطفی میان افراد جامعه می‌باشد؛ بلکه به خاطر این‌که زمینهٔ ورود شاگردان را از عرصهٔ زبان به دنیای ادبیات نیز فراهم می‌نماید. در چوکات این مضمون شاگردان با مفهوم ادبیات و زیبایی شناسی، تاریخ ادبیات زبان و ادب دری، شخصیت‌های بزرگ تاریخی و مفاخر فرهنگی و گذشتهٔ کشور ما، فنون ادبی، متون نظم و نثر متقدمان معاصران، قواعد دستوری، روش املا و اصول نگارش نیز معرفت حاصل نمایند.

این مضمون برای انکشاف ذهنی و فکری شاگردان حایز اهمیت می‌باشد؛ زیرا با فراگیری آن نه تنها شاگردان به مفهوم ادبیات آشنا می‌شوند؛ بلکه در آموزش سایر مضامین نیز زبان دری نقش اساسی را داشته و بدون آموختن منظم آن شاگردان در پروسهٔ عمومی دچار مشکلات فراوان می‌شوند.

اهمیت آموزش زبان دری

چرا زبان دری در مکاتب تدریس می‌شود؟

زبان وسیلهٔ ارتباط و مفاهمه می‌باشد. زبان است که آثار، نام‌ها و شخصیت‌ها را جاودانه می‌سازد. آموزش زبان دری چه به حیث زبان مادری و چه به صفت زبان دوم تدریس می‌شود، در هر دو صورت زمینه‌های رشد خواندن، نوشتن، گفتن و شنیدن بهتر شاگردان را فراهم می‌سازد؛ همچنان آموزش زبان دری در هر دو صورت وسیلهٔ ارتباط و تفاهم گردیده و به غنامندی فرهنگی شاگردان می‌افزاید. تدریس زبان دری در پهلوی سایر مضامین یکی از اهداف اساسی تعلیمی وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان می‌باشد و به طور مشخص از چند دلیل عمدهٔ دیگر یاد آوری می‌شود:

- تقویت روحیهٔ ایمان داری و تقوا.
- آشنایی با آثار ادبی، شخصیت‌های دینی، فرهنگی، هنری، ارزش‌های ملی و تاریخی.
- درک حقایق و تطبیق آن به وسیلهٔ زبان.
- آشنایی شاگردان با مسایل روز، اختراعات، اکتشافات و انکشافات.
- تقویت قابلیت تفکر، تحقیق، مطالعه و ابتکار در زمینه‌های مختلف.
- تقویت روحیهٔ دفاع از استقلال، وحدت ملی و حفظ سرحدات.
- ایجاد روحیهٔ همکاری با مردم.
- آگاهی از قوانین کشور و رعایت آن‌ها.
- توانمند ساختن شاگردان جهت حل مشکلات زنده‌گی مرتبط به زبان .
- آشنایی شاگردان به اهمیت و ارزش زنده‌گی.
- ارتقای مهارت‌های زنده‌گی؛ مانند: مسایل اقتصادی و تکنالوجی معلوماتی.
- فراهم سازی زمینه‌های رشد استعدادها، خواسته‌های مطلوب و ارتقای ظرفیت‌های شاگردان.
- کتب آگاهی در مورد ارزش‌ها و فرهنگ کشور.
- ایجاد تغییر مطلوب، در سلوک و روش شاگردان.

زبان رسمی اول (زبان مادری) دری یا پشتو

ابعاد گوناگون قابلیت و مهارت زبان با هم‌دیگر پیوند دارد؛ در حالی که تأکید خاص بر مهارت‌های خواندن ونوشتن صورت می گیرد، به عین منوال شاگردان می‌توانند مهارت‌های شنیدن و گفتن، ذخیرهٔ لغات و کاربرد قواعد دستوری خود را نیز تحکیم و تقویت بخشند.

مهارت خواندن از طریق انتخاب متن‌های ادبی و همچنان متن‌های دارای محتوای دینی، تاریخی و نوشته‌های اخلاقی می‌تواند رشد یابد.

موضوعات صحی، اقتصادی و مضمون‌های مربوط به حیات روزانه نیز از طریق متن‌های منتخب صورت می گیرد. علاوه بر این، برای شاگردان، قصه‌ها در بارهٔ ارزش‌ها و افتخارات مردم نیز پیشکش می‌شود.

در وقت تدریس زبان رسمی اول (زبان مادری) تأکید خاص بر مهارت‌های تحریری و انکشاف ابتکار نیز صورت می‌گیرد. شاگردان تشویق می‌شوند تا مقالاتی بنویسند یا موضوعات را انشا کنند وهمچنان آن‌ها تشجیع می‌شوند به شیوه یی که خاص خود شان است، مفاهیم را افاده کنند.

اهداف کلی آموزش زبان دری

در یادگیری زبان‌ها دو هدف مهم وجود دارد:

- اهداف عمومی
- اهداف خصوصی

الف – اهداف عمومی زبان دری

- تقویت قابلیت تفکر، اندیشه، تعمق، تحقیق، نقد و ابتکار در زمینه‌های علمی، ادبی و فرهنگی.
- نوشتن مطالب مشخص، سخن گفتن و ابراز نظر.
- آماده ساختن شاگردان، به خود شناسی، تقوا، وطن دوستی، وحدت ملی، بشر دوستی، زیست با همی، صلح خواهی، آشنایی با تمدن، فرهنگ و ارزش‌های افغانستان و جهان؛ آشنایی با تکنالوژی معاصر.
- تقویت روحیهٔ دفاع از استقلال، غنای فرهنگی، زدودن کلیه اشکال و انواع تبعیض.
- آشنایی با شخصیت‌ها، آثار علمی، ادبی، هنری، اجتماعی نویسنده‌گان و شعرای معروف کشور.
- آشنایی با آثار ترجمه شدهٔ برخی از نویسنده‌گان جهان.
- تقویت روحیه اعتقاد به ارزش‌های دین مقدس اسلام؛ ایجاد روحیهٔ خود شناسی؛ رعایت قانون و درک مسؤولیت در برابر اجتماع.
- ایجاد تغییر مطلوب در سلوک و روش شاگردان.

ب- اهداف خصوصی زبان دری

- انکشاف قابلیت شنیدن و سخن گفتن.
- انکشاف قابلیت نوشتن و خواندن.
- انکشاف قابلیت نقد و تفکر.

۱- انکشاف قابلیت درک موضوعات، از طریق گوش دادن به سخن‌ها، مصاحبه‌ها و غیره.

۲- سخن گفتن، صحبت کوتاه به صورت درست، ساده و آسان با رعایت هجاها.

۳- رعایت دستور زبان در ارائهٔ جمله‌ها.

۴- خواندن، انکشاف بیشتر مهارت‌ها در خواندن بلند، با تلفظ درست.

۵- قابلیت نوشتن املا و انشا، نوشتن درست کلمه‌ها و جمله‌های معمول زبان.

۶- تلفظ درست کلمه‌ها بر اساس قوانین زبان، با در نظر داشت روش نوشتار.

۷- قابلیت تفکر:

- رعایت تسلسل فکری و حقایق در نوشتن یک موضوع.
- ارتباط بین علت و معلول.
- تحلیل، طبقه بندی و مقایسه.
- تعمیم، استنباط و استنتاج در رابطه به موضوع.
- نقد موضوع و استدلال موافق و یا مخالف در برابر آن.
- قادر بودن به تفکر آزادانه.
- تقویت روحیهٔ انتقاد پذیری.

ارزش‌های قابل تأکید

ارزش‌های دینی، اقتصادی، اجتماعی، میهن دوستی، احساس مسؤولیت، صداقت و تکمیل شخصیت.

اهداف آموزشی زبان دری در صنوف ۱۰، ۱۱، ۱۲

شاگردان در نتیجهٔ خواندن و یاد گرفتن موضوعات مضمون زبان دری، دانش، مهارت، و ذهنیت‌های زیر را کسب می‌نمایند:

	شاگردان دانش و فهم خویش را وسعت می‌بخشند:
دانش‌ها	• متون ادبی (نظم ونثر) • قصه ها، حکایت‌ها، پند و اندرزها، داستان‌ها، نامه‌ها، نمایشنامه‌ها ، هنرها، اخترا عات، اکتشافات و صنایع دستی، انواع ماین‌ها و خطرات آن ها، حقوق بشر و اضرار مواد مخدر. • شرح حال و نمونهٔ کلام برخی از شعرا و نویسنده‌گان متقدم و معاصر ملی و بین المللی. • ادبیات فولکلور، رسوم و عنعنات محلی، منطقه یی، ملی، روزهای تاریخی و بازی‌های کشور.
	شاگردان مهارت‌های زیر را یاد می گیرند:
مهارت‌ها	• متون ادبی(نظم و نثر) را خوب خوانده، نوشته و به دیگران تفهیم کرده بتوانند. • از بخش آیین نامه نگاری آموزش انواع نامه‌ها را فرا گرفته و در نگارش روزانه از آن استفاده نمایند. • تقویت مهارت‌های زبانی
ارزشها	• شاگردان اهمیت موضوعات ادبی، اخلاقی و اجتماعی را درک نموده و آن‌را سر مشق زنده‌گی فردی و اجتماعی خویش قرار دهند. • به مطالعهٔ پارچه‌های ادبی(نظم و نثر)، قصه‌ها، پند و اندرزها، لطیفه‌ها، داستان و نمایشنامه‌ها علاقه مند شوند. • از نظریات شخصیت‌های فرهنگی، ادبی و مفاخر کشور استفاده نموده، در حفظ و نگهداری آثار ارزشمند آن‌ها سهم بگیرند. • به اعتقادات اسلامی باورشان بیشتر گردد و حقوق انسانی را رعایت و به عنعنات پسندیدهٔ مردم ارج نهند.

۱- شاگردان را از اهمیت موضوعات ادبی، اخلاقی و اجتمای آگاه ساخته، از فواید عملی نمودن آن برای شان تذکر می‌دهیم.

شیوه‌های تدریس

۱- شیوهٔ تفکر استقرایی(سیر از جزء به کل)

طبق این شیوه معلم با طرح سؤال‌های هدفمند شاگردان را به سمت اهداف درس رهنمایی می‌کند. این عمل باعث می‌شود که اذهان شاگردان سیر از جز به کل را دنبال کند و تا پایان درس از مفاهیم مورد نظر آگاهی و اطمینان یابد.

۲- روش کار (فردی ـ گروهی)

در این روش شاگرد فراتر از یک مستمع با رهنمایی معلم و همکاری گروه می‌تواند آموخته‌های خود را تعمق بخشد و آن‌ها را به صورت مهارتی و عملی در آورد. در روش یادشده، شاگرد کاملاً فعال است و از حد اکثر وقت صنف استفاده می‌کند. مهارت‌هایی چون تهیهٔ وترین دیواری، نقد وبررسی نوشته، مقایسه،..با روش واحد قابل اجرا است.

معلم پس از ارائهٔ توضیحات لازم پیرامون یک درس می‌تواند به هر یک از گروه‌های کار، موضوعی را واگذار نماید تا انجام دهند ودر پایان وقت گروه‌ها نتایج کار خود را به وسیلهٔ نمایندهٔ گروه ارائه دهند. حتی جریان تدریس نیز می‌تواند به گروه‌های واگذار گردد؛ مثلاً: برای آموزش تبدیل گفتار به نوشته، صنف به پنج گروه تقسیم می‌گردد و به هر یک گروه یک نمونهٔ متن تقریری داده می‌شود تا آن را به نوشته تبدیل کنند. در پایان اعضای هر گروه تفاوت‌هایی راکه به نظر شان رسیده است، مطرح می‌کنند وسر انجام، این تفاوت جمع بندی می‌شود. این وظیفه در خارج از وقت صنف می‌تواند ادامه داشته باشد و کارخانه‌گی نیز به شکل گروهی ارائه گردد.

۳ـ روش مقایسه

یکی از روش‌هایی‌که درآموزش‌نگارش نقش‌مؤثر و فعال‌دارد، روش مقایسه است؛ مثال: می‌خواهیم"نگارش"و "نگارش ادبی" را آموزش دهیم. ابتدا نمونهٔ از یک نوشتهٔ علمی و ادبی را ارائه می‌دهیم:

- قید در جمله معمولاً مقدار صفت یامسند را نشان می‌دهد. گاه قید در بارهٔ فعل جمله توضیح می‌دهد یا تمام جمله را مقید می‌کند. این توضیح ممکن است گسترده باشد...(نوشته علمی)
- کلبهٔ گلی آن‌ها روی خاک نم‌ناک و نم‌کشیدهٔ کنار رود خانه خمیده بود و گویا پنجه‌های خود را به خاک فرو برده بود و در سراشیبی آنجا را به زور روی تپه نگه می‌داشت. باران سر و روی آن را شسته بود. (نوشتهٔ ادبی)

– در نوشتهٔ اول، کلمه‌ها هر یک معنای دقیقی دارند؛ اما در نوشتهٔ دوم، کلمه‌ها با معنای چند پهلو انتخاب شده اند.

- در نوشتهٔ اول پیام در کمترین کلمه ها، ارائه شده؛ اما در نوشتهٔ دوم به چگونه‌گی ارائهٔ پیام وجنبه‌های ادبی آن توجه شده است.

استفاده از شیوهٔ مقایسه برای تدریس و تفهیم این روش به شاگردان، جهت تشریح یک پدیده، مناسب است. با استفاده از مقایسهٔ تفاوت‌ها و شباهت‌های دو یا چند پدیده یا مسأله موضوع را به راحتی می‌توانیم بیان کنیم.

٤- روش بحث گروهی

در این روش، بحثی را که مورد علاقهٔ همهٔ شاگردان باشد، مطرح می‌کنیم. در روش یادشده، به شاگردان فرصت داده می‌شود تا عقاید و تجربیات خود را در بارهٔ یک موضوع بیان کنند؛ برای مثال می‌خواهیم در بارهٔ سفرنامه‌نویسی مطالبی را آموزش دهیم. ابتدا موضوع را با طرح چند سؤال به بحث می‌گذاریم:

- سفرنامه چیست؟
- چه فایده‌یی دارد؟
- از چه زمان سفرنامه‌ها نوشته شده اند؟
- یک سفرنامه حاوی چه مطالبی است؟
- سفرنامه در مطالعات اجتماعی، تاریخی، زبانی، و ادبی به ما چه کمکی می کند؟
- کدام یک از سفرنامه‌های مشهور را می‌شناسید؟
- چگونه می‌توان سفرنامه نوشت؟
- برای نوشتن سفرنامه چه اصول را باید رعایت کرد؟

معلم می‌تواند از قبل، موضوع مورد بحث را اعلام کند تا شاگردان مطالعات جانبی داشته باشند. او باید بحث‌ها را جهت دهد؛ همچنین باید کوشش کند که بحث‌ها قابل فهم و ساده باشد.

در این روش، علاوه بر تدریس مهارت مورد نظر، توانایی‌هایی از قبیل:

۱- اظهار نظر در برابر جمع ۲- هم‌آهنگی با جمع ۳- رهبری و قدرت انتقاد در برابر افراد۴ - شناخت مسایل و یافتن راه حل برای آن‌ها ۵- مهارت گوش دادن و سخن گفتن، تقویت می‌شود.

۵- روش پرسش و پاسخ

در جریان تدریس یک مهارت می‌تواند از طریق پرسش و پاسخ عملی گردد. این روش سابقه‌یی طولانی دارد. سقراط در قرن پنجم قبل از میلاد از این روش استفاده کرد.

معلم می‌تواند مفاهیم اساسی درس را روی تختهٔ صنف بنویسد و با کمک شاگردان به پرسش‌ها پاسخ دهد.

پرسش‌ها باید روان، ساده و در بر گیرندهٔ مفاهیم اصلی درس باشند؛ پیوسته‌گی منطقی در آن‌ها دیده شود؛ بحث، صنف و ذهن شاگردان را جهت دهد. بین پاسخ‌های ارائه شدهٔ شاگردان توافق به وجود آید؛ به همه شاگردان سهم فعال داده شود و پرسش‌ها از ساده به مشکل تنظیم گردد؛ برای مثال: می‌خواهیم نقش تشبیه را در تصویرسازی و وصف (توصیف) در یک نوشته توضیح دهیم؛ ابتدا قطعه‌یی را که در آن تشبیه به کار رفته است، روی تخته می‌نویسیم: (وی ناگهان به سخن آمد و کلمات مانند باران، برق‌آسا از دهانش بیرون ریخت؛ مثل دانه‌های تسبیح که رشته‌اش پاره شود.)

سپس چند سؤال هدفمند طرح می کنیم:

۱- کلمات به چه چیزهایی تشبیه شده است؟

۱- میان کلمات و دانه‌های تسبیح چه رابطه یی دیده می‌شود؟

۲- چرا نویسنده این رابطه را بر قرار ساخته است؟

۳- به نظر شما کلمات را به چه چیزهای دیگری می‌توان تشبیه کرد؟

با پاسخ دادن به این پرسش‌ها بهتر می‌توانیم نقش تشبیه را نشان دهیم.

٦ - روش تمرین دادن

معلم پس از آن که یکی از مهارت‌های نگارشی را تدریس نمود، با یک یا چند تمرین شاگردان را به تکرار و استعمال این مهارت‌ها وادار می‌سازد؛ برای مثال: پس از آموزش نشانه گذاری و عملی ساختن هر یک و استفاده از آن یک متن به شاگردان سپرده شود تا آن را علامت گذاری کنند، یا هنگامی که بند(پاراگراف) درس داده می‌شود، متنی که در آن بندها مشخص نشده اند، به دانش آموزان داده شود تا آن بندها را از هم جدا کنند.

معلم می‌تواند از این روش در کنار سایر روش‌ها به طور مستمر استفاده کند.

۷- روش پژوهش (فردی ـ گروهی)

این روش شاگردان را قادر می‌سازد، به‌کمک پژوهش وتحقیق گروهی یا فردی، مشکل خود را حل کنند. بر اساس روش یاد شده یکایک شاگردان باید اصول و روشهای پژوهش«تحقیق» و مبانی آن را فراگیرند در این روش، معلم باید قبلاً روش‌های پژوهشی را به شاگردان آموزش دهد وخود نیز بر این مسلط باشد. نمونه‌هایی از فعالیت‌هایی که در آن‌ها از این روش استفاده می‌شود، عبارت اند از:

- پژوهش کتابخانه یی در بارهٔ ابعاد یک موضوع.
- پژوهش به طریق مصاحبه و پرسشنامه برای تحقیق در بارهٔ یک موضوع.
- مراجعه به کارت کتلاک کتابخانه ومشخص کردن عناوین مشترک یک موضوع.
- مراجعه به فهرست کتاب‌های چاپی واستخراج ده عنوان کتاب در بارهٔ شاهنامه فردوسی.
- تشکیل یک گروه پنج نفری وکار تحقیقی در بارهٔ یکی از بناهای تاریخی.

۸ ـ روش حل مسأله

در این روش، تفکر منطقی تقویت می‌شود و از ین طریق می‌توان به شاگردان آموخت تا بین پدیده‌ها روابط تازه کشف کنند. این روش به شاگرد یاد می‌دهد که با اتکا به خود و استفاده از تفکر منطقی در بارهٔ موضوع مورد نظر دست به نگارش بزنند؛ برای مثال: می‌خواهیم (نوشتن ساده ترین روش‌ها) را از طریق روش حل مسأله به شاگرد بیاموزیم برای این کار، طی مراحل پنج‌گانه عملاً به شاگرد نشان می‌دهیم که نگارش کار ساده و ممکن است.

۱- مشخص کردن مسأله.

۲- حدس زدن یا مشخص کردن علل مسأله.

۳- در نظر گرفتن راه حل‌های ممکن.

۴- انتخاب بهترین راه حل.

۵- عملی کردن راه حل انتخابی.

؛به طور مثال:

۱- احمد نمی‌دانست انشایش را در بارهٔ فرهنگ چگونه آغاز کند؛ به چه مسایلی بپردازد و از چه راه‌هایی آن را به پایان ببرد.

۲- او ابتدا سعی کرد علل این نا توانی را بررسی کند. احمد می‌توانست در بارهٔ فرهنگ سخن بگوید؛ اما قادر به نوشتن آن نبود.

۳- احمد به کمک معلم انشا و اندوخته‌های قبلی چند راه حل ممکن را در نظر گرفت:
الف: ابتدا سؤال‌ها را طرح کند و آنگاه هر یک را به طور مختصر پاسخ دهد و سپس پاسخ‌ها را منظم کند.
ب: کلمات و مفاهیم کلیدی و اصلی را در بارهٔ فرهنگ جمع آوری کند و آن‌ها را گسترش دهد در بارهٔ هر یک از مفاهیم چند سطر بنویسد و آنگاه آن‌ها را منظم کند.
ج: در بارهٔ فرهنگ پانزده دقیقه سخن بگوید و آن‌ها را ثبت کند. آنگاه حاصل سخن را از نوار گرفته، بنویسد.
د: با مطالعه و تحقیق در این باره، یادداشت‌هایی تهیه کند؛ سپس یادداشت‌ها را تنظیم کند و حاصل کار را به صورت مقاله به صنف ارائه نماید.
۴- احمد با توجه به فرصت خود و ماهیت موضوع از دو را ه حل (الف) و (د) استفاده کرد.
۵- او برای این کار ابتدا چند سؤال طرح کرد:
- فرهنگ چیست؟
- عناصر تشکیل دهندهٔ فرهنگ کدام‌ها اند؟
- ارتباط سواد با فرهنگ چیست؟
- برای حفظ هویت فرهنگی چه باید کرد؟
- علل شگوفایی فرهنگ یک کشو رچیست؟
- آنگاه برای هر سؤالی با روش تحقیق و استفاده از منابع، پاسخ کوتاه و مناسب تهیه کرد.
پاسخ‌ها را منظم نموده و نوشته خود را یک بار برای پدرش خواند. در آخر همهٔ آن را اصلاح و پاک نویس کرد.

۹- روش عمومی تدریس

روش عمومی تدریس در واقع نوع درس است که عناصر مهم در آن شامل است.

روش‌های تدریس بر حسب فعالیت شاگردان به دودسته فعال و غیر فعال تقسیم می‌شوند، در روش تدریس فعال، شاگرد خود در جریان آموزش شرکت می‌کند و محور اوست (شاگرد محوری) ولی در روش غیر فعال، معلم پیوسته سخن می‌گوید و عمل می‌کند و شاگرد ساکت و بی حرکت می‌ماند(معلم محوری)؛ یا این‌که معلم و شاگرد هر یک به کار خود می‌پردازند و در کار هم‌دیگر دخالت نمی‌کنند.

نوع دیگری از آموزش فعال (مشارکتی) است که این روش نتیجهٔ مثبت را به همراه داشته است.

فصل دوم

رهنمای تدریس

در فصل اول این رهنما شما معلمان محترم با کلیات برنامهٔ درسیٔ و روش‌های تدریس آشنا شدید، در این فصل با پلان سالانه و روش تدریس هر درس آشنا خواهید شد.

پلان سالانهٔ درسی

نشان می‌دهد که محتوای یک کتاب درسی را در طول یک سال چگونه تقسیم‌بندی کنید. در کشور ما شروع سال تعلیمی برای ولایات سردسیر و گرم‌سیر فرق می‌کند. در ولایات گرم‌سیر سال تعلیمی از اول خزان شروع می‌شود و دو هفتهٔ ماه جدی به امتحان اختصاص داده شده و در هفتهٔ آخر شاگردان رخصت می‌شوند. در پایان فصل بهار یعنی جوزا، دو هفتهٔ اول به امتحان شاگردان و سه ماه به رخصتی اختصاص داده شده است.

در ولایات سردسیر سال تعلیمی از اول ماه حمل آغاز می‌شود. امتحانات چهارونیم ماهه در دو هفتهٔ آخر ماه سرطان آغاز شده، شاگردان در دوهفتهٔ اول ماه اسد پس از امتحانات رخصت می‌شوند. امتحانات سالانه در اول ماه قوس شروع می‌شود و الی دو هفته ادامه می‌یابد. پس از آن شاگردان برای سه ماه رخصتی زمستانی دارند. سال تعلیمی در مجموع ۲۸ هفته است. برای تنظیم پلان سالانه تعداد صفحات کتاب درسی را بر عدد ۲۸ تقسیم می‌کنیم. عدد به دست آمده نشان می‌دهد که شما در هر هفته چه تعداد صفحاتی از کتاب درسی را باید تدریس کنید.

پلان سالانهٔ مخصوص ولایات گرمسیر

فصل	ماه	هفتهٔ اول	هفتهٔ دوم	هفتهٔ سوم	هفتهٔ چهارم
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس				
زمستان	جدی	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی
	دلو				
	حوت				
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

پلان سالانۀ مخصوص ولایات سردسیر

فصل	ماه	هفتۀ اول	هفتۀ دوم	هفتۀ سوم	هفتۀ چهارم
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا				
تابستان	سرطان			امتحانات	امتحانات
	اسد	رخصتی	رخصتی		
	سنبله				
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

درس اول

رهنمای تدریس درس (حمد)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	نیایش و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آشنایی با نیایش و معرفت بیشتر خداوندﷻ و نامه نگاری
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • آشنایی با نمونهٔ نیایش و معرفت خداوندﷻ و آگاهی از روش‌های بهتر برای شناخت خداوندﷻ، همچنان بدانند که نامه چیست؟ • تقویت توانایی درست خواندن، نوشتن، اندیشه، تحلیل و برداشت مطالب و رغبت به مطالعه شاگردان • علاقه‌مند شدن به مطالعهٔ اشعار و نثرهای که در آن نیایش و حمد پروردگار است.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و درصورت امکان: ۱. خواندن چند نمونه از انواع حمد ۲. نمایش چند تصویر بزرگ از قدرت‌های خداوندﷻ

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، تنظیم صنف، گرفتن حاضری، تبریک گفتن آغاز سال تعلیمی جدید و معرفت با شاگردان • یادآوری درس‌های سال گذشتۀ مضمون دری و طرح چند پرسش عمومی در آن مورد از شاگردان • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و در مورد درس جدید به طور مختصر صحبت نماید.	• بعد از سلام، احوال‌پرسی و معرفت خویش، در مورد کتاب و درس‌های سال گذشته نظریات مختلف ارائه می‌دارند. • صحبت می‌نماید و تشریحات خویش را ارائه می‌دارد. • بقیه به معرفی درس گوش می‌دهند.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس جدید را با نام خدای بزرگ آغاز نمایید: • از شاگردان خواسته شود که متن«حمد» را برای مدت معین خاموشانه بخوانند، واژه‌های جدید و مشکل را بیرون‌نویس نمایند؛ سپس از چند شاگرد خواسته شودکه به صدای بلند سه سه بیت متن حمد را بخوانند، اگر در جریان خواندن درس در تلفظ کلمه‌ها مشکلی داشتند، کمک و رهنمایی شوند. • مفهوم درس تشریح گردد، بر نکات مهم تأکید بیشتر صورت گیرد و معانی واژه‌های جدید را توضیح نمایید. • از شاگردان بخواهید تا مفهوم و نکات مهم درس را تکرار نمایند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یاد گرفتن شاگردان از درس مطمئن شوید.	• نخست متن را خاموشانه می‌خوانند؛ سپس به صدای بلند مقابل هم صنفان می‌خوانند. • به تشریح درس گوش فرا می‌دهند. • طبق هدایت عمل می‌کنند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	معلوماتی که زیر عنوان « توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده شود، پس از توضیح و تشریح مفاهیم اساسی، خلاصۀ درس به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
پرسش های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	در این قسمت به پرسش‌های شاگردان پاسخ ارائه گردد؛ همچنان سؤال‌های احتمالی یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، شما خود به طرح آن‌ها بپردازید؛ پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال از مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام، احوال‌پرسی پاسخ به حاضری . • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه میدارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیر تطبیق گردد. • متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» را بخوانید و شرح نمایید. • هدایت بدهید که متن کامل بخش «آیین نامه نگاری » توسط یکی از شاگردان خوانده شود؛ سپس شرح گردد و روی تخته نوشته شود. • از چند شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شودکه متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل هم‌صنفان خود بخوانند. • از چند شاگرد خواسته شود که قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری» را روی تخته و کتابچه‌های خود بنویسند. • برای اطمینان از یادگیری درس چند پرسش از شاگردان مطرح شود.	• به درس گوش می‌دهند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • متن کامل بخش« آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری» را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. • دقت نموده، پاسخ می‌گویند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان به صورت مختصر ارائه شود .		(۲) دقیقه
پرسش‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود. پس از آن ختم درس و خدا حافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام، پاسخ به حاضری و سؤال‌ها .	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری • سؤال‌ها از ساعت اول و دوم درس به صورت شفاهی طرح گردد.	**بخش مقدماتی**
(۳۰) دقیقه	• طبق هدایت فعالیت‌های کتاب را عملی می‌نمایند.	درس با نام خدای بزرگ آغازگردد: **کارگروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی باهم بحث و گفتگو نمایند، به نتیجه برسند. درضمن یک یک نفر از هر گروه همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛سپس‌ازشاگردان بخواهید که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب درسی شان عملی کنند.	**قسمت سوم درس** **(فعالیت ها)**
	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	**املا و نگارش** • متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند. ایزد تبارک و تعالی به کمال قدرت و حکمت عالم را بیافرید و آدمیان را به فضل و منت خویش به مزیت عقل و رجحان خرد از دیگر جانوران ممیز گردانید؛ زیرا که عقل بر اطلاق کلید خیرات و پای بند سعادات است و مصالح معاش و معاد و دوست کامی دنیا و رستگاری آخرت بدو بازو بسته است. (کلیله و دمنه) • به شاگردان هدایت دهید تا فعالیت دیگر این بخش را انجام دهند.	
	• به سؤال‌های این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	**خود آزمایی** • پرسش‌های بخش« خود آزمایی» به صورت شفاهی مطرح گردد تا شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	
(۲) دقیقه	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان در مورد طریق انجام آن معلومات داده شود.		**کار خانه گی**
(۳) دقیقه	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

معلومات اضافی

همه ادیان الهی، پیروان خود را به شناخت صحیح خدا ﷻ و توحید فرا خوانده‌اند؛ چنان‌که نوح ؑ از قومش خواست تا جز خدا ﷻ را عبادت نکنند و پیامبران دیگری؛ چون: هود، صالح و شعیب ؑ به قوم خود گفتند: خدا را بپرستید. برای شما خدایی جز او نیست؛ همچنین ابراهیم ؑ منادی توحید بود. ادیان پس از وی نیز که به « دین ابراهیمی» موسوم اند؛ مانند دو نقطه: یهودیت و مسیحیت که پیروان هریک، ابراهیم ؑ را از خود می‌دانند در ابتدا (پیش از تحریف) منادی توحید بودند؛ چنان که موسی ؑ با شرک مخالفت کرد و بر توحید اصرار ورزید. و عیسی ؑ در قیامت دعوت به شرک را از خود نفی کرده، بیان می‌دارد که به فرمان الهی آنان را به توحید فرا خوانده است.

باید توجه داشت که گرچه همه ادیان الهی پیروان خود را به شناخت صحیح خداوند و توحید فرا خوانده‌اند؛ ولی درجهٔ خداشناسی در ادیان دیگر در حد خداشناسی در اسلام نبوده است؛ زیرا در اسلام برترین حد خداشناسی و توحید که رسیدن به آن در توان بشر است ارائه شده، به‌گونه یی که شناختی برتر از آن ممکن نیست. توضیح آنکه براساس تعالیم قرآن کریم خداوند دارای اطلاق وجودی و سعه ذاتی دانسته شده است، به‌گونه‌ای که درعین احاطه برهمه چیز و تهی نبودن چیزی از او، با تعیین هیچ متعینی قید نمی پذیرد، گرچه شناخت خدا برای همگان در اصل فطرت شان حاصل است؛ ولی باید توجه داشت که شناخت مذکور به نحو علم بسیط است که عبارت از شناخت چیزی با غفلت از آن شناخت است، ازین رو در بسیاری از مواقع انسان‌ها خدا را از یاد می‌برند و تنها هنگام بروز شداید و مشکلات ضمن اذعان به وجود وی رو به سوی او آورده و با یادش آرامش می‌یابند. شناخت خدا به صورت علم مرکب که عبارت از شناخت توأم با توجه به آن شناخت است در مواقع عادی تنها برای برخی از انسان‌ها تحقق می‌یابد و خود بر دو گونه است: یا مبتنی بر کشف و شهود است، چنان که این نحوه از شناخت برای اولیا و عرفا حاصل می‌شود یا مبتنی بر علم استدلالی است؛ چنان که برای متفکران در صفات و آثار حق پدید می‌آید.

راههای اثبات وجود خدا ﷻ:

گرچه وجود خدا نیازی به اثبات ندارد؛ ولی در عین حال قرآن کریم برای متنبه ساختن اذهان راه هایی را برای اثبات وجود خدا ﷻ ارائه کرده است:

۱. نظر به نشانه‌ها و آیات خداوند ﷻ: از نکته های برجسته در قرآن کریم پی بردن به وجود خدا از راه نظر کردن به آیات و نشانه های اوست. آیات و نشانه‌های خداوند ﷻ بر دو گونه است:

الف. آیات آفاقی: آدمی با مشاهدهٔ موجودات عالم و دقت و تأمل درآن‌ها به حکم عقل درمی یابد که جهان مشهود با این نظم و نسق خاص نیاز به سازنده یی دارد.

ب. آیات انفسی: قرآن‌کریم انسان را به نظر کردن در این آیه به خدای یگانه ترغیب کرده است: « وَ فِیْ اَنفُسِکُمْ اَفَلا تُبصِرون» (ذاریات ۲۱) راز این مطلب را در جامعیت انسان نسبت به سایر موجودات عالم می‌توان جستجو کرد.

۲. نظر به خود ذات: قرآن‌کریم می‌فرماید: آیا کافی نیست که پروردگارت خود شاهد هر چیزی است: «... اَو لَم یَکفِ بِرَبِّکَ اَنَّهُ عَلی کُلِّ شَیْءٍ شَهِیْد» مفاد این بیان آن است که آیات گرچه خود راهی از راه های اثبات وجود خداست؛ ولی خداوندی که خود بر همه چیز شاهد و در همه جا مشهود هست، چه نیازی است که از راه آیات به وجود او پی برده شود، از این رو دانشمندان اسلامی بر شناخت ذات به ذات و شناخت دیگر موجودات به وسیله ذات تأکید کرده‌اند.

درس دوم

رهنمای تدریس درس (سالار پیغمبرانﷺ)

شرح مطالب	عناوین مطالب
سالار پیغمبران ﷺ و آیین نامه نگاری	**موضوع درس**
آگاهی از اوصاف نیک پیامبر بزرگوار اسلامﷺ و ضرورت نامه نگاری	**هدف کلی**
با تدریس این درس، از شاگردان می‌خواهیم: • آگاهی یافتن از اوصاف پیامبر بزرگوار اسلامﷺ، احترام به مقام معنوی پیامبر اسلامﷺ از بحث نامه نگاری، ضرورت نامه نگاری و معانی واژه‌های جدید را فرا گیرند. • توانایی درست خواندن، نوشتن، تفکر و تحلیل، گوش فرا دادن و برداشت مطالب در شاگردان. • ارشادات پیامبر بزرگوار اسلامﷺ را در زنده گی روزمرهٔ خود تطبیق کنند.	**اهداف آموزشی** • دانشی • مهارتی • ذهنیتی
با استفاده از روش های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی	**روش‌های تدریس**
تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و درصورت امکان: ۱. خواندن چند نمونه از نثر و شعر در وصف پیامبرﷺ.	**مواد ممکن و ممد درسی**

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی درس گذشته. • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات، آغاز درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم از شاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس از پایان معرفی، همین پرسش‌ها از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• سلام،احوال‌پرسی، پاسخ به حاضری، اطمینان از صحتمندی و ارائهٔ کار خانه گی. • یک تن درس را معرفی می‌کند و دیگران گوش می‌دهند. • ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس را با نام خدای بزرگ آغاز نمایید: • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند؛ سپس مفهوم و پیام آن‌را چند شاگرد به طور مختصر بیان نمایند. • سپس، ازچند شاگرد بخواهید که به نوبت چند بیت از متن درس را باصدای بلند مقابل هم صنفان بخوانند. در هنگام خواندن درس آن‌ها را کمک نمایید تا اشتباهات شان رفع گردد. • پس از آن ابتدا کل درس توضیح گردد و مفاهیم مشکل تشریح شود. • معانی واژه‌های مشکل را برای شاگردان شرح نمایید. • پرسش هایی را طرح کنید تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• طبق هدایت عمل می‌نمایند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • به توضیح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • معانی واژه‌ها را در کتابچه‌های خود می‌نویسند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	معلوماتی که زیر عنوان « توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده شود، پس از توضیح و تشریح مفاهیم اساسی، خلاصهٔ درس به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	در این قسمت اگر شاگردان سؤال داشتند، جواب مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ سپس ختم درس و خدا حافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع روحی و جسمی شاگردان و گرفتن حاضری • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری. • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس آیین نامه نگاری	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • بخش « بخوانیم و بدانیم » را توضیح نمایید و سپس از شاگردان بخواهید که نکات اساسی این بخش را توضیح دهند. • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردد. • از چند شاگرد به اساس نوبت خواسته شودکه متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • از چند شاگرد خواسته شود که قسمت‌های مختلف « ضرورت نامه نگاری» را به طور مختصر توضیح نماید.	• دقیق شده نکات اساسی را توضیح می‌نمایند. • به توضیحات این بخش دقیق می‌شوند. • متن کامل « نامه نگاری» را در برابر صنف می‌خوانند. • قسمت‌های مختلف «آیین نامه نگاری » را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	درس این ساعت به صورت خلاصه به شاگردان ارائه گردد و نتیجهٔ آن بیان شود.		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن ها	در این قسمت به پرسش‌های شاگردان و مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام، پاسخ به حاضری و سؤال‌ها .	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری • طرح سؤال‌ها دربارهٔ ضرورت نامه نگاری به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	**بخش مقدماتی**
(۳۰) دقیقه	• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	**کارگروهی و سخنرانی:** شاگردان را به گروه‌ها تقسیم نمایید. فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی باهم بحث کرده، به نتیجه برسند. درضمن یک نفر از هر گروه بخواهید تا همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب درسی شان عملی کنند.	**قسمت سوم درس (فعالیت ها)**
	• به صورت املا درکتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را برروی تخته مینویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	**املا ونگارش :** متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند. رسول الله علیه السلام فرموده است: که مرا از حضرت عزت فرمان برین جمله است که با دنیا آرام مگیر که ترا برای این نیافریدم و دل از بهشت برمدار که آن را برای تو آفریده ام و بر نماز شب مواظبت نمای که نصرت مؤمنان درآن است و از مخلوقات طمع مدار که به دست ایشان هیچ چیز نیست و برمن توکل کن که بازگشت تو به من خواهد بود. (جوامع الحکایات) • به شاگردان هدایت بدهید تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	
	• به سؤال‌های این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	**خود آزمایی:** پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح می‌کنید، تا از یک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند. • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را انجام دهد.	
(۲) دقیقه	کار خانه گی شاگردان، پس از توضیح مختصر برای آن‌ها سپرده شود.		**کار خانه گی**
(۳) دقیقه	دراین قسمت به پرسش‌های شاگردان پاسخ ارائه گردد، در ضمن در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به‌آن‌ها**

معلومات اضافی

کارنامه‌های پرارج پیامبرﷺ

﴿یَا أَیُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿۱﴾ قُمْ فَأَنذِرْ ﴿۲﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿۳﴾ ﴾

«ای کشیده ردای شب بر سر، بر خیز و بیم ده، و پروردگارت را به بزرگی یاد کن».*(سوره المدثر آیه ۱الی ۳)*

او نیز بپاخاست و بیش از بیست سال در انجام مأموریت خویش پابرجا ماند و بار امانتی بزرگ را در زمین، بار تمامی بشریت، بار عقیده و بار مبارزه و جهاد در عرصه‌های گوناگون را به دوش کشید.

وی مبارزه و جهاد در عرصهٔ ضمیر انسانی را به دوش گرفت که در اوهام و افکار جاهلی فرو رفته و به زنجیر شهوات به بند کشیده شده بود و چون این ضمیر در عده‌یی از یارانش از اسارت زنده گی مادی، معنوی و انبوهی از عادات و افکار جاهلی، رهایی یافت.

همزمان با این دشواری ها، نبرد نخستین؛ یعنی نبرد در عرصهٔ تربیت انسانی پایان نیافته و ادامه داشت؛ زیرا نبردی است جاودانه که حریف همیشگی آن، شیطان است که لحظه ای از فعالیت در اعماق ذهن انسان باز نمی‌ایستد و محمدﷺ در چنین عرصه ای پرچمدار دعوت پروردگار است. در عرصهٔ نبردی پیگیر و بی وقفه که در میادین گوناگون برپاست. آن حضرت در حالی که دنیا به او روی آورده بود، در برابر سختی معیشت بردباری می‌کرد و در حالی که مؤمنان پیرامونش در سایه سار امنیت و آسایش به سر می‌بردند خود همواره در تلاش و کوشش بود و در برابر رنج و زحمتی که پیوسته برقرار بود، به زیبایی صبر و پایداری می‌کرد و چنانکه خدایش فرموده بود با قیام شب‌ها به نماز و عبادت پروردگار و تلاوت توأم با خشوع قرآن و با تنها امید بستن به خداﷻ خود را از آلایش‌های دنیوی رهایی می‌بخشید.

بدین سان پیامبرﷺ بیش از بیست سال در عرصهٔ چنین پیکاری پایدار و استوار ایستاد و در سراسر این مدت هیچ کاری او را از انجام کار دیگر بازنداشت تا این‌که دعوت اسلام در پهنه ای گسترده، چنان توفیق یافت که عقل در برابرش مبهوت می‌ماند. جزیرة العرب در برابر این دعوت سر فرود آورد و غبار جاهلیت از افق افق این دیار رخت بر بست و اندیشه‌های بیمار تحول نموده و چنان سلامت و شادابی یافت که نه تنها بت‌ها را رها نمود؛ بلکه آن‌ها را در هم شکست و آوای توحید آسمان را لرزاند و بانگ آذان برای نمازهای پنج‌گانه، در صحرایی که ایمان جدید بدان حیاتی دوباره بخشیده بود، فضا را شکافت و در گوش‌ها طنین انداز شد. قاریان قرآن که آیات کتاب خدا را تلاوت کرده و احکام الهی را به پا می‌داشتند شمال و جنوب این سرزمین را درنوردیدند و این گونه بود که اقوام و قبایل پراکنده، هم پیوند و متحد شده و انسان‌ها با بنده گی پروردگار از بنده گی بنده‌گان رهایی یافتند. در این مرحله غالب و مغلوب، سرور و برده، حاکم و محکوم و ظالم و مظلومی در میان نیست؛ بلکه همگی بنده گان خدا و برادرانی دوستدار یک‌دیگرند، که احکام حق را صادقانه عملی می‌کنند و خداوندﷻ تکبر و نخوت جاهلی و بالیدن به نیاکان را از دل‌های شان زدوده و دیگر عرب بر عجم و یا عجم بر عرب و سرخ بر سیاه جز با تقوی برتری نمی‌یابد. مردم همگی فرزندان آدم اند و از خاک.

به برکت این دعوت بود که وحدت عربی، وحدت انسانی، عدالت اجتماعی و سعادت بشری در حل دنیوی و مسایل اخروی تحقق پذیرفت و مسیر روزگار و چهرهٔ زمین دگرگون شد و خط سیر تاریخ تعادل گرفت و خرد انسان تحول یافت.

درس سوم

رهنمای تدریس درس (زبان و ادبیات چیست؟)

شرح مطالب	عناوین مطالب
زبان و ادبیات و آیین نامه نگاری	**موضوع درس**
آگاهی از مفاهیم کلی زبان و ادبیات و اصول نامه نگاری	**هدف کلی**
با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • آگاهی از مفاهیم کلی زبان و ادبیات، مسایل موجود در قلمرو ادبیات و اصول نامه نگاری • تقویت توانایی درست خواندن، نوشتن، برداشت مطالب، میل و رغبت به مطالعه، اندیشه و قیاس، تفکر، و تحلیل شاگردان . • درک اهمیت زبان و نقش آن در زنده گی انسان .	**اهداف آموزشی** • دانشی • مهارتی • ذهنیتی
با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کارانفرادی و گروهی	**روش‌های تدریس**
تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و درصورت امکان: چند تصویر بزرگ از بزرگان ادبیات کشور.	**مواد ممد و ممکن درسی**

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی. • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات آغاز درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم از شاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس ازپایان معرفی، همین پرسش ها، از بقیۀ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری و ارائۀ کارخانه گی . • با دقت طبق هدایت عمل نمایند. • دقت نموده پاسخ می‌گویند.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • از شاگردان خواسته شود تا برای مدت معین متن درس جدید را خاموشانه بخوانند و واژه‌های مشکل را بیرون نویس نموده؛ سپس از معلم بپرسند. • سپس از چند شاگرد بخواهید که به نوبت یک یک پاراگراف متن درس را به صدای بلند بخوانند تا شاگردان که در خواندن درس مشکل دارند مشکل شان رفع گردد، در جریان خواندن درس اگر مشکلی داشتند، کمک شوند. • پس از پایان خواندن درس، ابتدا همۀ آن توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • برای اطمینان از یادگرفتن شاگردان از درس ارائه شده پرسش‌های را طرح کنید.	• متن را خاموشانه می‌خوانند. • به نوبت یک یک پاراگراف متن درس را می‌خوانند. • با دقت به تشریح درس گوش می‌دهند. • معانی آن را درکتابچه می‌نویسند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	معلوماتی که زیر عنوان « توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده شود، پس از توضیح و تشریح مفاهیم اساسی خلاصۀ درس به شاگردان گفته شود.		(۳) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود. پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت در وضع روحی و جسمی شاگردان و گرفتن حاضری • سؤال از مفاهیم و واژه‌های مشکل متن که درساعت قبلی شده است، پرسیده شود .	• ادای سلام،پاسخ به حاضری . • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس آیین نامه نگاری	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» آغاز شود و تا پایان ادامه یابد، سپس توضیحات لازم در مورد آن ارائه گردد. • پس از آن متن کامل بخش« آیین نامه نگاری» خوانده شود و توضیحات مناسب را به صورت شفاهی ارائه نموده روی تخته بنویسید . • سپس ازچند شاگرد، به اساس نوبت،خواسته شود که متن کامل درس را باصدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • طرح پرسش‌ها در مورد اصول نامه نگاری جهت اطمینان از یادگیری شاگردان	• به خواندن متن دقیق می‌شوند و به توضیحات گوش می‌دهند. • با دقت به توضیحات گوش فرا می‌دهند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • دقت نموده، پاسخ می‌گویند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه و نتیجهٔ این بخش درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن ها	دراین قسمت به سؤال‌های شاگردان و مواردی که نا گفته مانده، جواب داده شود. پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام،پاسخ به حاضری . • پاسخ‌های متفاوتی ارائه می‌دارند.	• سلام و احوال‌پرسی، گرفتن حاضری و تنظیم صنف . • طرح سؤال‌های در بارۀ آیین نامه نگاری و متن زبان و ادبیات چیست به گونۀ شفاهی صورت گیرد.	**بخش مقدماتی**
(۳۰) دقیقه	• طبق برنامه، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **کارگروهی و سخنرانی** • شاگردان را به دو گروه تقسیم نمایید و فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی با هم بحث و گفتگو کرده به نتیجه برسند. درضمن از هر گروه یک نفر همه نظریات را یادداشت کند و بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان عملی کار کنند و آن‌ها رهنمایی شوند.	**قسمت سوم درس (فعالیتها)**
	• به صورت املا درکتابچه‌های خویش می‌نویسند. • در پایان، یک شاگرد صورت درست املایی را بر روی تخته می‌نویسد و دیگران اشتباهات خود را اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	**املا ونگارش** • متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند. با مردم نادان هم صحبت مگیر. خاصه با نادانی که پندارد داناست و برجهل خرسند و صحبت جز با خردمند مدار که ازصحبت نیکان، مردم نیک‌نام گردد. نبینی که روغن از کنجد است و لیکن چون روغن کنجد را با بنفشه یا با گل بیامیزی، چند گاه با گل یا بنفشه بماند؛ اما از آمیزش روغن با گل یا بنفشه از برکات صحبت او را هیچ روغن کنجد نگویند. (عنصرالمعالی کیکاووس) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را انجام دهند.	
	• دقت نموده پاسخ می‌گویند.	**خود آزمایی** • پرسش‌های بخش« خود آزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا تحکیم درس صورت گیرد.	
(۲) دقیقه	کارخانه گی پس از توضیح مختصر به شاگردان سپرده شود.		**کار خانه گی**
(۳) دقیقه	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترس پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود. تا شاگردان آماده‌گی بگیرند. ختم درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن ها**

معلومات اضافی

پیدایش زبان

زبان پدیده یی اجتماعی و وسیله افهام و تفهیم است، از آن جاییکه پدیده‌های اجتماعی، در هرجامعه یی تابع شرایط خاص همان اجتماع می‌باشد. زبان‌ها هم تحت شرایط ویژه یا خاص جوامع مختلف به وجود آمده است؛ بنابر ضوابط عینی مختص به آن جوامع انکشاف و تکامل می‌نماید، روی همین روند ایجاد و تکامل زبان است که هرجامعه زبان خود را دارد.

در واقع تاریخ پیدایش زبان با تاریخ آفرینش بشر و تشکیل اجتماع‌ها پیوست است؛ زیرا بدون این افزار ارتباط میان افراد برقرار نمی‌شد. در کره زمین حدود سه هزار زبان و ۱۲ هزار لهجه وجود دارد.

لهجه زبان- منظور از سخن گفتن انتقال مقاصد و نظریات گوینده به دیگران با علایم و صداهایی است که انسان بیان می کند.

در مورد زبان در آیهٔ ۳۰ سورهٔ بقره آمده است:

وَعَلَّمَ آدَمَ الأَسْمَاء كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلاَئِكَةِ فَقَالَ أَنبِئُونِي بِأَسْمَاء هَؤُلاء إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ۞ترجمه: و خداﷻ همـه معـانی نام‌ها را به آدم آموخت؛ سپس آن‌ها را بر فرشته گان عرضه نمود و فرمود اگر راست می‌گویید از اسامی اینها به من خبـر دهید.

مفهوم آیه متبرکه این است که خداوندﷻ اسامی، خواص و اسرار اشیاء و لغات را به حضرت آدمؑ آموخت و بدینگونه برتری او را در امر جانشینی نمایان ساخت و بنابران، فرشته گان به عجز و قصور شان اعتراف کردند و فرشته گان گفتند پروردگارا به پاکی ترا می‌شناسیم و جز آنچه به ما آموختی نمی دانیم قطعاً تو دانا و آگاه هستی.

(تفسیر کابلی، ص. ۲۹)

خداوندﷻ فرمود: ای آدم! آنان را از نام‌های این پدیده‌هایی که از دانستن آن عاجز آمدند آگاه بساز.

زبان به احتمال قوی بارزترین مشخصهٔ انسان است، مشخصه یی که میتواند او را از سایر موجودات متمایز کند. زبان، استعدادی است که معمولاً به آن بی توجهی می‌کنیم، ویژه‌گی‌های چشم‌گیر و حیرت انگیزی دارد. ما بدون زبان به هیچ وجه نمی توانستیم به پیشرفت‌های امروزی دست بیابیم؛ بنابران بیش از هر مشخصه یی دیگری، این زبان است که ما را از سایر موجودات متمایز می‌سازد.

درس چهارم

رهنمای تدریس درس (فولکلور و ادبیات)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	رابطهٔ فولکلور و ادبیات و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از رابطهٔ فولکلور و ادبیات و قواعد نامه نگاری
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : ❖ از مفهوم ادبیات و فولکلور و رابطهٔ آن‌ها آگـاهی حاصـل نمـوده و مبحـث نامـه نگاری، آداب نامه نگاری را فراگیرند. ❖ توانایی خواندن، نوشتن، تفکـر و تحلیـل، برداشـت مطالـب از مـأورای مطالعـه در شاگردان رشد یابد. ❖ به ادبیات فولکلور یا عامیانهٔ مردم خود علاقمند شوند و در حفظ و نگهداری فرهنگ شان بکوشند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب؛ درصورت امکان: خواندن بعضی از قصه ها، داستان‌ها و دوبیتی‌ها فولکلوری.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۵) دقیقه	• ادای سلام،پاسخ به حاضری و ارائهٔ کارخانه گی . • تشریحات خویش را ارائه می‌دارد. بقیه به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	• سلام، احوال‌پرسی و دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات آغاز درس را درخلال تشریح خویش جواب دهد. شاگرد مذکور مورد تشویق قرار گیرد. • سپس، پرسش‌های داخل چوکات آغاز درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	**بخش مقدماتی**
(۲۵) دقیقه	• متن را خاموشانه می‌خوانند و برداشت خود را بیان می‌دارند. • به نوبت متن درس را می‌خوانند. • به تشریح درس گوش فرا می‌دهند. • به پرسش ها، جواب می‌دهند. • معانی واژه‌ها را در کتابچه‌های شان می‌نویسند.	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • از شاگردان خواسته شود که متن درس را برای مدت معین خاموشانه بخوانند؛ برداشت خود را بیان نمایند. • به شاگردان هدایت داده شود که به نوبت یک یک پراگراف از متن درس را مقابل همصنفان با صدای بلند بخوانند. در جریان خواندن اگر اشتباه داشتند، معلم آن‌ها را کمک نماید تا اشتباه اصلاح گردد. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • پرسش هایی را طرح کنید، تا ازیادگیری شاگردان مطمئن شوید. به شاگردان ضعیف بیشتر سهم دهید • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	**قسمت اول درس (متن)**
(۳) دقیقه	معلوماتی که زیر عنوان « توضیحات» درکتاب درسی آمده است خوانده شود، پس از توضیح و تشریح مفاهیم اساسی خلاصهٔ درس به شاگردان گفته شود.		**خلاصه و توضیحات**
(۲) دقیقه	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود. پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام، پاسخ به حاضری . • به پرسش‌ها گـوش‌داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال از مفاهیم و واژه‌های مشکل متن که در ساعت قبلی صورت گرفته .	**بخش مقدماتی**
(۳۰) دقیقه	• به نوبت می‌خوانند. • به تشریحات این بخـش دقـت می‌کنند. • به خواندن و تشریح این بخـش دقت می‌نمایند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • پاسخ می‌دهند.	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • به شاگردان هدایت داده شود تا متن کامل بخش « بخوانیم و بدانیم» را بخوانند. • برخی موضوعات قابل شرح بخش« بخوانیم و بدانیم» را مطرح نموده، توضیح نمایید. • سپس متن کامل بخش «آیین نامه نگاری» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. • از چند شاگرد، به اساس نوبت بخواهد که متن کامل درس را باصدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • برای اطمینان از یادگیری شاگردان، چند سؤال در ارتباط به درس این ساعت مطرح کنید .	**قسمت دوم درس** **آیین نامه نگاری**
(۲) دقیقه	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		**خلاصه و توضیحات**
(۳) دقیقه	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری • طرح سؤال دربارهٔ آیین نامه نگاری به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام،پاسخ به حاضری • پاسخ‌های متفاوتی ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیتها)	**کارگروهی و سخنرانی** • شاگردان را به دو گروه تقسیم نمایید و فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به آن‌ها توضیح دهید، که در چه مواردی باهم بحث و گفتگو کرده به نتیجه برسند. درضمن یک، یک نفر از هر گروه همه نظریات را یاد داشت کند و آن را در برابرصنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب اجرا کنند. شاگردان را رهنمایی نمایید.	• طبق برنامه، فعالیت‌های کتاب را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. بهرام گور پسر خود را وصیت کرد که در امور ملک مشاورت کن با خردمندان، که تدبیر باصواب، چون صیدیست که به دست یک کس نیاید و اگر جمعی باشند از دست ایشان بیرون نرود و هرحادثهٔ صعب که پیش آید، تا به تدبیر از پیش توان برد به چیزی دیگر میل مکن که آنچه به تدبیر میسر شود، به شمشیر تیز میسر نباشد. (اخلاق محسنی) • به شاگردان هدایت بدهید تا فعالیت دیگر این بخش را انجام دهند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران اشتباه خود را از روی آن اصلاح میکنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی • پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح کنید تا تحکیم بیشتر درس صورت گیرد.	• به سؤال‌ها این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کارخانه گی	قبل از سپردن کارخانه گی توضیح مختصر در مورد آن داده شود.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دست‌رس پرداخته و در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

لغز(چیستان)

لغز در لغت به معنای پیچیده گی و ابهام است که در آن چیزی به صورت مبهم و پیچیده پرسیده شود؛ ولـی مفـاهیم طوری بیان گردد که خواننده‌گان و شنونده‌گان تیزهوش و بااستعداد آن را درک کرده بتوانند.

معما

معما سخنی را گویند که راه دریافت آن نامعلوم باشد و به اصطلاح نوعی سخن است که به نحو غامض و پوشیده بیان شود.

بزل

بزله گویی، مطلب خنده داری است که از خوشی مایه می‌گیرد.

هزل

هزل به مفهومی بدیهه از اقسام طنز و مطایبه؛ یعنی حاضرجوابی است که به شکل شعر یا داستان بیان شود.
در ادبیات ما عقلا و افراد خردمند در جواب‌های شان به بزرگان نکته‌هایی را به کـار مـی‌گرفتنـد و یـا حاضـرجوابی‌هـایی می‌کردند که گاهی باعث تنبه و گاهی سبب نجات شخصی از مرگ می‌گردید.

مطایبه (مزاح)

نوعی از گفته‌هایی اند که در ادبیات از آن‌ها برای ایجاد نشاط و خنده ذکر به عمل می‌آید.

درس پنجم

رهنمای تدریس درس (بهار)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	بهار و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از اشعاری که در وصف زیبایی‌های بهار سروده شده و فرا گیری برخی از مراجع املایی و انشایی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	• آشنایی به پارچه‌های شعری که در وصف بهار و زیبایی آن توسط شاعران بزرگ زبان و ادبیات دری سروده شده و یادگیری برخی از نشانه‌های نگارشی و موارد کار برد آن ها. • رشد توانایی تفکر و تحلیل، گوش فرا دادن، برداشت مطالب، درست نویسی و مطالعه شاگردان. • به مطالعهٔ این گونه اشعار علاقه مند شوند و در حفظ و نگهداری طبیعت و زیبای‌های آن کوشش نمایند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب؛ درصورت امکان: خواندن نمونه‌هایی از کتاب‌های املایی و انشایی .

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان،گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی درس گذشته. • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. شاگرد مذکور مورد ارزشیابی قرار گیرد. • پس از پایان معرفی، همین پرسش ها، از دیگران پرسیده شود.	• ادای سلام،پاسخ به حاضری، و ارائهٔ کار خانه گی . • تشـریـحات خـویـش را ارائه می‌دارد. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • از شاگردان خواسته شود تا شعر را خاموشانه بخوانند؛ سپس چند شاگرد به نوبت سه سه بیت آن را به صدای بلند مقابل هم‌صنفان بخواند، در جریان خواندن درس اگر مشکلی وجود داشت، معلم گرامی در اصلاح آن شاگردان را کمک نماید. • متن کامل درس، با صدای بلند خوانده شود تا مشکلات که در تلفظ برخی کلمه‌ها وجود دارد، رفع گردد. • پس از پایان خواندن، مفهوم شعر تشریح گردیده و برخی نکات مشکل توضیح بیشتر داده شود. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • پرسش هایی را طرح کنید تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• درس را خاموشانه می‌خوانند. • بادقت به خواندن درس گوش می‌دهند. • به تشریح درس و توضیح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • معـانی واژه‌ها را در کتـابـچه‌های خود می‌نویسند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به پرسش‌های شاگردان و مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود. پس ازآن اعلام پایان درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و گرفتن حاضری • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام،پاسخ به حاضری • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه میدارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس آیین نامه نگاری	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • از شاگردان خواسته شود تا جمله‌های بخش «بخوانیم و بدانیم» را به نوبت بخوانند. • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » را خوانده و توضیحات مناسب ارائه نموده، روی تخته بنویسید. • از چند شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شودکه متن کامل درس را با صدای بلند، در مقابل صنف بخوانند. • جهت اطمینان از یادگیری شاگردان چند پرسش از بخش « آیین نامه نگاری» مطرح شود.	• به نوبت درس را می‌خوانند • با دقت به توضیحات گوش می‌دهند. • متن را می‌خوانند. • پاسخ می‌گویند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه و نتیجهٔ این بخش به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به پرسش‌های احتمالی شاگردان پاسخ مناسب ارائه گردد، پس از آن خاتمه درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، گرفتن حاضری و تنظیم صنف. • طرح سؤال‌ها از ساعت اول و دوم درس به صورت شفاهی صورت گیرد.	• بعد از ادای سلام و احوال‌پرسی، پاسخ‌های متفاوت به گونهٔ شفاهی ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت ها)	فعالیت‌ها را با نام خدای بزرگ آغاز نماید: **کارگروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهد که درچه مواردی باهم بحث و گفتگو کرده، به نتیجه برسند. درضمن از هر گروه یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را دربرابرصنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌های کتاب را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. در مصر سیاهی دعوای پیغمبری می‌کرد و می‌گفت: من موسی بن عمرانم. او را گفتم که موسی را معجزات بود؛ چون ید بیضا و عصا و غیر آن، تو مثل آن معجزه بنمای. گفت: موسی آن گاه معجزه نمود که فرعون گفت: من خدای شما هستم. تو این دعوی بکن؛ تا من معجزه بنمایم. (جوامع الحکایات) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را انجام دهند.	• طبق هدایت عمل می‌نمایند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی • پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح نماید، تا از یک‌سو تحکیم درس صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از درس خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌های این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه گی	قبل از سپردن کارخانه گی در مورد آن معلومات مختصر ارائه گردد.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و همچنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

- **هر کجا سرو قدی چهره چو یوسف بنمود   عاشق سوخته خرمن چو زلیخا بر خاست**

در بیت بالا صنعت تلمیح و تشبیه به کار رفته است که در مورد این دو صنعت معلومات مختصری ارائه می‌گردد.

تلمیح: آن ست که گوینده در ضمن شعر به قصه یا مثلی معروف اشاره کند. مانند بیت بالا که در مورد قصهٔ یوسف و زلیخا است و در ضمن صنعت تشبیه نیز به کار رفته است.

تشبیه: از محسنات بدیع و در اصطلاح، مانند کردن چیزی به چیزی است. در تشبیه چهار جز وجود دارد: مشبه، مشبه به، ادات تشبیه و وجه شبه؛ مانند این جمله: « دندان او چون مروارید است به سفیدی» در این جمله دندان مشبه است، مروارید مشبه به، چون، ادات تشبیه، سفیدی وجه شبه.

در بیت بالا «چو» ادات تشبیه می‌باشد که زیبایی چهرهٔ یوسف را به بهار تشبیه کرده است.

تشبیه بر چند قسم است، تشبیه مطلق، تفضیل، تسویه و عکس.

در بیت بالا زیبایی سرو به چهرهٔ یوسف تشبیه شده است.

- **سر به بالین عدم باز نه ای نرگس مست   که ز خواب سحر این نرگس شهلا بر خاست**

در این بیت صنعت استعاره به کار رفته است.

استعاره

استعاره در لغت عاریت خواستن است و در اصطلاح ادبی به کار گرفتن لفظی است، در غیر معنی حقیقی آن؛ اما شرط آن است که میان معنای حقیقی و مجازی باید مناسبتی و جود داشته باشد، که در عرف شاعران و ادبا این مناسبت، علاقه نامیده می‌شود؛ چنانچه هرگاه این علاقه مشابهت باشد، آن‌را استعاره گویند و گرنه مجاز مرسل است. استعاره در شعر دارای اهمیتی بس فراوان است؛ زیرا هرتشبیه به ذات خود یک استعاره می‌باشد؛ مگر صورت تکامل یافتهٔ تشبیه.

مثال:

پای در دامن صبر آرام ازآنک   دست، دست ستم هجران است

درس ششم

رهنمای تدریس درس (فیض محمد کاتب)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	فیض محمد کاتب هزاره و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آشنایی با شخصیت علمی فیض محمد کاتب و انواع نامه‌ها
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم: • با فیض محمد کاتب و کارنامه‌های علمی او آشنایی حاصل کنند و از بحث نامه نگاری، انواع نامه‌ها را فراگیرند. • تقویت توانایی درست خواندن، نوشتن، تفکر و تحلیل، گوش فرادادن، برداشت مطالب و میل و رغبت به مطالعه در شاگردان . • به مقام معنوی بزرگان احترام بگذارند و زنده گانی معنوی برخی از بزرگان را سرمشق زنده گی روزانهٔ خود قرار دهند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	۱- تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب؛ درصورت امکان: ۱.تحقیق در انترنت ۲. نمایش چند تصویر از کاتب هزاره .

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی درس گذشته. • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریح خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات مقدمه درس، از بقیهٔ شاگردان بپرسید شود.	• ادای سلام،پاسخ به حاضری و ارائهٔ کارخانه گی. • درس را معرفی می‌کند، بقیه گوش می‌دهند. • دقت نموده، پاسخ می‌گویند.	(۱۰) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • از شاگردان خواسته شود که متن را خاموشانه بخوانند و برداشت خود را به صورت مختصر بیان نمایند. • سپس از چند شاگرد بخواهید به نوبت یک، یک پاراگراف متن درس را به صدای بلند مقابل هم‌صنفان بخوانند. در جریان خواندن اگر در تلفظ واژه‌ها مشکل داشتند معلم آن‌ها را کمک نماید. به شاگردان دیر آموز سهم بیشتر دهید. • پس از آن متن درس تشریح گردد، به خصوص در مورد کارهای که انجام داده، معلومات بیشتر داده شود. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • پرسش هایی را طرح کنید تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• درس‌راخاموشانه می‌خوانند. • به نوبت به صدای بلند می‌خوانند. • به دقت به تشریح و توضیح درس گوش فرا می‌دهند. • معانی واژه‌ها را درکتابچه‌های خود می‌نویسند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی زیرعنوان« توضیحات» که در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤالهای شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به سؤال‌های شاگردان و مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود. پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری • سؤال از بخشی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی صورت گیرد.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس آیین نامه نگاری	درس با نام خدای بزرگ آغازیافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • هدایت بدهید تا شاگردان متن کامل بخش «بخوانیم و بدانیم» را به نوبت بخوانند. • موضوعات قابل توضیح را شرح دهید. • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده و توضیحات مناسب ارائه نموده، روی تخته نوشته بنویسید. • ازچند شاگرد، به اساس نوبت خواسته شودکه متن کامل درس را باصدای بلند در مقابل هم‌صنفان بخوانند. • طرح سؤال‌ها در مورد انواع نامه ها، جهت اطمینان از یادگیری شاگردان .	• درس را به نوبت می‌خوانند. • بــه توضــیحات دقیــق می‌شوند. • با دقت تمام به توضیحات این بخش گوش می‌دهند. • متن را می‌خوانند. • دقت نموده پاسخ می‌گویند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود.		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری ● طرح سؤالات دربارۀ انواع نامه‌ها و کارنامه‌های علمی فیض محمد کاتب ، به گونه شفاهی صورت گیرد.	● ادای سلام، پاسخ به حاضری ● پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیتها)	درس با نام خدای بزرگ آغازیافته و مراحل زیرتطبیق گردد: **کارگروهی و سخنرانی** ● فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهد که درچه مواردی باهم بحث و گفتگو کرده، به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یاد داشت کند و آن را در برابرصنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب اجرا کنند.	● طبق برنامه، فعالیت‌های کتاب را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش ● متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند. چنین گویند که یکی از بزرگان درویشان، پای دراز کرده بود و ژندۀ خود را بالای آن افگنده پیوند می‌کرد. درآن حالت یکی از خلفای آن دیار به دیدن او آمد. او هیچ از سرحال خود نگشت و پای گرد نیاورد. حاجبی خلیفه آغازکرد: « شیخ ! پای گرد آر. » شیخ هیچ نگفت و التفات نکرد. بار دوم گفت: « شیخ ! پای گرد آر.» گفت: خواجه ! دیر باز است که ما دست گرد آورده ایم، اگر پای گرد نیاوریم روا باشد. (مصباح الهدایهٔ) ● به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را انجام دهند.	● درکتابچه‌های خویش می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خود آزمایی ● پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	● به سؤال‌های این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه گی	قبل از سپردن کارخانه گی به شاگردان در مورد انجام آن معلومات داده شود.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	در این قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و هم چنان در مورد درس ساعت آینده روشنی انداخته شود، پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

خط نستعلیق: میر علی تبریزی واضع خط نستعلیق می‌باشد. این خط از ترکیب نَسخ و تعلیق به میان آمـد. میـر علـی آن‌را تحت قواعد آورد و مقرراتی برآن وضع کرد.
میر علی پسری داشت به نام میر عبدالله که بعد از پدر به تکمیل بیشتر خط نستعلیق همت گماشت و آرایش داد.
میر عبدالله را به واسطهٔ خط زیبا و مقبولش شکرین قلم گفته اند.
صفدر علی یکی از خوش‌نویس‌های عهد امیر شیر علی خان بود که بسا خوش‌نویس‌ها را تربیت کرد.
هم چنان سید محمد داود حسینی فرزند سید اسماعیل در این هنر سرآمد روزگار شد، به ویژه خـط نسـتعلیق را بـه کمـال رسانید. عزیز الدین وکیلی پوپل‌زایی از جمله خطاط‌های معروف دورهٔ معاصر بود.

سراج التواریخ

سراج التواریخ نامی کتابی است برگرفته از سراج **الملة** و الدین و یکی از آثار ارزشمند تاریخی افغانستان است که با استناد به عهد نامه ها، فرامین دولتی و انبوه اسناد و مدارک موجود در دارالانشاء در بار و آرشیف دولتی به رشته تحریر در آمده اسـت. کتاب مذکور از صحت و اعتماد فراوان برخودار می‌باشد.
جلد اول آن وقایع دورهٔ ۹۸ ساله حکم‌روایی شاهان سدوزایی و جلد دوم آن حوادث دوران زمام‌داری دودمان محمـدزائیان را از آغاز تخت نشینی تا سال ۱۳۹۸ شامل می‌شود تالیف جلد اول به سال ۱۳۲۵ و جلد دوم بـه سـال ۱۳۳۱ هــ. ق. انجـام یافت.
بخش اول جلد سوم سراج التواریخ بزرگ‌ترین و ارزشمندترین بخش این اثر است. نویســنده حـوادث شـانزده سـال از دوران زمام‌داری امیرعبدالرحمن خان را به تفصیل در برابر دیده‌گان خواننده به تصویر می‌کشد.

تاج التواریخ

تاج التواریخ نوشته امیر عبدالرحمن خان پادشاه وقت افغانستان است که در دو جلد طبع گردیده و نسخهٔ اصلی آن در موزیم ملی کشور نگهداری می‌شد، که بعد به آرشیف ملی انتقال داده شد.
جلد اول آن به قلم شخص امیر عبدالرحمن نگاشته شده است و همـین جلـد از جانـب سـلطان محمـد خـان منشـی امیـر عبدالرحمن به انگلیسی نیز نگارش یافت. تاج التـواریخ ظـاهراً سـوانح زنـده گـانی، سرگذشـت، خـاطرات و سـفرنامهٔ امیـر عبدالرحمن خان پنداشته می‌شود؛ ولی در حقیقت تاریخی محسوب می‌شد که وقایع ۱۵۲ سـالهٔ کشـور مـا را دربـر داشـته، وقایعی که مؤرخین به آن کمتر دست یافته، چون امیر موصوف در جریـان حـوادث تـاریخی قـرار داشـت، همـه واقعـات و رویدادها را دقیق و واقع بینانه انعکاس داده است.

درس هفتم

رهنمای تدریس درس (شعر و اقسام محتوایی آن)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	اقسام شعر از نظر محتوایی و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از محتویات شعر و اقسام آن و نوشتن نامه‌های خصوصی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • آگاهی از روش‌های شناخت محتویات اشعار دری در دوره‌های مختلف ادبی و فرا گیری نوشتن نامه‌های خصوصی. • رشد توانایی درست خواندن، نوشتن، اندیشه و قیاس، تحلیل و برداشت مطالب و مطالعه نمودن شاگردان • به خواندن اقسام شعرها علاقه‌مند شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی وگروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب؛ درصورت امکان: ۱. خواندن چند نمونه از اشعار قدیم و جدید با محتویات مختلف۲ . تحقیق در انترنت ۳. خواندن یکی ـ دو نامه

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی درس گذشته. • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریح خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، همین پرسش‌ها از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام،پاسخ به حاضری، دادن اطمینان از صحت‌مندی یا عدم آن و ارائهٔ کارخانه گی . • تشریح خویش را ارائه می‌دارد و بقیه به معرفی درس گوش می‌دهند. • دقت نموده پاسخ می‌دهند.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • از شاگردان خواسته شود که متن درس را خاموشانه بخوانند و برداشت خود را بیان نمایند. • سپس از شاگردان بخواهد تا یک،یک پاراگراف متن درس را به نوبت مقابل هم‌صنفان با صدای بلند بخوانند، در جریان خواندن اگر در تلفظ برخی واژه به مشکل مواجه شدند معلم صاحب آن‌ها را کمک نماید. • پس از آن متن درس به صورت کامل تشریح گردد و بر نکات مهم و دشوار تأکید بیشتر صورت گیرد و معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • از چند شاگرد خواسته که شود به صورت خلاصه نکات مهم درس را بیان نمایند.. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• متن را خاموشانه می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • با دقت گوش فرا می‌دهند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • دقیق شده پاسخ می‌گویند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام،پاسخ به حاضری • به پرسش‌ها گـوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال‌ها از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن ساعت قبلی طرح گردد.	**بخش مقدماتی**
(۳۰) دقیقه	• دقیق شده گوش فرا می‌دهند. • با دقت توضیحات را می‌شنوند. • متن را می‌خوانند. • قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری» را می‌نویسند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	درس با نام خدای بزرگ آغازیافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و شرح آن • متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، روی تخته نوشته شود. • ازچندین شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شودکه متن کامل‌درس را باصدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • از چند شاگرد بخواهید که قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری» را برتخته و درکتابچه‌های خود بنویسند. • از شاگردان خواسته شود که هر کدام یک، نامه به یکی از دوستان خویش بنویسند، معلم صاحب آن‌ها را کمک نماید.	**قسمت دوم درس** **آیین نامه نگاری**
(۲) دقیقه	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به آن‌ها ارائه شود .		**خلاصه و توضیحات**
(۳) دقیقه	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده پاسخ داده شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی وگرفتن حاضری • طرح سؤال‌ها دربارهٔ شعر و اقسام آن و نامه‌های خصوصی به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام،پاسخ به حاضری. • پاسخ‌های متفاوتی ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس فعالیت‌ها	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **<u>کارگروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهد، که درچه مواردی باهم بحث و گفتگو، کرده به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند. سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌های کتاب درسی عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا ونگارش</u> متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. روزی عبدالملک مروان از حاضران مجلس پرسید که فصل زمستان کی درخواهد آمد؟ یکی از غلامانش گفت: یا امیر المؤمنین ! به نزدیک من شماریست که بیان آن ظاهرتر و مکشوف تر است. گفت آن کدام است؟ گفت: بر در کوی ما بقالی است که هرگاه او را ببینم که زگال می‌فروشد، بدانم که زمستان آمد. همه بخندیدند و او را گفتند: این حساب تو آسان تر است. که ترا به هیچ کتاب نظر نمی‌باید کرد و منتظر طالع وقت و ارتفاع آفتاب نمی‌باید بود. (جوامع الحکایات) • به شاگردان هدایت بدهید تا فعالیت دیگر این بخش را انجام دهند.	• درکتابچه‌های خویش مینویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران اشتباهات خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	<u>خود آزمایی:</u> پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌های این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کارخانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد اجرای آن معلومات داده شود.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس ازآن خاتمه درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

سبکهای شعر دری

سبک شعر، یعنی مجموع کلمات و لغات و طرز ترکیب آن‌ها، از لحاظ قواعد زبان و مفاد معنی هر کلمه در آن عصر، و طرز تخیل و ادای آن تخیلات از لحاظ حالات روحی شاعر که وابسته به تأثیر محیط و طرز معیشت و علوم و زنده گی مادی و معنوی هر دوره باشد. آنچه ازین کلیات حاصل می‌شود آب و رنگی خاص به شعر می‌دهد که آن را «سبک شعر» می‌نامند، و قدما گاهی به جای سبک «طرز» و گاه «طریقه» و گاه «شیوه» استعمال می‌کردند. در مجموع سبک‌های شعر دری به چهار دسته تقسیم می‌شوند:

۱. سبک خراسانی: سبک خراسانی در واقع طرز و شیوهٔ شاعران خراسان و ماوراءالنهر است. در ین شیوه که از ابتدای شعردری؛ یعنی اوایل قرن چهارم تا اواسط قرن ششم ادامه دارد، شاعران و استادان زبردستی؛ مانند: رودکی، فرخی، عنصری، فردوسی، منوچهری، ناصرخسرو، سنایی و مسعود سعد سلمان ظهور کرده و شیوهٔ خراسانی را به کمال رسانیده اند. سبک خراسانی دو مرحله دارد: یکی دورهٔ سامانی و دیگر دورهٔ غزنوی و سلجوقی.

در دورهٔ سامانی، ساده‌گی بیان و کهنه‌گی تعبیرات و اصطلاحات و نیز غلبهٔ کلمات دری، بر واژه‌های عربی و توجه به توصیفات طبیعی و ساده و محسوس و عینی از ویژه گی‌های شعر محسوب می‌شود. معانی که در شعر این دوره می‌آید، غالباً یا مدح است و یا هجو و هزل که هر دو ملایم است و معتدل و دور از اغراق. گذشته از آن، تغزلات عاشقانه و پند و اندرز و حکمت با شیوه یی شاعرانه، نه عالمانه از معانی شعر این دوره به شمار می‌رود. از قالب‌های مهم در این عصر یکی قصیده است و دیگر مثنوی.

اما سبک خراسانی در دورهٔ غزنوی و اوایل سلجوقی گذشته از بعضی مختصات لفظی و خصایص دستوری که در واقع مربوط به زبان و لهجهٔ منطقهٔ خراسان قدیم می‌شود، با شعر دورهٔ سامانی تفاوت‌هایی دارد؛ از جمله این که ساده گی بیان، جای خود را به استحکام و فخامت کلام می‌دهد و شعر تا حدی به پخته گی می‌رسد.

۲. سبک عراقی: سبک عراقی با ظهور سلجوقیان در خراسان و اتابکان در عراق و آذربایجان به وجود می‌آید و به تدریج شعر دری که مرکز اصلی آن در خراسان و ماوراءالنهر است، به عراق و آذربایجان راه می‌یابد. از طرفی بر اثر سیاست سلجوقیان مدارس مختلف دینی تأسیس می‌شود و معارف اسلامی؛ مانند: تفسیر، منطق، حکمت، علوم بلاغی و ادبیات عربی درین مدارس تدریس می‌شود. ترویج علوم و معارف اسلامی باعث می‌شود که شاعران و ادیبان نیز خود را به زیور علوم زمانه بیارایند. ناچار درین دوره علوم مدرسه یی در شعر تأثیر فراوان می‌گذارد، تا آنجا که فرا گرفتن علوم از ضرورت‌های شاعری می‌شود و مایهٔ تفاخر و مباهات شاعران. رواج شعر دری درعراق و آذربایجان و تاثیر علوم اسلامی و ادبیات عربی در آن باعث می‌شود که در شعر دری تحولی به وجود آید.

معانی شعری درین شیوهٔ تازه گذشته از مدح که با اغراق‌ها و خضوع و خشوع فراوان نسبت به ممدوح همراه است. هجو و هزل نیز هست که بیش از دورهٔ قبل رواج می‌یابد و نه تنها کسانی مانند انوری و سوزنی سمرقندی هجوهای تند و هزل‌های زشت و رکیک می‌گویند؛ بلکه شاعرانی؛ مانند: خاقانی نیز دراین شیوه آزمایش‌های استادانه انجام می‌دهند. غزل و عرفان و اخلاق و نیز وعظ زهد از معانی رایج در شعر این دوره است. قالب‌های شعری، گذشته از قصیده، مثنوی و غزل رواج فراوان می‌یابد.

۳. سبک هندی: سبک هندی که مقدمات آن از دورهٔ مغول فراهم می‌شود با ظهور دولت بابری در هند و نیز از اثر بعضی عوامل اجتماعی و سیاسی و دینی به وجود می‌آید. از آنجا که دربار به شاعران روی خوش نشان نمی‌دهد، قصیده سرایی خاصهٔ مدیحه ضعیف می‌شود و از رونق باز می‌ماند. همین امر باعث می‌گردد که شعر از دربار خارج شود و در میان مردم و طبقات مختلف اهل حرفه و کسب بیفتد در این وقت، سنت‌های مذهبی و حکمت عامیانه وارد شعر می‌گردد. معانی و بافت کلام درشعر به تدریج تغییر می‌کند و سبک هندی متولد می‌شود.

از معانی شعری که در این سبک مورد توجه است یکی مرثیه است، و منقبت و دیگر غزل عاشقانه با مضامین مختلف آن.

در سبک هندی البته قالب غزل بیش از قالب‌های دیگر اهمیت می‌یابد و شعرای بزرگ این مکتب؛ مانند: بیدل، صائب، نظیری نیشاپوری، کلیم کاشانی، فیض دکنی و عرفی شیرازی بدان توجه فراوان دارند.

به طور کلی خصایص اصلی سبک هندی عبارت است از:

اجتناب از ساده‌گی بیان، سعی در رقت فکر و خیال ، رعایت ایجاز در الفاظ و جستجوی مضامین پیچیده ، تعبیرات بی سابقه، آوردن ترکیبات غریب و کلمات نامأنوس ، نازک خیالی و مضمون آفرینی و نیز غرابت در تشبیهات و استعارات ، آفرینش خیال و توجه به تمثیلات و ارسال المثل‌ها برمبنای استفاده ازتجارب روزمرۀ اشخاص واشیا تا حدی که نشان دهندۀ تاثیر محیط زنده‌گی درشعر باشد.

٤. سبک معاصر

از مختصات شعر این دوره : ساده‌گی بیان، پرهیز از استعمال کلمه‌های ثقیل و دشوار، جزالت الفاظ و معانی و کمتر به کار گرفتن کلمات عربی در شعر است. از معروف ترین شاعرانی که در قرن سیزدهم و قسمتی از قرن چهاردهم بدین شیوه شعر سروده اند، می‌توان به فروغی بسطامی، قاآنی، سروش اصفهانی و ملک الشعرای بهار اشاره کرد.

تعریف چند قالب شعری

رباعی: عبارت از چهار مصراع که اول، دوم و چهارم دارای قافیۀ واحد باشد و معنی رباعی در مصراع آخر کامل می‌شود. در سرودن رباعی خیام نیشاپوری شهرت دارد .

اسرار ازل را نه تو دانی و نه من   وین حرف معما نه تو دانی و نه من

هست از پس پرده گفتگوی من و تو   چو پرده بر افتد نه تو مانی و نه من

غزل: ابیاتی است در وزن و قافیۀ واحد، و مصراع اول بیت نخستین؛ یعنی مطلع شعر نیر دارای قافیه است. غزل از حیث ظاهر مانند قصیده است جز آنکه ابیات غزل از هفت تا چهارده است و بیشتر مضامین آن عاشقانه است. غزل یا عرفانی است یا عادی که خطاب به معشوق و دوست است. غزل سرایان مشهور ادب دری حافظ و سعدی ... اند .

قصیده: اشعاری است که مصراع اول و تمام بیت‌های آن دارای قافیه واحد باشد. عدد بیت‌های قصیده تا سیصد می‌رسد، ابتدا هر قصیده تغزل است یا وصف طبیعت، پس از آن شاعر تغزل را به مدح یا ذم می‌کشاند؛ مانند: قصاید فرخی، عنصری، خاقانی، انوری و غیره.

مثنوی: یکی از قالب‌های خاص شعر فارسی که در زبان عربی نیز به تقلید از فارسی ساخته شده و آن‌را « مزدوج» خوانده اند. مثنوی شعری است که هر دو مصراع آن دارای قافیۀ واحد و مستقلی باشد. در زبان فارسی دری سرودن منظومه‌های مفصل رزمی و بزمی و عرفانی قالب مثنوی به کار می‌رود؛ مانند: مثنوی معروف مولانا، شاهنامۀ فردوسی و خمسۀ نظامی گنجوی.

درس هشتم

رهنمای تدریس درس (علم بیان)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	علم بیان و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از « علم بیان» و بخشهای اصلی نامه‌های خصوصی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، از شاگردان توقع داریم : • با علم بیان، ارکان و عناصر متشکلهٔ آن که یکی از علوم مطرح ادب است آگاهی حاصل کنند و از بحث نامه نگاری، بخش‌های اصلی نامه‌های خصوصی را فراگیرند. • تقویت درست خواندن، نوشتن، اندیشه و قیاس، گوش فرا دادن، برداشت مطالب و مطالعه در شاگردان . • به آثار کلاسیک که در آن بیشتر علم بیان یا صنایع بدیعی به‌کار رفته علاقه‌مند گردند و آن‌را تحلیل و تشخیص نمایند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب؛ درصورت امکان: ۱ خوانش نمونهٔ بیانی از کتاب « گلستان سعدی» ۲. تحقیق در انترنت .

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و دقت در وضع جسمی و روحی‌شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی درس گذشته. • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدمه درس را درخلال تشریح خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم ازشاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس از پایان معرفی، همین پرسش‌ها از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری، اطمینان از صحت‌مندی و ارائهٔ کارخانه گی . • تشریحات خویش را ارائه می‌دارد، بقیه به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس را با نام خدای بزرگ آغاز نمایید: • از شاگردان‌بخواهید که متن درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار را یاد داشت نمایند؛ سپس چند تن نکات مهم را یاد آور شوند. • ازچند شاگرد بخواهید که یک، یک پاراگراف از متن درس را باصدای بلند در مقابل صنف بخوانند. اشتباهای شان را در جریان خواندن اصلاح نماید. • ابتدا درس توضیح داده شود؛ سپس توضیحات بیشتر درمورد تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه ارائه گردد. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• متن را خاموشانه می‌خوانند و نکات مهم را یاد آور می‌شوند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • به توضیحات دقیق گوش می‌دهند. • معانی واژه‌ها را در کتابچه می‌نویسند. • به پرسش‌ها، پاسخ می‌گویند.	(۲۶) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به سؤال‌های شاگردان و مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی وایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام،پاسخ به حاضری . • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و شرح آن • متن کامل بخش « آیین نامه نگاری» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. • از چند شاگرد، بخواهید که نکات مهم و عمدۀ بخش « آیین نامه نگاری» را توضیح نمایند و روی تخته بنویسند. • جهت اطمینان از یادگیری شاگردان از درس از آن‌ها خواسته شود تا یکی از دیگری به صورت سؤال و جواب درس این ساعت را تکرار کنند. • شاگردان را به گروه‌ها تقسیم نمایید؛ سپس از آن‌ها بخواهید که در گروه‌ها ترتیب یک نامۀ خصوصی را بنویسند در آخر از هر گروه یک نفر فعالیت گروه خود را مقابل هم‌صنفان به صدای بلند بخواند، اشتباهات را معلم صاحب اصلاح نماید.	• به خواندن و توضیحات درس گوش فرا می‌دهند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه و نتیجۀ درس این ساعت به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به پرسش‌های شاگردان و مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . ● طرح سؤال‌های در بارهٔ بخش‌های اصلی نامه‌های خصوصی و علم بیان به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	● ادای سلام، پاسخ به حاضری . ● پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیتها)	**<u>کارگروهی و سخنرانی</u>** ● شاگردان را به چهار گروه تقسیم نمایید. فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی باهم بحث و گفتگو کرده، به نتیجه برسند. در آخر یک، یک نفر از هر گروه همه نظریات را یاد داشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	● طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا ونگارش</u> ● متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند. روزی سلطان عزالدین کیکاووس به زیارت حضرت مولانا آمده بود. چنانکه می‌باید، به وی التفات نفرمود و به معارف و نصایح مشغول نشد. سلطان گفت: تا حضرت مولانا به من پندی دهد. فرمود که چه پندی دهم ترا ؟ شبانی فرموده اند، گرگی می‌کنی. پاسبانیت فرموده اند، دزدی می‌کنی، رحمانت سلطان کرد، به سخن شیطان کارمی‌کنی همانا که سلطان گریان بیرون آمد و درمدرسه سر برهنه کرده توبه‌ها کرد. (مناقب العارفین) ● به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را انجام دهند.	● درکتابچه‌های خویش می‌نویسند. یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران اشتباهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. ● طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	<u>خود آزمایی</u> ● پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح کنید.	● به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه میدارند.	
کار خانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان در مورد اجرای آن توضیح دهید .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس روز بعدی وضاحت و روشنی انداخته شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

ایجاز، اطناب و مساوات

ایجاز: در لغت به معنای کوتاه گویی و در اصطلاح چنان است که «لفظ اندک بود و معنای آن بسیار». ایجاز وَ اِطْناب، و نیز مساوات، گونه‌های مختلف ادای مقصود و بیانِ معانی ذهنی اند که گویندهٔ بلیغ بنابر مقتضیات از آن‌ها استفاده می کند.

ایجازی که موجب اخلال در معنی و سبب ابهام و تعقید گردد، ایجاز مخل یا مردود نام دارد و از آن به «تقصیر» نیز تعبیر شده است؛ اما ایجازی که مخل معنای مقصود نباشد، دارای ارزش بلاغی است و در اصطلاح ایجاز مقبول نامیده می‌شود. این نوع ایجاز دو نوع است: ۱. ایجاز قصر ۲. ایجاز حذف

ایجاز قصر: سخنی است کوتاه و رسا، که کوتاهی آن از حذف کلمات و جمله‌ها پدید نیامده باشد.

در زبان دری، متون ادب تا قرن هفتم آگنده از ایجاز قصر است و گلستان سعدی، به ویژه باب هشتم آن جلوه‌گاه نمونه‌های استادانهٔ این‌گونه ایجاز است. در زبان عربی، به ویژه در قرآن کریم، عالی‌ترین نمونه‌های این نوع ایجاز را می‌توان یافت .

ایجاز حذف: که حاصل حذف بخشی از کلام است، به شرطی که مخل معنی نباشد.

اطناب

اطناب: در لغت به معنی درازکشی و طولانی کردن است و در اصطلاح آوردن الفاظ بسیار برای معنی اندک؛ بنابر مقتضای حال مخاطب مقام و موضوع کلام.

اطناب به دو نوع است:

۱- اطناب مردود: آن است که اگر درازگویی، ملال‌آور و دور از اعتدال باشد.

۲- اطناب مقبول: آن‌گونه درازگویی است که موجب ملال نمی‌گردد و خود دارای ارزش ادبی و هنری است.

مساوات

یعنی سخنی که در آن لفظ و معنی برابر است. این معنی که میانهٔ ایجاز و اطناب، مرحله یی به نام مساوات هست یا نه، مورد بحث و اختلاف علمای بلاغت است.

مباحث مربوط به ایجاز و اطناب مانند دیگر فصول علم معانی تا قرن چهارم هجری به صورت ضمنی و نامستقل مطرح می‌شد و از قرن پنجم به تدریج روی به استقلال و تکمیل نهاد و آثاری؛ چون: جامع العلوم سکاکی، المطول و مختصر تفتازانی پدید آمد.

درس نهم

رهنمای تدریس درس (انجمن‌های ادبی در افغانستان)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	انجمن‌های ادبی در افغانستان و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آشنایی با انجمن‌های ادبی افغانستان و بخش‌های اصلی نامهٔ شخص به دفتر رسمی .
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • با انجمن‌های ادبی افغانستان آشنایی حاصل کنند و وظایف، کارکردها و دستاوردهای این انجمن‌ها را بشناسند و از بحث نامه نگاری، بخش‌های اصلی نامهٔ شخص به دفتر رسمی را فراگیرند. • تقویت توانایی درست خواندن، نوشتن، اندیشه و قیاس، تحلیل و برداشت مطالب، گوش فرا دادن و روش‌های مطالعهٔ شاگردان. • به سهم گیری درفعالیت‌های ادبی تشویق، ترغیب و علاقه‌مند شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و درصورت امکان تحقیق در انترنت.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۵) دقیقه	• ادای سلام،پاسخ به حاضری، دادن اطمینان از صحت‌مندی و ارائهٔ کارخانه گی . • تشریحات خویش را ارائه می‌دارد. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش‌ها .	• سلام،احوال‌پرسی و دقت دروضع جسمی و روحی شاگردان،گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی درس گذشته. • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدمه درس را در خلال تشریح خویش جواب دهد. • پس ازپایان معرفی، همین پرسش‌ها از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	**بخش مقدماتی**
(۲۵) دقیقه	• متن را خاموشانه می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • به توضیحات دقیق گوش می‌دهند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • برتخته و درکتابچه‌های خود می‌نویسند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌گویند.	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • از شاگردان خواسته شود که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار را بیرون نویس نمایند. • سپس از آن‌ها بخواهید تا یک، یک پاراگراف، متن درس را به نوبت و با صدای بلند مقابل هم‌صنفان بخوانند. در جریان خواندن درس و تلفظ واژه‌ها شاگردان کمک شوند تا اشتباهات اصلاح گردد. • پس از پایان خواندن، درس تشریح و در مورد مفاهیم مشکل توضیحات بیشتر ارائه گردد. • از شاگردان خواسته شود که هر شاگرد در مورد یک انجمن توضیحات لازم را ارائه نمایند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	**قسمت اول درس (متن)**
(۳) دقیقه	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		**خلاصه و توضیحات**
(۲) دقیقه	دراین قسمت به سؤال‌های شاگردان و مواردی که ناگفته مانده، پاسخ ارایه گردد؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی صورت گیرد.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری . • به پرسش‌ها پاسخ‌های مناسب را ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» خوانده شود. • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف بخش‌های اصلی نامۀ شخص به دفتر رسمی مشخص گردد . • از چند شاگرد، بر اساس نوبت، خواسته شودکه نکات مهم این بخش را توضیح دهند. • از چند شاگرد بخواهید که قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری» را برتخته و درکتابچه‌های خود بنویسند. • جهت اطمینان از یادگیری شاگردان از درس پرسش‌های از بخش بخوانیم و بدانیم و آیین نامه نگاری مطرح شود.	• دقیق گوش می‌دهند. • با دقت به خواندن و توضیحات این بخش گوش می‌دهند. • طبق هدایت عمل می‌کنند. • دقت نموده، پاسخ می‌گویند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح و توضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجۀ درس به شاگردان ارائه گردد .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به سؤال‌های شاگردان و مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس ازآن خاتمه درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . • طرح سؤال‌ها در بارهٔ انجمن‌های ادبی افغانستان و بخش‌های اصلی نامهٔ شخص به دفتر رسمی به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام، پاسخ به گرفتن حاضری . • دقت نموده، پاسخ می‌گویند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیتها)**	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **کارگروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی باهم بحث و گفتوگو کرده به نتیجه برسند. درضمن یک، یک نفر از هر گروه همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌کنند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش • متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند. باید دانست که معنای عفو، ترک معاقبت گناه‌کاران است بر سبیل قدرت و این خصلت در فضیلت برجملهٔ خصال خیر فایق است، پس هرکه چیزی از تو منقطع دارد تو مبرت خویش به وی برسان و هرکه درحق تو ظلم و جفا کند، تو درمقام فرصت ازوی عفو کن. آن‌که سیمت ببرد زر بخشش و آن‌که پایت برید سر بخشش (جوامع الحکایات) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را انجام دهند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی: پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا از یک طرف تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌ها پاسخ ارائه می‌دارند.	
کارخانه گی	قبل از سپردن کارخانه گی به شاگردان در مورد طریق اجرای آن توضیح داده شود.		(۲) دقیقه
سؤالهای شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

انجمن ادبی کابل که به ریاست محمد انور بسمل مشروطه خواه مشهور شروع به فعالیت نمود. در اولین اقدام انجمن و مجلهٔ کابل را انتشار داد که بیشتر موضوعات آن را مسایل ادبی و تاریخی تشکیل می‌داد. عبدالباقی لطیفی سرکاتب انجمن و غلام جیلانی اعظمی معاون آن بودند و از سال دوم ریاست آن را شهزاد احمد علی خان به عهده داشت.

از نخستین کتاب‌هایی که انجمن کابل تألیف نمود اخلاق عسکری در دو جلد تألیف غلام جیلانی عظیمی، قرائت فارسی برای صنوف چهارم و پنجم تألیف محمد انور بسمل و سرور جویا، تاریخ افغانستان تألیف میر غلام محمد غبار و تاریخ ادبیات افغانستان و تذکرهٔ مشاهیر افغانستان نوشتهٔ غلام جیلانی می‌باشد. در بخش ترجمه انجمن کتاب‌های ذیل را از زبان‌های خارجی به دری و بعضی را از دری به پشتو ترجمه و برگردان نموده است که در ذیل آمده است :

۱- آثار عتیقهٔ بامیان تألیف گوداروهاگن(فرانسوی) ترجمه احمد علی خان ،

۲- نگارش و نگارندگان تألیف محمد کرد علی(عربی) ترجمه سرور جویا ،

۳- جلال الدین خوارزمشاه از نامق کمال بیگ ترکی(اردو) ترجمهٔ شهزاد احمد علی خان درانی

۴- خرمهرهٔ طلایی نوشتهٔ ادگار آلن بو به زبان(انگلیسی) ترجمهٔ شهزاده احمد علی خان

۵- شرح حال سید جمال الدین افغانی تألیف ابراهیم علاوالدین بیگ ترکی و گروه علمی وی. ترجمهٔ میر غلام احمد خان ،

۶- طرد امان الله افغانی(به زبان انگلیسی) ترجمه عبدالباقی لطیفی ،

۷- جلد دوم شعر العجم تألیف شبلی نعمانی (به زبان اردو) ترجمه سرور جویا ،

۸- تاریخ افغانستان (به زبان دری) ترجمه به پشتو از امین الله خان ،

۹- گیتانجلی از تاگور(به زبان اردو) ترجمهٔ احمد علی خان ؛

درسال اول تشکیل انجمن در پهلوی نشر (۱۲) شماره مجله کابل کارهای برجسته یی؛ چون: نشر سال‌نامه که شمارهٔ اول آن در سال (۱۳۱۱) خورشیدی چاپ شد و در زمینهٔ تدویر مسابقات ادبی و غیره کارهای ارزش‌مندی انجام داد.

سال‌نامه: نشریه‌یی که سال یک‌بار به نشر می‌رسد.

ماه‌نامه: نشریه‌یی که ماه یک‌بار به چاپ می‌رسد.

هفته نامه: نشریه‌یی که هفته یک‌بار به نشر می‌رسد.

روزنامه: نشریه‌یی که روزانه به نشر می‌رسد.

درس دهم

رهنمای تدریس درس (نکوهش ظلم)

شرح مطالب	عناوین مطالب
نکوهش ظلم و آیین نامه نگاری	موضوع درس
شناخت معنی و مفهوم ظلم و نکات ضروری درنامهٔ شخص به دفتر رسمی	هدف کلی
با تدریس این درس، ازشاگردان می‌خواهیم: • مفاهیم ظلم در ادبیات دری را بیاموزند، از بحث نامه نگاری، نکات ضروری درنامهٔ شخصی به دفتر رسمی و واژه‌های جدید و معانی آن‌ها را فرا گیرند. • رشد توانایی درست خواندن، نوشتن، اندیشه و قیاس، تحلیل و برداشت مطالب و مطالعهٔ شاگردان. • از موارد ظلم در زندگی روزمره بپرهیزند.	اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی
با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی	روش‌های تدریس
تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب؛ درصورت امکان: ۱. خواندن چند نمونه از موارد ظلم درادبیات دری۲. تحقیق درانترنت ۳ تصویری بزرگ از خواجه عبدالله انصاری .	مواد ممکن و ممد درسی

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی درس گذشته. • از یک شاگرد خواسته شود که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند، طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، همین پرسش‌ها از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری و ارائهٔ کار خانه گی . • طبق هدایت عمل می‌کند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش‌ها .	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • از شاگردان خواسته شود که متن درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار را بیرون نویس نمایند؛ سپس از آن‌ها بخواهید که به نوبت یک یک پاراگراف درس را به صدای بلند مقابل همصنفان بخوانند، در جریان خواندن درس، معلم صاحب آن‌ها را کمک نماید. به شاگردان ضعیف در خواندن درس سهم بیشتر داده شود. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح گردد؛ همچنان معانی واژه‌های مشکل توضیح گردد. • از چند شاگرد بخواهید که نکات مهم درس را بیان نمایند، آن‌ها مورد تشویق قرار گیرند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• درس را خاموشـــــــــــانه می‌خوانند و سپس به نوبـت یـک یک پاراگراف از متن را به صدای بلند می‌خوانند. • به توضـیح درس گـوش فـرا می‌دهند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • به سؤال‌های جواب می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	• متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤالهای شاگردان و پاسخ به آن	دراین قسمت به مواردی‌که ناگفته مانده و سؤال‌های شاگردان پاسخ داده شود؛ پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام،احوال‌پرسی،ایجاد ارتبـاط عـاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد . • تکرار بعضی از سؤال‌های درس ساعت قبلی، که توسط معلم و شاگردان مطرح شده بود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری . • به پرسشها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و شرح آن. • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. • قســمت‌هــای مختلــف درس، نکــات ضـروری درنامـهٔ شـخص بـه دفتـر رسـمی مشخص شود . • از چند شاگرد، بر اساس نوبت، خواسته شودکه متن کامل درس را باصدای بلند مقابل صنف بخوانند. • از چند شاگرد بخواهید که قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری» را برتخته و درکتابچه‌های خود بنویسند. • شاگردان را به‌گروه‌ها تقسیم نموده؛سپس از هر گروه بخواهید که یک، یک نامه به دفتر رسمی بنویسند و نکات ضروری آن‌را رعایت نمایند، در جریان فعالیت معلم صاحب آن‌ها را کمک و رهنمایی نمایید.	• به شرح این بخش با دقت تمام گوش می‌دهند. • دقیق شده توضیحات را می‌شنوند. • طبق هدایت عمل می‌کنند. • • قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری» را در کتابچه‌های خود مینویسند. • • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری • طرح سؤالاتی از درس ساعت اول و دوم	• ادای سلام، احوال‌پرسی، پاسخ به حاضری و سوال‌ها .	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **فعالیت‌ها**	**کارگروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی باهم بحث و گفت‌وگو کرده به نتیجه برسند. درضمن یک، یک نفر از هر گروه همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش • متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند. جالینوس ابلهی را دید دست درگریبان دانشمندی زده و بی حرمتی همی کرد. گفت: اگر این دانا بودی، کار وی با نادانان بدین جا نرسیدی. دو عاقل را نباشد کین و پیکار نه دانایی ستیزد با سبکسار اگرنادان به وحشت سخت گوید خردمندش به نرمی دل بجوید (گلستان سعدی) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را انجام دهند.	• درکتابچه‌های خویش می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی • پرسش‌های بخش«خود آزمایی» را به صورت شفاهی‌مطرح کنید، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کارخانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی در مورد طریق اجرای آن توضیحات لازم ارائه گردد.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

ظلم: واژهٔ ظلم در اصل عربی است و به معنای ستم کردن، جور و بیداد می‌باشد و در اصطلاح خارج شدن از حد اعتدال را ظلم گویند.

انسان مسلمان ستم‌گر و ستم پذیر نمی باشد و حق هیچ کس را ضایع نمی نماید و اجازه نمی‌دهد تا دیگران نیز حق وی را ضایع کنند زیرا همه انواع ستم در قرآن کریم و سنت رسوالله ﷺ حرام و ممنوع قرار داده شده است. خداوند(ج) در آیهٔ ۲۷۹سورهٔ البقره فرموده است: (لاَ تَظْلِمُونَ وَلاَ تُظْلَمُونَ) ترجمه: تا ستم نکنید و مورد ستم قرار نگیرید. و پیامبر بزرگوار اسلام می‌فرماید: «از ستم نمودن پرهیز کنید؛ زیرا ظلم، ظلمت و تاریکی روز قیامت را به دنبال دارد». *(رواه مسلم بر گرفته از کلیات اسلام تألیف ابوبکر الجزایری)*

ظلم انواع و اقسام مختلف دارد و در اینجا تنها به دو نوع آن اشاره می‌گردد، یکی ستم به تمام انسان‌ها و دومی ستم بر نفس خود شخص می‌باشد.

ستم بر انسان‌ها از طریق اذیت و آزار جسمی، روحی و عدم رعایت حقوق مادی، معنوی سلب آزادی‌های مشروع و تعرض به حیثیت و کرامت آنهاست؛ چنانکه پیامبر بزرگوار اسلام می‌فرماید. ترجمه: تعرض به جان، مال و حیثیت مسلمان بر همه مسلمانان دیگر حرام است.

دوم ستم بر خویشتن از طریق ارتکاب انواع گناهان و نافرمانی خداوندﷻ و پیامبر گرامی وی صورت می‌گیرد؛ طوریکه خداوندﷻ فرموده است:(**وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ**) البقره /۵۷ «آن‌ها نعمت‌های خداوند را انکار کردند و (در واقع) به ماستم نکردند؛ بلکه برخود ستم نمودند».

بر همین اساس انسان مسلمان باید در گفتار و داوری خود عدالت و انصاف را رعایت کرده، از ستم و حق تلفی دیگران بپرهیزد و تلاش ورزد تا عدالت و داد گری جزء صفت‌ها و ویژه گی‌های ذاتی او شود؛ زیرا پیامبر بزرگوار اسلام می‌فرماید، ترجمه: «دادگران بر منبرهایی از نور قرار می‌گیرند، آن‌هایی که در (حکومت) و قضاوت را جع به دیگران، اهل خانواده و زیر دستان با انصاف و عدالت رفتار می‌نمایند». (رواه مسلم)

به گفتهٔ مولانای بزرگ که در کلیات شمس در مورد ظلم و بیداد چنین اشاره کرده است:

جانم ملول گشت ز فرعون و ظلم او   آن نور روی موسی عمرانم آرزوست

درس یازدهم

رهنمای تدریس درس (درخت بی بر)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	درخت بی بر و آیین نامه نگاری
هدف کلی	شناخت نمونهٔ از شعر تعلیمی و کوشش به انجام کارهای مثمر از پروین اعتصامی و آشنایی با آدرس نویسی روی پاکت مراسلات .
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم: • با شعر تعلیمی آشنا گردند و کوشش نمایند تا انسانی باشند تا کارهای مثمر و سودمند انجام دهند و از بحث نامه نگاری، آدرس نویسی روی پاکت مراسلات را فرا گیرند. • توانایی خواندن، نوشتن، تفکر و تحلیل، گوش فرا دادن و برداشت مطالب در شاگردان رشد و انکشاف نماید. • در زنده گی روزمره خود فرق بین افراد با دانش و بی دانش را تفکیک نمایند و اصول نگارش را در نوشته‌های روزمرهٔ خود به کار ببرند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه، کتاب و درصورت امکان نمایش آدرس نویسی چند پاکت نامهٔ شخصی و اداری.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی ودقت در وضع جسمی و روحی شاگردان،گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم ازشاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس ازپایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات مقدماتی درس، از بقیۀ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام،پاسخ به حاضری و ارائۀ کارخانه گی . • تشریحات خویش را ارائه می‌دارد. بقیه به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • از شاگردان خواسته شود که بر اساس نوبت یک، یک بخش درس را به صدای بلند مقابل هم‌صنفان بخوانند، معلم صاحب آن‌ها را در جریان خواندن کمک و تشویق کند. • پس از پایان خواندن توسط شاگردان، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح گردد. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان ، توضیح شود. • پرسش‌هایی را طرح کنید تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• طبق هدایت عمل می‌نمایند. • با دقت به تشریح درس گوش فرا می‌دهند. • معانی واژه‌ها را روی تخته و درکتابچه می‌نویسند. • به سؤال‌ها، جواب می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام، پاسخ به احوال‌پرسی و حاضری . • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش «بخوانیم و بدانیم» و تشریح آن. • قسمت‌های مختلف درس آدرس نویسی روی پاکت مراسلات مشخص شود. • عنوان تفصیلات را بخوانید و شرح دهید. • ازچند شاگرد، به اساس نوبت خواسته شودکه جملات عنوان تفصیلات را باصدای بلند در مقابل صنف بخوانند و سپس روی تخته بنویسند. • برای اطمینان از یادگیری شاگردان سؤال‌های را از درس این ساعت مطرح نمایید.	• به تشریح این بخش گوش می‌دهند. • دقیق شده می‌شنوند و بر تخته نگاه می‌کنند. • دقیق می‌شوند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • دقت نموده، پاسخ می‌گویند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۳) دقیقه
سؤالهای شاگردان و پاسخ به آنها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده و پرسش‌های که شاگردان دارند پاسخ داده شود. پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری • طرح سؤال‌ها دربارهٔ آدرس نویسی روی پاکت مراسلات و متن درس ساعت اول و دوم به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری. • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیتها)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **<u>کارگروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که در چه مواردی باهم بحث و گفتگو کرده به نتیجه برسند. درضمن یک یک نفر از هر گروه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا و نگارش</u> • متن آتی را بخوانید تا شاگردان املا بنویسند. مشایخ گفته اند: بر آن کس که مهمان میکند، سه چیز واجب است و بر مهمان نیز سه چیز؛ اما آنچه بر مهماندار واجب است: آن است که او را طعام حلال دهد و نگاه دارد بر او وقتهای نماز و منع نکند ازو آنچه قادر است از طعام و آنچه بر مهمان واجب است، آن است که آنجا که او را بنشانند بنشیند، و راضی شود بدانچه پیش او حاضر کنند و بیرون نشود تا دستوری دهند او را. (آداب المریدین) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	• درکتابچه‌های خویش املا مینویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را برروی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	<u>خود آزمایی</u> • پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح کنید، تا از یکسو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش پاسخ ارائه بدارند.	
کار خانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد طریق اجرای آن توضیحات لازم ارائه گردد.		(۲) دقیقه
سؤالهای شاگردان و پاسخ به آن	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده پاسخ داده شود. در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

چون شعر درخت بی ثمر در مورد شخص بی دانش، بی کار و بی هنر است؛ بنابراین در ارتباط به آن برای معلومات بیشتر اندرزهای بزرگان که در رابطه به ارزش کار و دانش است، آورده شده است.

اندرزهای بزرگان و دانشمندان در مورد کار و عمل و دانش

- یقین بدان که کارکردن همانا کامیابی است.
- کار فقر نیست؛ بلکه ثروت اندوزیست، کار بنده‌گی نیست؛ بلکه آزادیست، کار عار نیست؛ بلکه افتخار است.
- هرگز بی کار نمی‌توان نشستن.
- سستی در عمل موجب نرسیدن به مطلوبست.
- وظیفه در درجهٔ اول و ثمرهٔ آن در درجهٔ دوم است.
- کسی که زیر بار مسؤولیت و وظیفه نمی‌رود، هرگز طعم استقلال را نخواهد چشید.
- انجام وظیفه عالی‌ترین مقصود و منظور زنده‌گانی و اخلاق است.
- انسانها را باید از عمل شان امتحان کرد، نه از سخنان شان، چرا که اکثر افراد زشت کردار نیکوگفتار هستند.
- در دنیا نمی‌توان کسی را پیدا کرد که وجودش برای کاری مفید نباشد.
- یک وجب کار بهتر از یک جریب وعده است.
- سعی کنید در کار غرق شوید، نه در یأس و ناامیدی.
- سرچشمهٔ همه مفاسد جامعه بی‌کاریست؛ زیرا شیطان برای دست‌های بی‌کار کار درست می‌کند.
- بیچاره آنست که از ترس شکست و نابودی دست به کاری نمی‌زند.

درس دوازدهم

رهنمای تدریس درس (فارسی یا دری ؟)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	تفاوتهای فارسی و دری و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از لهجه‌های فارسی دری و آدرس نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • از سیر تاریخی زبان دری آگاهی حاصل کنند، لهجه‌های زبان فارسی دری را بشناسند و عدم اختلاف زبان دری، فارسی و تاجکی را درک کنند. • از بحث نامه نگاری، آدرس نویسی روی پاکت مراسلات خارجی را فراگیرند. • تقویت توانایی درست خواندن، نوشتن، اندیشه و قیاس، تفکر و تحلیل و گوش فرا دادن در شاگردان. • به سیر تاریخ زبان خویش علاقه مند گردند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب؛ درصورت امکان ۱. خواندن نمونه‌هایی از قدیم‌ترین نظم و نثر دری ۲. تحقیق در انترنت ۳. معرفی نخستین شاعران زبان دری با نمونه‌هایی از کلام شان.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی ، دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کار خانه‌گی • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم از شاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس از پایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات مقدماتی درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری و ارائهٔ کار خانه‌گی • یک شاگرد تشریحات خویش را ارائه می‌دارد، بقیه به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش‌ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس را با نام خدای بزرگ آغاز نمایید: • از شاگردان بخواهید که متن درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های مشکل را بیرون نویس نمایند. • سپس خواندن کامل متن و توضیح واژه‌های دشوار. • از چندین شاگرد بخواهید که یک، یک پاراگراف از متن درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح گردد. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	• متن را خاموشانه می‌خوانند. • با دقت به خواندن درس گوش می‌دهند • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • معانی واژه‌ها را روی تخته و در کتابچه می‌نویسند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	در این قسمت به مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤالات احتمالی‌یی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود؛ پس از آن خاتمهٔ درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدمه	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام،پاسخ به حاضری . • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغاز نموده و مراحل زیر را تطبیق نماید: • خواندن متن کامل بخش «بخوانیم و بدانیم» و شرح آن. • سپس متن کامل بخش «آیین نامه نگاری» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس «آدرس نویسی روی پاکت مراسلات خارجی» مشخص شود . • ازچند شاگرد، بر اساس نوبت، بخواهید که متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • از شاگردان بخواهید که یک، یک نمونه از آدرس نویسی روی پاکت مراسلات خارجی را در کتابچه‌های شان بنویسند، سپس از یک یا دو تن آن‌ها خواسته شود که فعالیت انجام شدهٔ خود را روی تخته بنویسند.	• با دقت به درس گوش می‌دهند. • به خواندن و توضیحات این بخش گوش فرا می‌دهند. • دقت می‌نمایند. • به اساس نوبت می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به پرسش‌های که شاگردان دارند پاسخ داده شود، پس از آن خاتمه درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . • طرح سؤال‌های دربارۀ آیین نامه نگاری و متن درس یی روز اول به گونۀ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام،پاسخ به حاضری • پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس فعالیتها	**کارگروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی باهم بحث و گفت‌وگو کرده به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش • متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند. شرایط توبه سه چیز است: اول پشیمانی از دل، دوم عذر به زبان، سوم باز ایستادن از گناه ... در هر مقامی جداگانه توبه میباید کرد. عاصی از گناه، مطیع از اطاعت ریا و عالم را ازحسد ... و ازین نوع بسیار است؛ اما هیچ توبه آسان‌تر از توبۀ مفسدان نیست که از فساد ظاهری توبه کنند و زبان، گوش، چشم، دل و جمله اعضا را نگاه دارند. (خلاصۀ المقامات) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را برروی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح سازد، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش پاسخ ارائه میدارند.	
کارخانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان در مورد طریقۀ اجرای آن معلومات داده شود.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ هم‌چنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس ازآن خاتمه درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

زادگاه زبان دری و زمان پیدایش آن

- دراثر تحقیقات و پژوهشهای دانش‌مندان این نکته به اثبات رسیده، که سرزمین‌های میان آمو و سند زادگاه و پرورشگاه زبان‌های خانوادهٔ هند و آریایی بوده و زبان‌های ویدی، زند یا اوستایی، پراگریت گندهاری، سانسکریت کلاسیک، پرثوی (پهلوی پارتی)، سغدی، اسکایی، تخاری، پهلوی ساسانی و شاخه‌های دیگر غلچه یی پامیر و نورستانی که هنوزهم دردامان دره‌های سرسبزمناطق شمال شرقی افغانستان موجودیت خود را حفظ نموده اند دریـن منـاطق زاده شده و به مرور زمان به تکامل رسیده و یا با گذاشتن چند لهجه و شاخه، خود مرده اند و از اختلاط شاخه‌های آن‌ها با هم‌دیگر زبان‌های دیگری به میان آمده است .

نظربه گواهی آثاری که ازخرابه‌های شهر (تورفان) به دست آمده و تحت بررسی دانشمندان قرار گرفته است، این نکته هویدا می‌گردد که زبان دری مشابهت‌های تام با زبان سغدی و پرثوی داشته است. وجود واژه‌های دری در زبان سغدی می‌تواند دلیل محکمی باشد. برای ارتباط عمیق ریشه یی زبان دری با سغدی و پرثوی یا پهلوی خراسانی. بدین ترتیب زبان‌های سغدی و پرثوی که طی چندین قرن قبل از اسلام درماوراء النهر، تخارستان و ... وجود داشته درتشکل زبان دری نقشی مهم داشته اند؛ که البته زبان تخاری نیز در پیدایش زبان دری نقش اساسی داشته است؛ هم‌چنان موقعیت‌های جغرافیایی لهجه‌های خالص دری ؛ مانند : هروی، سکزی و زاولی در افغانستان و ماوراءالنهر و تأثیرات زبان‌های اسکایی و تخاری که درسرزمین افغانستان مورد استفاده قرار می‌گرفته، با تأثیراتی که میان سغدی و پهلوی ساسانی درین خطه صورت پذیرفته، هر کدام به نوبهٔ خود تأثیری درتشکیل زبان دری داشته اند؛اما درمورد انتشار این زبان به صفحات غربی زادگاه آن، به قول استاد داکتر محمد معین — استاد پوهنتون تهران استدلال می‌نماییم، که درصفحات (۲۸ — ۲۹) برهان قاطع، می‌نگارد : « زبان پارسی نو یا دری نخستین بار درمشرق ایران اسلامی (خراسان)انتشاریافت، چه زبان عامهٔ مردم مغرب و شمال ایران درقرنهای اول اسلامی، پهلوی و لهجه‌های محلی نزدیک بدان بوده و اشعاری هم که درجبال و آذربایجان و طبرستان و مغرب ایران گفته می‌شد، تا مدتی به زبان پهلوی یا طبری یا دیگر زبان‌های محلی بود ؛ لیکن قدیم‌ترین اشعار پارسی که درخراسان و سیستان (نیمروز افغانستان کنونی) توسط گوینده گانی؛ مانند: حنظلهٔ بادغیسی، محمد بن وصیف سکزی، بسام کرد و دیگران سروده شده، به زبان فصیح پارسی بود و سرود کرکوی بنا بر روایت تاریخ سیستان (خواه آن را ساختهٔ دورهٔ پیش از اسلام بدانیم یا ساختهٔ دورهٔ اسلامی) هم به زبان پارسی است، نه به زبان پهلوی .

ازخلال گفته‌های بالا، با درنظرداشت نام شهرهایی که مؤلفین (حدود العالم) و (معجم البلدان) آن را تذکر داده اند، می‌توان به این نتیجه رسید که زادگاه اصلی و پرورشگاه نخستین زبان دری، درقدم اول افغانستان قدیم و سپس ماوراءالنهر می‌باشد، که مراحل ابتدایی خویش را دربطن قرون سوم و چهارم مسیحی یا تقریباً دونیم قرن قبل از عهد اسلامی سپری نموده و درقرون اول و دوم هجری، مرحله یی میانه، میان سغدی و پهلوی خراسانی داشت. سرانجام در اواخر دور سامانیان و اوایل دور غزنویان با فتوحات سلاطین خراسانی درمناطق ری، اصفهان و گرگان راه نفوذی برای خویش درسرزمین ایران گشود و آهسته آهسته دامنهٔ این نفوذ و گسترش وسعت حاصل نموده، نخست در قرن چهارم هجری، منحیث زبان علمی و ادبی جانشین پهلوی ساسانی شد .

- اوستا: کتاب مذهبی ایرانیان قدیم و زردشتیان و یکی از آثار قدیمی و شاید قدیم‌ترین اثر مکتوب مردم ایران باستان. تعیین وقت و زمان آن بسته به تعیین زمان زردشت می‌باشد. این کتاب در قدیم ظاهراً بسیار بزرگ بوده است و در روایات اسلامی آمده که بر روی ۱۲۰۰۰ پوست گاو نوشته شده بود، که اسکندر آن‌را سوزاند. در زمان بلاش اول اشکانی و سپس در دورهٔ ساسانیان (در زمان اردشیر بابکان به وسیلهٔ تنسر و پسرش شاپور بوسیلهٔ آذر بد پسر سپندان) جمع آوری و ترتیب و تدوین شد.

در زمان ساسانیان تفسیری به زبان پهلوی بر اوستا نوشتند که آن‌را زند (zand) گویند.

اوستا دارای ۲۱ نسک و در پنج قسمت است، یسنا (دارای ۷۲ فصل، که ۱۷ فصل آن گاتها را تشکیل مـی‌دهـد)، وسـپرد، وندیداد، یشتها، خردهٔ اوستا. فقط خود گاتها از زردشت است. اوستا مشتمل است بر: نیایش اهورا مزدا و اشا سپندان و ایزدان و موضوع‌های اخلاقی و دینی و داستان‌های ملی و غیره.

- رشیدی سمرقندی: سیدالشعرا استاد ابومحمد بن محمد رشید سمرقندی از شاعران معروف ماوراءالنهر، در قرن ششم و اهل سمرقند که در دربار سلطان خضربن ابراهیم تقرب داشت و لقب سیدالشعرایی یافت. با مسـعود سـعد سـلمان نیـز معاصر بود و با هم مکاتبه و مشاعره داشتند.از ممدوحان او سلطان سنجر سلجوقی و قدر خان ابو المعالی بوده اسـت، قصیده‌یی در صنعت توشیح دارد که شمس قیس آن را به عنوان نمونهٔ این صنعت نقل کرده است.

سوزنی سمرقندی: شمس الدین تاج الشعرا محمد بن علی سوزنی، از شاعران معروف قرن ششم مولـدش سـمرقند اسـت و تحصیلات خود را در بخارا انجام داده و شاهان آل آفراسیاب را مدح کرده است. سوزنی از شاعران هجوپرداز می‌باشد که در هجو معانی خاص و مضمون‌های تازه به‌کار برده است.

سوزنی قصاید فصیح و روان دارد و می‌گویند در پایان عمر از هزل و هجو دست برداشته است.

درس سیزدهم

رهنمای تدریس درس (نقش زنان در ادبیات معاصر دری)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	نقش زنان در ادبیات معاصر دری و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از نقش زنان در ادبیات معاصر دری و کلمات عنوانی و پایانی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • از نقش زنان در ادبیات معاصر وکارنامه‌های ادبی آنان آگاهی حاصل کنند و از بحث نامه نگاری، نوشتن کلمات عنوانی و پایانی را فراگیرند. • رشد توانایی خواندن، نوشتن، روشهای مطالعه، تفکر و تحلیل، گوش فرا دادن و برداشت مطالب از متن درس توسط شاگردان انکشاف نماید . • به خواندن آثاری از ادبیات معاصر زنان علاقمند شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب؛ درصورت امکان ۱. نمایش فلمی درمورد کارکردهای زنان ۲. خواندن چند نمونه از داستان‌های کوتاه زنان ۳. تحقیق در انترنت ۴. نمایش چند تصویر بزرگ از شاعران و نویسنده‌گان زن در ادبیات معاصر .

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۵) دقیقه	• ادای سلام،پاسخ به حاضری و ارائهٔ کارخانه گی . • یک تن از شاگردان درس را معرفی می‌نماید. دیگران گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	• سلام، احوال‌پرسی، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده، در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم از شاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس ازپایان معرفی، همین پرسش‌ها از دیگر شاگردان پرسیده شود.	**بخش مقدماتی**
(۲۵ دقیقه	• درس را خاموشانه می‌خوانند. •طبق هدایت عمل می‌نمایند. •به توضیحات به دقت گوش می‌دهند. •طبق هدایت عمل می‌نمایند. •معانی آن را برتخته و درکتابچه می‌نویسند. • به سؤال‌ها، جواب می‌گویند.	درس را با نام خدای بزرگ آغاز نمایید: • از شاگردان خواسته شود که متن درس را خاموشانه بخوانند. • از شاگردان بخواهد که به اساس نوبت یک یک پاراگراف از متن درس را به صدای بلند مقابل هم‌صنفان بخوانند. • پس از پایان خواندن درس ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس در مورد نکات عمده و اساسی آن تأکید بیشتر صورت گیرد. • از شاگردان خواسته شود که نکات مهم درس را شرح نمایند. در خواندن و شرح درس به شاگردان دیرآموز سهم بیشتر داده شود. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	**قسمت اول درس (متن)**
(۳) دقیقه	متنی که زیرعنوان« توضیحات»آمده است، خوانده و تشریح شود.		**خلاصه و توضیحات**
(۲) دقیقه	در این قسمت به پرسش‌های شاگردان و مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن خاتمه درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و شرح آن • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب پیرامون واژه‌های عنوانی و پایانی ارائه گردیده بر روی تخته نوشته شود. • ازچند شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شودکه متن کامل درس را باصدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • از چند شاگرد خواسته شود که قسمت‌های مختلف » آیین نامه نگاری» را برتخته و درکتابچه‌های خود بنویسند. • برای اطمینان از یادگیری شاگردان از دو سه شاگرد خواسته شود که به صورت عملی این بخش را روی تخته کار کنند، معلم صاحب آن‌ها را کمک نماید.	• به خواندن‌درس‌گوش می‌دهند. • به خواندن و توضیحات این بخش گوش می‌دهند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری» را بر روی تخته و کتابچه‌های خود می‌نویسند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده و همچنان سؤال‌های شاگردان پاسخ داده شود، پس ازآن خاتمه درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری • سؤال‌های در بارۀ واژه‌های عنوانی و پایانی، نقش زنان در ادبیات و داستان نویسی طرح گردد.	• ادای سلام،پاسخ به حاضری • شاگردان پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **<u>کارگروهی و سخنرانی</u>** • فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهد که درچه مواردی باهم بحث و گفتگو کرده به نتیجه برسند. درضمن یک، یک نفر از هر گروه همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند و سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا ونگارش</u> • متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند. از شیخ ابوالحسن خرقانی پرسیدند که اخلاص چیست. گفت هرچه برای حق کنی اخلاص است و هرچه برای خلق کنی ریاست. و هم وی گفته که روشنترین دل‌ها آن بود که درآن خلق نبود و بهترین کارها آن بود که درآن اندیشۀ مخلوق نبود و حلال‌ترین نعمت‌ها آن بود که به جهد تو بود و بهترین رفیقان آن بود که زنده‌گانیش با حق بود. (نفحات الانس) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را انجام دهند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	<u>خود آزمایی</u> • پرسش‌های بخش« خود آزمایی» را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیکسو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کارخانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان در مورد طریق اجرای آن روشنی انداخته شود.		(۲) دقیقه
سؤالهای شاگردان و پاسخ به آنها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ هم‌چنان در مورد درس ساعت آینده روشنی انداخته شود، پس ازآن خاتمه درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

رابعهٔ بلخی: رابعه بنت کعب قزداری بلخی از زنان شاعر قرن چهارم و معاصر سامانیان و رودکی بوده، پدرش کعب از کارمندان بلندرتبهٔ عصر سامانی به شمار می‌رفت. یکی از حوادث مهم در زنده گی رابعه که در تاریخ ادبیات دری شهرت دارد و نام او را در دل زمانه جاوید و بلندآوازه ساخته، عشق نافرجام وی به بکتاش غلامی از غلامان برادرش حارث بود که انجامش به عشق حقیقی پیوست و برادرش او را به بدگمانی به قتل رسانید.

عده‌یی از شاعران عشق رابعه را ناشی از غلیان عشق حقیقی الهی و لاهوتی معرفی کرده اند و آن‌را ستوده اند به خصوص ابوسعید ابوالخیر، عطار و جامی در آثار شان عشق رابعه را نه از گونهٔ عشق مجازی؛ بلکه محبت واقعی و خداجویانه خوانده اند و هم او را از سراینده‌گان نخستین شعر عارفانه در ادبیات فارسی دری می‌دانند.

عایشهٔ درانی: عایشهٔ درانی از جملهٔ شاعران برجستهٔ دورهٔ سدوزایی‌ها بود، که درتاریخ ادبیات دری نام جاودانی ازخود به یادگار گذاشته است. وی دختر یعقوب علی خان توپچی باشی بوده است. تاریخ تولد او دقیق نیست و در این مورد نظری وجود ندارد؛ اما سال وفاتش را ۱۲۳۵ هـ .ق . می‌دانند.

پدر و جد او در دستگاه دولتی احمد شاه درانی و پسرش تیمورشاه منصب توپچی باشی را داشتند. خانوادهٔ او دراونچی باغبانان کابل زنده گی می‌کردند.عایشه در بیست سالگی به سرودن شعر آغاز کرد و اکثر علوم متداول آن روزگار را فرا گرفت. وی شاعر بلندمقامی بود که توجهٔ تیمور شاه را به خود جلب کرد و تیمور شاه او را در قطار شاعران دربارش مورد نوازش و اعطای بخشش‌های گرانبها قرار داد.

دیوان عایشه مشتمل است بر انواع شعر از نظر شکل که در سنهٔ ۱۳۰۵ هـ .ق. به امر امیر عبدالرحمن خان در کابل به طبع سنگی چاپ شد و نسخه‌یی از آن موجود است. این دیوان حاوی سه هزار بیت می‌باشد. در مجموع، اشعار وی به شش هزار بیت می‌رسد.

محجوبهٔ هروی: محجوبه که نامش صفورا است دختر ابوالقاسم منشی بوده که در سال ۱۳۲۴ هـ ق. در ولایت بادغیس به دنیا آمده و در شهر علم پرور هرات بزرگ شد، مبادی علوم عربی و ادبیات را نزد پدرش که مرد فاضلی بوده فرا گرفت. او با خواندن اشعار مستورهٔ غوری به شاعری روی آورده است. دیوانش به پنج هزار بیت می‌رسد.

آمنهٔ فدوی: در سال ۱۲۷۶هـ . ق. در شهر کابل دیده به جهان گشود. پدرش نور محمد خان در زمان امیر عبدالرحمان خان نایب الحکومهٔ قندهار بود. فدوی در اثر تشویق پدر خود قرآنکریم را آموخت و در حدیث و تفسیر مهارت خوب پیدا کرد. با این همه فضایل قریحهٔ سرشاری از شعر نیز داشت و گاه‌گاه به سرودن آن می‌پرداخت.

این خانم سخنور و بافضیلت اکثر اوقات روزگارش را به عبادت سپری می‌کرد. وی دو بار به زیارت مکهٔ مکرمه و مدینهٔ منوره توفیق یافت. دفعهٔ دوم هنگام بازگشت از سفر در سال ۱۳۳۲هـق. در اثر تصادف موتر به شهادت رسید جنازه اش به بیت المقدس انتقال یافت و طبق آرزویش آنجا مدفون گشت.

مخفی بدخشی: سعیده مخفی بدخشی شاعر و سخنور معروف قرن سیزدهم هجریست. در سال ۱۲۵۸هـق . در شهر فیض آباد بدخشان تولد شد، پدرش محمد شاه از سلسلهٔ امرای محلی بدخشان بود، و توسط امیر عبدالرحمان خان ابتدا در کابل و سپس به قندهار تبعید گردید؛ بنابراین مخفی نیز با خانواده خود یکجا بخش زیاد عمرش را در تبعید گاه‌ها گذرانید. در اخیر دوباره در زادگاه خود مسکن گزین شد.

مخفی که تحصیلات خود را در مبادی ادبیات و علوم شرعی در نزد پدرش آموخته بود به خاطر استعدادی که در سخنوری داشت در صف شاعران خوب کشور جا گرفت. اشعارش ساده، روان و در حین حال دارای استحکام و پخته گی خاص می‌باشد.

درس چهاردهم

رهنمای تدریس درس (علامه صلاح الدین سلجوقی)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	علامه صلاح الدین سلجوقی و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آشنایی با دانشمندان کشور: ازجمله « علامه سلجوقی» و نامه‌های اداری
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • با یکی از چهره‌های بزرگ و ماندگار علمی کشور استاد سلجوقی و کارنامه‌های علمی و ادبی او آشنایی حاصل کنند و از بحث نامه نگاری، نوشتن نامه‌های اداری را فراگیرند. • توان مند سازی درست خواندن، نوشتن، مطالعه، اندیشه و قیاس، تحلیل و برداشت مطالب در شاگردان . • زنده گانی معنوی برخی از بزرگان را سرمشق زنده گی روزانهٔ خود قرار دهند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب؛ درصورت امکان: نشان دادن چند تصویر بزرگ از استاد سلجوقی .

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک از شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. شاگرد مذکور مورد ارزشیابی قرار بگیرد و تشویق شود. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم ازشاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس ازپایان معرفی، همین پرسش‌ها، از بقیۀ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری و ارائۀ کارخانه گی . • یک شاگرد معرفی می‌کند، بقیه گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • از شاگردان بخواهید که متن را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار را بیرون نویس نمایند. • خواندن متن کامل درس، تشریح آن و توضیح مفاهیم مشکل • ازشاگردان خواسته شود که متن درس را بر اساس نوبت یک یک پاراگراف به صدای بلند مقابل هم‌صنفان بخوانند، در جریان خواندن درس در تلفظ واژه‌ها مشکل کمک شوند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	• درس را خاموشانه می‌خوانند و واژه‌های دشوار را بیرون نویس می‌نمایند. • بادقت به خواندن و تشریح درس دقیق می‌شوند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • معانی آن را برتخته و درکتابچه می‌نویسند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» خوانده و تشریح گردد.		(۳) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (آیین نامه نگاری)	درس با نام خدای بزرگ آغازیافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و تشریح آن • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده بر روی تخته نوشته شود. • از چند شاگرد، بر اساس نوبت خواسته شود که متن کامل درس را باصدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • از چند شاگرد بخواهید که قسمت‌های مختلف «آیین نامه نگاری» را به روی تخته و درکتابچه‌های خود بنویسند.	• با دقت به خوانده و به توضیحات این بخش گوش فرا می‌دهند. • دقیق شده گوش می‌دهند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری » را بر روی تخته و کتابچه‌های خود می‌نویسند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه گردد .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن ها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده و همچنان به سؤال‌های شاگردان پاسخ داده شود، پس از آن خاتمه درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th>فعالیت‌های معلم</th><th>فعالیت‌های شاگردان</th><th>زمان</th></tr>
<tr><td>بخش مقدماتی</td><td>• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری .
• طرح سؤال‌ها دربارهٔ نامه‌های اداری و متن درسی روز اول به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.</td><td>• ادای سلام، پاسخ به حاضری
• پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.</td><td>(۱۰) دقیقه</td></tr>
<tr><td rowspan="3">قسمت سوم درس

فعالیتها</td><td>درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد:
<u>کارگروهی و سخنرانی :</u> فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی باهم بحث و گفتگو کرده، به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.</td><td>• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.</td><td rowspan="3">(۳۰) دقیقه</td></tr>
<tr><td><u>املا و نگارش:</u> متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند.
درویشی مستجاب الدعوه در بغداد پدید آمد. حَجاج ظالم را خبر کردند. بخواندش و گفت: دعایی خیر برمن بکن. گفت: خدایا ! جانش بستان. گفت: از بهر خدا این چه دعاست؟ گفت: این دعای خیراست ترا و جمله مسلمانان را.
ای زبردست زیردست آزار   گرم تاکی بماند این بازار
به چه کار آیدت جهانداری   مردنت به که مردم آزاری
(گلستان سعدی)
• به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.</td><td>• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند.
در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را برروی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.
• طبق هدایت عمل می‌نمایند.</td></tr>
<tr><td><u>خود آزمایی:</u> پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.</td><td>• به سؤال‌های این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.</td></tr>
<tr><td>کار خانه گی</td><td colspan="2">قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد آن توضیحات مختصر داده شود.</td><td>(۲) دقیقه</td></tr>
<tr><td>سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن ها</td><td colspan="2">دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ سپس ختم درس و خدا حافظی.</td><td>(۳) دقیقه</td></tr>
</table>

معلومات اضافی

علامه سلجوقی: علامه صلاح الدین سلجوقی یک تن از شخصیت‌های علمی شهیر کشور بوده که در سال ۱۲۹۴ هـ ش.به کابل آمده و به حیث معلم در لیسه استقلال وظیفه ایفا نمود؛ سپس به حیث منشی دارالتحریر شاهی مقرر و از آنجا به حیث قونسل افغانستان به بمبی گماشته شد و بعد از آن به حیث سرقونسول افغانستان در دهلی مقرر گردید.

وی در هفتمین دورۀ شورای ملی که نهضت دموکراسی در کشور پایه گذاری شده بود، به حیث وکیل و نمایندۀ مردم هرات به شورای ملی آمد و پس ازآن در ۱۳۳۲هـ . ش. بار دیگر به سمت رئیس مستقل مطبوعات به کارگماشته شد. یک‌سال پس در ۱۳۳۳ هـ . ش. به حیث سفیر افغانستان در مصر تقرر یافت. در مصر بود که شخصیت والا و برازندۀ این اندشیمند فرهیخته کاملاً هویدا شد. در محافل و مجالس علمی و ادبی سخنرانی‌های سلجوقی، توجه دانشمندان مصری را جلب کرد؛ زیرا او مسایل فلسفی، اجتماعی، فرهنگی، و سیاسی جهان اسلام را با افق‌های روشن و امید واری‌های بزرگ مطرح می‌کرد. وی در سال ۱۳۴۹ هـ . ش. وفات کرد.

اناتول فرانس: نام حقیقی وی ژاک آناتول تیبو بوده که بین سال‌های (۱۸۴۴ میلادی) در پاریس متولد شد. پدرش کتاب فروش بود و او از کودکی با کتاب آشنا شد و به آثار ادبی علاقه نشان داد. در نوجوانی با شوق بسیار آثار کلاسیک یونان و روم را مطالعه می‌کرد.

وی دو دیوان شعر به نام‌های اشعار طلایی و عروسی‌های کورنتی‌ها چاپ کرد که عروسی کرونتی‌ها نمایشنامه یی منظومی است که در سال ۱۹۰۲ میلادی در پاریس بر صحنه آمد. همچنان وی در نقد نویسی دست قوی داشت، از جملۀ داستان‌های او می‌توان به بالتازار، تائیس، عقاید ژرم کوانیار و چنگ قرمز اشاره کرد. بعدها یک تحول فکری در او پدید آمد و عضو فرهنگستان فرانسه شد و شروع به نگارش کلی تاریخ معاصر در چهار فصل کرد. بالآخره در سال ۱۹۲۴ میلادی در گذشت.

معلومات مختصر در مورد کتاب تجلی خدا در آفاق و انفس از صلاح الدین سلجوقی

- این کتاب در مورد راز و نیاز با خداوندﷻ
- عقیده به وجود خداﷻ
- علم و معرفت خداﷻ
- غریزۀ خودیابی و خداشناسی و تطوّر آن
- فلسفۀ مولود دین
- تطوّر دین و فکرت ذات خداوندﷻ
- دین، تصوف و فلسفه
- باز پیوند فلسفه به دین
- تجلی خدا در آفاق و در آیینه‌های زیبای دنیا، در اشیا و در قانون و ماورای قانون

در انفس

مثلاً: در شبکۀ ساختمانی طبیعی و شعوری انسان، در ضمیر، در عقل آزاد و عواطف پاک .

درس پانزدهم

رهنمای تدریس درس (نقش مسلمانان در تکامل علوم)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	نقش مسلمانان در تکامل علوم و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از نقش مسلمانان در تکامل علوم و آشنایی با انواع نامه‌های اداری از نظر شکل
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • آگاهی از نقش مسلمانان در تکامل علوم و برخی چهره‌های برجسته در این عرصه و از بحث نامه نگاری، انواع نامه‌های اداری از نظر شکل را فراگیرند. • تقویت توانایی خواندن، نوشتن، تفکر و تحلیل، میل به مطالعه، گوش فرا دادن و برداشت مطالب شاگردان. • به مقام معنوی بزرگان احترام نموده و زنده‌گانی معنوی برخی از بزرگان را سرمشق زنده گی روزانهٔ خود قرار دهند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه وکتاب؛ درصورت امکان ۱. خواندن نمونه یی از کتاب «تاریخ تمدن اسلام» ۲.تحقیق در انترنت ۳. نمایش چند تصویر از ابن سینا، خوارزمی، رازی، عمرخیام و خواجه نصیرالدین طوسی.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند. طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم از شاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس از پایان معرفی، همین پرسش‌ها از دیگر شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری، ارائهٔ کارخانه گی و دادن اطمینان از صحت‌مندی شان . • یک شاگرد معرفی می‌نماید، بقیهٔ به درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • خواندن متن کامل درس، با صدای بلند و طوری که همه بتوانند آن را بشنوند، آغاز شود و تا پایان ادامه یابد. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • ازشاگردان بخواهید که متن کامل درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار آن را بیرون نویس کنند. • از شاگردان بخواهید که یک، یک پاراگراف متن درس را به صدای بلند، مقابل هم صنفان بخوانند، معلم در تلفظ برخی واژه‌های دشوار آن‌ها را کمک کند. • پرسش‌هایی را طرح کنید تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• با دقت به خواندن درس گوش می‌دهند. • به توضیح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • طبق هدایت عمل می‌کنند. • به سؤال‌ها جواب می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح گردد.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری. • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۵) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغازگردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و تشریح آن . • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده بر روی تخته نوشته شود. • از چند شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شودکه متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • از شاگرد خواسته شود که قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری» را بر روی تخته و درکتابچه‌های خود بنویسند. • برای اطمینان از یادگیری شاگردان از درس این ساعت، پرسش‌های را طرح نماید.	• به توضیحات این بخش گوش می‌دهند. • با دقت گوش فرا می‌دهند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری » را بر روی تخته و کتابچه‌های خود می‌نویسند. • دقت نموده، پاسخ می‌گویند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده پاسخ داده شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری • طرح سؤال‌های از بخش اول و دوم درس صورت گیرد.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری . • دقت نموده پاسخ می‌دهند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **کارگروهی و سخنرانی :** فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی با هم بحث و گفت‌وگو کرده به نتیجه برسند؛ هم‌چنان قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش : متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. درویشی هندی با خواجهٔ نیشاپوری همراه شد. آن درویش پابرهنه راه می‌رفت. نیشاپوری را به وی رحم آمد وکفش خویش بدو بخشید. هندو دعا می‌کرد و به جد تمام می‌رفت نیشاپوری دم به دم تحکم می‌کرد که چنان رو و چنین کن، هندو ملول شد و کفش را بیرون آورده پیش وی که بستان. مرا خیر مقید نمی‌باید، سی سال است که برهنه می‌گردم بی هیچ قیدی ، اکنون برای کفشی نتوانم مقید و محکوم کسی شدن و ممنون منت گشتن. (مناقب العارفین) • به شاگردان هدایت بدهید تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی: پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌ها این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کارخانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد طریق اجرای آن توضیحات ارائه گردد.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ هم‌چنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود. ختم درس و خدا حافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

مسلمانان در طول چند قرن در علوم مختلف؛ از جمله: ریاضیات، نجوم، کیمیا، فزیک، طب و... پیشرفت شگفتی نمودند.

در ریاضیات می توان قرن‌های سوم و چهارم هجری را عصر زرین دانش ریاضی دانست؛ زیرا اندیش‌مندان مسلمان درین رشته نتایج خوبی به دست آوردند. تاریخ ریاضیات را باید با محمد بن موسی خوارزمی از دانشمندان معروف اسلامی که نخستین بار کتابی در باب جبر و مقاله تألیف نمود شروع کرد. کتابی که تا قرن شانزدهم میلادی به عنوان کتاب درسی در مکاتب اروپا رواج داشت؛ به طوری که نام او به شکل الگوریسم در اروپا معادل فن محاسبه تلقی شد و کتابش «الجبرا» به عنوان علم الجبر باقی ماند.

ایجاد و توسعهٔ شاخه‌های ریاضیات؛ چون: هندسه، مثلثات و جبر توسط خوارزمی، خواجه نصیرالدین طوسی، عمر خیام و ابوالوقا محمد بوزجانی صورت گرفت، که در سایر تمدن‌ها سابقه نداشت؛ علاوه برآن کشف ترتیب کسرهای اعشاری، وضع و استعمال رقم صفر و تعمیم مفهوم اعداد و... از ابداعات مسلمانان بود.

در علم نجوم نیز مسلمانان با نقد نظریات هندی و آثار بطلمیوس و ارسطو عامل مخالفت با نجوم کهن شدند و با ایجاد رصد خانه‌های مدرن، آلات و ابزار پیشرفته و تخصصی و جدول‌های عددی نجومی(زیج) را ابداع کردند. درین میان رصدخانهٔ مراغه که توسط خواجه نصیرالدین طوسی پدید آمد و بزرگ‌ترین رصدخانه در تمدن اسلامی است قابل ذکرمی‌باشد.

تصحیح رصدکواکب و تعیین طول سال شمسی توسط ابوعبدالله بتانی مشهور به بطلمیوس عرب، از بزرگان ستاره شناس تاریخ نجوم شد

در علم فزیک یعقوب بن اسحاق کندی، بنوموسی، ابن هیثم، عبدالرحمان خازنی و دیگران کارهایی انجام دادند که در دنیای آن روز سابقه نداشت.

محمدبن زکریای رازی که کیمیا را از تفاسیر معنوی و متافزیکی خارج کرد، بنیانگذار علم کیمیای جدید می دانند. وی نخستین کسی بود که محصولات کیمیاوی را به سه دسته: معدنی، نباتی و حیوانی، تقسیم کرد و اعلام نمود که فعالیت هر موجود زنده مبتنی بر واکنش‌های پیچیدهٔ کیمیاوی است. کشف دو ماده اسید سلفوریک و الکول از یافته‌های علمی اوست و دست آوردهای علمی او در علم کیمیا تحولات عظیمی ایجاد کرد.

ادوارد براون انگلیسی در این رابطه می‌نویسد: «مسلمانان مشعل طب را از دست جانشینان ناخلف بقراط و جالینوس که به خاموش شدن آن چیزی نمانده بود، گرفتند و پس از پنج قرن آن را با فروغی بیشتر از سابق بازپس دادند.»

بی دلیل نیست که درفاکولتهٔ طب پوهنتون پاریس، دو تصویر رنگه از دو طبیب مسلمان؛ یعنی رازی و ابن سینا آویخته‌اند.

مونت گمری وات مورخ مشهور انگلیسی می‌نویسد: « من مسلمانان را رقیبانی که به زور سرنیزه وارد اروپا شدند، نمی دانم؛ بلکه آن‌ها را نماینده‌گان یک تمدن با دست‌آوردهای بزرگ می‌دانم که به خاطر اعتبار منزلت‌شان در بخش وسیعی از کرهٔ زمین مسلط شدند و سود شان به سرزمین‌های مجاور نیز جریان یافت.»

اناتومی Anatomy: اناتومی از کلمهٔ یونانی Anatemno یعنی قطع کردن یا بریدن گرفته شده است، اناتومی، کالبد شناسی یا علم تشریح علمی است که ساختار اجسام حیه و ارتباط قسمت‌های مختلف آن را با یک‌دیگر مطالعه نماید؛ یا به عبارهٔ دیگر اناتومی عبارت از مطالعهٔ ساختمان داخلی حیوانات و نباتات می‌باشد.

درس شانزدهم

رهنمای تدریس درس (روابط اجتماعی)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	روابط اجتماعی و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از مفهوم روابط اجتماعی، راههای رشد شخصیت در اجتماع و آشنایی با انواع نامه‌های اداری
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • با مفهوم روابط اجتماعی آشنایی حاصل کنند و ضرورت رشد شخصیت در اجتماع • درست خواندن، نوشتن، اندیشه و قیاس، تحلیل و برداشت و گوش فرادادن در شاگردان انکشاف یابد . • به مستحکم ساختن روابط اجتماعی علاقه مند شوند و در زنده گی روزمره آن‌را به کار گیرند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب درصورت امکان ارائهٔ یک یا چند سرگذشت واقعی به حیث مثال.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۵) دقیقه	• ادای سلام،پاسخ به حاضری، اطمینان از صحت‌مندی و ارائهٔ کارخانه گی . • معرفی می‌کند، بقیه به درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند، طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. شاگرد مذکور مورد تشویق قرار گیرد. • پس ازپایان معرفی، همین پرسش‌ها، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	**بخش مقدماتی**
(۲۵) دقیقه	• خاموشانه می‌خوانند و برداشت خود را بیان می‌دارند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • بادقت به توضیحات گوش می‌دهند. • به پرسش‌ها، پاسخ می‌گویند.	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • از شاگردان بخواهید که متن درس را برای مدت معین خاموشانه بخوانند، واژه‌های دشوار را بیرون نویس نموده و برداشت خود را بیان نمایند. • از شاگردان بخواهید که بر اساس نوبت یک، یک پاراگراف متن درس را به صدای بلند مقابل هم‌صنفان بخوانند، در جریان خواندن درس آن‌ها را کمک شوند و مورد تشویق قرار دهند. به شاگردان دیرآموز در خواندن و شرح درس سهم بیشتر داده شود. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس بر نکات عمده و اساسی تأکید بیشتر صورت گیرد. • پرسش‌هایی را طرح کنید تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	**قسمت اول درس (متن)**
(۳) دقیقه	متنی که زیرعنوان« توضیحات» آمده است، خوانده و تشریح شود.		**خلاصه و توضیحات**
(۲) دقیقه	دراین قسمت به پرسش‌های شاگردان پاسخ مناسب ارائه گردد؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن اعلام پایان درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن ها**

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری. • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و توضیح مختصر آن . • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده بر روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس« انواع نامه‌های اداری از نظر موضوع و ماهیت» مشخص شود . • از چند شاگرد، به اساس نوبت خواسته شودکه متن کامل درس را باصدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • شاگردان را به دو گروه تقسیم نمایید از یک گروه بخواهید تا در مورد نامه‌های اداری از نظر موضوع و گروه دیگر درمورد انواع نامه‌های اداری از نظر ماهیت، با یک‌دیگر بحث و گفت‌وگو نمایند در آخر از هر گروه یک نماینده. مقابل صنف بیاید و در مورد موضوع مطرح شده صحبت نماید.	• به خواندن و توضیحات دقت می‌نمایند. • به خواندن و تشریح این بخش دقت می‌کنند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	خلاصه و نتیجهٔ درس را به شاگردان ارائه کنید .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن ها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . • طرح سؤال‌ها در بارۀ آیین نامه نگاری و متن روابط اجتماعی، به گونۀ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیتها)**	**کارگروهی و سخنرانی:** فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی با هم بحث و گفت‌وگو کرده، به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ همچنان قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق هدایت، فعالیت‌های کتاب درسی را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا و نگارش : متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. چون اسکندر شهری بگشاد، حکیم آن شهر را طلب کرد. او را درسایۀ درختی خفته یافت، که ازخواب نیک گران شده بود. نزدیک او شد لگدی برو زد، او ازجا بجست چون خایفی و درپادشاه نگریست که بر سر او ایستاده بود. گفت: ای پادشاه مرا بترسانیدی. مرا و تو را با یک‌دیگر چه کار؟ گفت: برخیز ای حکیم که شهر تو بگرفتم. گفت: گرفتن شهر از پادشاهان عجب نبود؛ اما لگد زدن کار ستوران باشد. بر تو باد ای ملک که طبیعت پادشهان گیری و ترک عمل چهارپایان کن. (اخلاق محتشمی) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی: پرسش‌های بخش« خود آزمایی» را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌ها این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کارخانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد طریق اجرای آن توضیحات مختصر داده شود.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ سپس ختم درس و خدا حافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

نقش دوستی در روابط اجتماعی

محبت برای انسان یک نیاز طبیعی به شمار می رود و زنده گی بدون محبت سرد و بی‌صفا و خسته‌کننده است. هر انسانی دوست دارد محبوب دیگران باشد و از اظهار محبت، دل‌گرم و مسرور می‌شود.

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللّهِ لِنتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لاَنفَضُّواْ مِنْ حَوْلِكَ *(سورهٔ آل عمران آیهٔ ۱۵۹)* «پس به [برکت] رحمت الهي با آنان نرمخو [و پرمهر] شدی و اگر تندخو و سخت‌دل بودی قطعاً از پیرامون تو پراکنده می‌شدند. قرآن مجید سورهٔ آل عمران» زنده‌گی بدون محبت سرد و بی‌روح است. تبادل محبت از دوران کودکی باید آغاز و بنیان‌گذاری شود. بهترین کسانی که می‌توانند این نیاز عاطفی را پایه‌گذاری کنند، والدین و بالاخص مادراست. کودک در دامن گرم مادر آرمیده و از نگاه‌های محبت‌آمیز و نوازش‌ها و بوسه‌های او احساس محبوبیت می کند.

یکی از روانشناسان می‌گوید: محبت مادر به طفل امکان تجربهٔ جهان نورانی را به او می‌دهد. کیفیت تجربهٔ این جهان از جانب طفل به وسیلهٔ چگونه‌گی رفتار عاطفی مادر تعیین می‌شود. همهٔ ما رفتارهای عاطفی را به شکل عاطفی درک می‌کنیم. عکس‌العمل طفل نسبت به بزرگ‌سالان رنگ عاطفی بیشتری دارد. محرومیت از محبت باعث عقب مانده‌گی کودکان می‌شود.

والدین موفق باید فرزندان‌شان را به گونه یی ترغیب کنند که از درون احساس خوبی نسبت به خود داشته باشند و اعتماد به نفس شان تقویت شود و احساس کنند که مورد علاقهٔ والدین هستند.خلای عاطفی در زنده‌گی، انسان را با هیچ چیز دیگر نمی‌توان جبران کرد. بی‌تردید یکی از مهم‌ترین نقش‌های خانواده، پرورش عاطفی کودکان است، که برای آن جای‌گزینی نمی‌توان یافت.

درحقیقت وجود و حضور زن در کانون خانواده، حکم چراغ فروزانی را دارد که نور عاطفه را در فضای خانه می‌پراگند و محیط خانواده را از نظر ارزش‌های عاطفی غنای بیشتری می‌بخشد. عاطفهٔ مادری اوج عاطفهٔ انسانی است و نظیری برای آن نمی‌توان یافت. بدون تردید زن برای جامعهٔ انسانی در حکم منبع عاطفی و معنوی پر ارجی است، که اگر جامعه در جهت رشد و اعتلای خود از این سرچشمهٔ عواطف استفاده شایسته یی به عمل نیاورد، با فقر عاطفی و معنوی رو به رو گردیده و از ارزش‌های انسانی فاصله خواهد گرفت.

عاطفه را باید سرمایهٔ معنوی نامید که نه تنها فرد؛ بلکه جامعه نیز برای رسیدن به حیات اجتماعی سالم و سعادت‌مند محتاج آن است؛ بنابرین اگر همه افراد جامعه دربرخورد با هم‌دیگر، رفتار محبت آمیز کنند و با حفظ احترام متقابل، هم‌دیگر را دوست بدارند، از یک‌سو نیازهای عاطفی آنان برآورده می‌شود و از سوی دیگر بسیاری از مشکلات، ناسازگاری‌ها، ناتوانی‌ها و نارسایی‌های اجتماعی برطرف می‌گردد.

ناگفته نباید گذاشت که دوست داشتن و محبت دادن، در آغاز جنبهٔ فردی دارد؛ یعنی از شخص آغاز می‌شود، سپس به صورت یک گروه کوچک، شامل حال خانواده می‌گردد و این گروه‌های کوچک که خود سازندهٔ اجتماع هستند، در خوشبختی اجتماع نقش قابل توجهی را ایفا می‌کنند.

رهنمای تدریس درس (علم و عقل)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	علم و عقل و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از فواید علم و به کاربردن عقل و اندازهٔ نامه‌های اداری
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • از فواید علم و عقل آگاه گردند و از بحث نامه نگاری، اندازهٔ نامه‌های اداری را فراگیرند. • توانایی خواندن، نوشتن، اندیشه و قیاس، تفکر و تحلیل، رغبت به مطالعه و گوش فرا دادن در شاگردان انکشاف نماید . • کاربرد عقل و دانش را در زندگانی اولویت دهند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب درصورت امکان خواندن نمونه یی از کاربرد (عقل و دانش) از کتاب « گلستان سعدی».

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۵) دقیقه	• ادای سلام و پاسخ به حاضری، اطمینان از صحت‌مندی و ارائهٔ کارخانه گی . • درس را معرفی می‌کند، بقیه به گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش‌های معلم.	• سلام، احوال‌پرسی، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. شاگرد مذکور مورد تشویق قرار گیرد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم ازشاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس از پایان معرفی، همین پرسش‌ها از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	**بخش مقدماتی**
(۲۵) دقیقه	• متن را خاموشانه می‌خوانند. • به نوبت می‌خوانند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • معانی واژه را روی تخته و درکتابچه می‌نویسند. • به پرسش‌ها، جواب می‌دهند.	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • از شاگردان بخواهید که متن درس را خاموشانه بخوانند. • سپس از آن‌ها بخواهید که به نوبت سه سه بیت درس علم و عقل را به صدای بلند مقابل هم‌صنفان بخوانند. در جریان خواندن ابیات اگر مشکلی داشتند معلم صاحب آن‌ها را کمک نماید. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح گردد. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • معلم گرامی پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	**قسمت اول درس (متن)**
(۳) دقیقه	• متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، به صورت کامل خوانده شود و آیات مبارکهٔ در آن دقیق تلفظ گردد و تمام متن تشریح شود.		**خلاصه و توضیحات**
(۲) دقیقه	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس از آن ختم درس و خداحافظی.		**سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	• سلام، احوال‌پرسی و دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن ساعت قبلی طرح گردد.	**بخش مقدماتی**
(۳۰) دقیقه	• با دقت به این بخش گوش فرا می‌دهند. • به توضیحات این بخش دقت می‌نمایند. • دقت می‌نمایند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • دقت نموده، پاسخ می‌دهند.	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و شرح آن. • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده بر روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس اندازۀ نامه‌های اداری مشخص شود . • از چند شاگرد بر اساس نوبت خواسته شود که متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • طرح پرسش‌های کلیدی از درس این ساعت، جهت اطمینان از یادگیری شاگردان .	**قسمت دوم درس** **آیین نامه نگاری**
(۲) دقیقه	خلاصه و نتیجۀ درس به شاگردان ارائه شود .		**خلاصه و توضیحات**
(۳) دقیقه	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده و پرسش‌های شاگردان پاسخ داده شود، پس ازآن اعلام پایان درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . • طرح سؤال‌ها دربارهٔ اندازهٔ نامه‌های اداری و اهمیت علم و عقل به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری • پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	**کارگروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهد، که درچه مواردی باهم بحث و گفتگو کرده به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را دربرابرصنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش • متن زیر خوانده شود،تا شاگردان املا بنویسند. ارسطاطالیس بعد از سن هفتاد سالگی بربط زدن می‌آموخت. شاگردان او را ملامت کردند که شرم نداری با موی سپید بربط زدن می‌آموزی؟ گفت: شرم آنگاه دارم که درمیان جمعی باشم و ایشان هنر دانند و من ندانم. شک نیست که به وصمت جهل کسی راضی باشد که از شرف علم و دانایی خبری ندارد. (جوامع الحکایات) • به شاگردان هدایت بدهید تا فعالیت دیگراین بخش را اجرا نمایند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خود آزمایی • پرسش‌های بخش« خود آزمایی» را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم درس صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد انجام آن توضیحات لازم ارائه نماید.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

افلاطون گفته است: بزرگ ترین گوهر، عقل است و بزرگترین هنر علم. هنرِ مرد از نیک‌بختی وهنر نیک‌بختی از فرد است و هنر فرد، سلامت یافتن است و هنرِ سلامت، گذاشتن این جهان است به رضای خدا.عقل رهنمـونی بـزرگ اسـت و پشتی قوی است و کلید دانش هاست.

چند خصلت از عاقلان:

- ترسیدن است از خدای تعالی در ظاهر و باطن.
- عقل را بر هوای نفس چیره داشتن.
- تدبیر کردن در کارها .
- گفتار خوب و زبان شیرین.
- شرم داشتن.
- رفق و مدارا کردن.
- علما و پیران را از برای شرفِ علم و پیری تواضع کردن است.

درس هژدهم

رهنمای تدریس درس (اندرزهای اخلاقی)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	اندرزهای اخلاقی و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از اندرزهای اخلاقی و راه‌های خوشبختی و طرح نامه‌های رسمی دولتی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • با برخی از اندرزهای بزرگان آشنایی حاصل کنند، احترام به مقام معنوی بزرگان را بیاموزند و از بحث نامه نگاری، طرح نامه‌های رسمی دولتی را فراگیرند. • توانایی خواندن، نوشتن، روش‌های مطالعه، اندیشه و قیاس، تفکر و تحلیل و برداشت مطالب در شاگردان رشد نماید. • گفتار برخی از بزرگان را سرمشق زنده‌گی روزانۀ خود قرار دهند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب درصورت امکان ۱. خواندن چند نمونه از کتاب « گفتار بزرگان» ۲ تحقیق در انترنت

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس از پایان معرفی، همین پرسش‌ها، از بقیۀ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، دادن پاسخ به حاضری، اطمینان از صحتمندی و ارائۀ‌کارخانه گی . • طبق هدایت عمل می‌نماید. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش های.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس را با نام خدای بزرگ آغاز نمایید: • از شاگردان بخواهید که متن درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار را بیرون نویس نمایند. • سپس از آن‌ها بخواهید که به اساس نوبت یک یک پاراگراف متن درس را به صدای بلند مقابل هم‌صنفان بخوانند، در جریان خواندن درس در تلفظ کلمه‌ها معلم صاحب آن‌ها را کمک نمایند تا اشتباهای شان رفع گردد. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان بخواهید که نکات مهم درس را یادداشت نمایند. به شاگردان دیر آموز سهم بیشتر داده شود. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• خاموشانه می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا میدهند. • نکات مهم درس را یادداشت می‌نمایند. • معانی آن را روی تخته و درکتابچه می‌نویسند. • به پرسش‌ها، پاسخ می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی،گرفتن حاضری و بررسی بقیه کارخانه گی از روزهای گذشته . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس را با نام خدای بزرگ آغاز نموده و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و شرح آن. • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. • در قسمت‌های مختلف درس طرح نامه‌های رسمی دولتی مشخص شود . • از چند شاگرد، بر اساس نوبت خواسته شودکه متن کامل درس را باصدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • از چند شاگرد بخواهید که قسمت‌های مختلف «آیین نامه نگاری» را روی تخته و درکتابچه‌های خود بنویسند.	• به این بخش با دقت گوش فرا می‌دهند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • قسمتهای مختلف «آیین نامه نگاری» را روی تخته و کتابچه‌های خود می‌نویسند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به پرسش‌های شاگردان پاسخ ارائه گردد، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● سلام، احوال‌پرسی ودقت در وضع جسمی و روحی شاگردان و گرفتن حاضری . ● طرح سؤال‌های دربارهٔ اندرزهای اخلاقی و طرح نامه‌های رسمی دولتی به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	● ادای سلام و پاسخ به حاضری ● پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس فعالیتها	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **<u>کارگروهی و سخنرانی</u>** ● فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی باهم بحث و گفتگو کرده، به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	● طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا ونگارش</u> ● متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند. حکیمی را پرسیدند: از سخاوت و شجاعت کدام بهتر است؟ گفت: آن که را سخاوتست، به شجاعت حاجت نیست. نبشته است بر گور بهرام گور که دست کَرَم بِه ز بازوی زور (گلستان سعدی) ● به شاگردان هدایت بدهید تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	● درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را برروی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند ● طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	<u>خود آزمایی</u> ● پرسش‌های بخش« خود آزمایی» را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	● به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کارخانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد طریق انجام آن معلومات داده شود.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

- **بایزید بسطامی:** طیفور بن عیسی بن سروشان بسطامی ملقب به سلطان العارفین از مشایخ عالی مقام صوفیه که پدرش از بزرگان

بسطام بود. بایزید پس از کسب علم از بسطام به شام رفت و سی سال در آنجا اقامت گزید و ریاضت پیش گرفت.

- **امام جعفر صادق ؑ:** حضرت امام صادق در روز هفدهم ربیع الاول سال هشتاد و سه هجری قمری در مدینهٔ منوره از دامن مادری بنام ام فروه متولد شد. پدر آن بزرگوار امام محمد باقرؑ می‌باشد. وی بزرگ‌ترین مدرسهٔ علمی را اعمار کرد که در آن بیش از ۴ هزار شاگرد درس می‌خواندند.
- **یحیی برمکی:** یحیی پسر خالد برمکی، معلم هارون الرشید بود و بعدها وزیر هارون گشت، مدت نزدیک به هفت سال فرمانراوی یگانه به شمار می‌رفت، در دربار عباسی از مقام و منزلت والایی برخوردار بود.
- **بسمارک:** اولین صدراعظم آلمان بود که درسال ۱۸۱۵ میلادی تولد شده و درسال ۱۸۹۸ میلادی وفات نموده است.
- **مهاتما گاندی:** مهاتما گاندی، سیاستمدار، فیلسوف و نجات بخش کشور هند از چنگال استعمار و استثمار انگلستان، در پور بند هند به دنیا آمد. پدرش نایب الحکومه بود، پس از تحصیلات متوسطه در ۱۸۸۸ میلادی به انگلستان رفت و در شهر لندن در رشتهٔ حقوق، علوم اجتماعی و سیاسی تحصیل و در ۱۸۹۱ میلادی به کشور مراجعت و وکالت کرد و اختیارات کامل کنگرهٔ ملی هند را در دست گرفت .

وی شخصیتی بود که از زمان مبارزاتش تا امروز که حیات ندارد، در بین مردم هند از محبوبیت خاص برخوردار است.

- **نهرو:** پاندیت لعل نهرو از سیاست‌مداران دانشمند هند بود که بین سال‌های (۱۸۸۹– ۱۹۶۴م.) زنده گی می‌کرد و در استقلال هند تلاش‌های بسیار نمود، در سال ۱۹۲۹ م . به ریاست کنگرهٔ ملی هند و در سال ۱۹۴۷م . به نخست وزیری هند رسید و تا پایان عمر در این مقام بود. نگاهی به تاریخ جهان از جمله آثارش می‌باشد.
- **نیچه:** فردریک ویلهلم نیچه شاعر تغزلی دورهٔ رمانتیک آلمان در سال ۱۷۷۰ م. متولد شد، در دو سالگی پدر را از دست داد، پس از پایان دورهٔ مکتب به تحصیل علوم الاهیات پرداخت، سرودهای روحانی نخستین مجموعهٔ شعر اوست که اندیشه‌های آزادی خواهی نیز در آن دیده می‌شود. او تحت تأثیر شیلر نیز بود، اثر بزرگ وی « هی پریون» است.
- **ولتر:** فرانسوا ماری ارویه معروف به ولتر در خانوادهٔ متوسط تولد شد، وی در رشتهٔ حقوق تحصیل کرد. به خاطر سرودن هجویه و توهین قلمی به نمایندهٔ پادشاه زندانی شد و در زندان نمایشنامهٔ « اودیپ» را نوشت که مورد توجه ملکه همسر پادشاه، لویی پانزدهم قرار گرفت و آزاد شد. از آثار دیگر وی به جز از نمایشنامهٔ اودیپ که بر اساس اسطورهٔ اودیپوس پدید آمده، می‌توان این‌ها را نام برد: بروتو که بر پایهٔ تاریخ روم نوشته شده است و منظومهٔ آتریاد، تاریخ شارل دوازدهم، آداب و رسوم ملل و کاندید که شاهکار او محسوب می‌شود.
- **ژان پل سارتر:** در خانوادهٔ مرفه در پاریس متولد شد، پدرش افسر نیروی دریایی بود که دو سال پس از تولد ژان بدرود زنده گی گفت. پس از گذرانیدن دورهٔ لیسه به پاریس رفت و وارد پوهنتون عالی شد و به خواندن فلسفه پرداخت، پس از فراغت به تدریس مشغول شد. از آثار وی میتوان این‌ها را نام برد: نمایشنامهٔ مگس، سه جلد رمان راه‌های آزادی، موقعیت، ادبیات چیست؛ همچنان کتابی دارد به نام اگزیستانسیالیسم و اصالت بشر که نشاندهندهٔ تفکر و برداشت او از انسان و سر نوشت اوست. در سال ۱۹۶۴م. برندهٔ جایزهٔ ادبی نوبل اعلام شد؛ اما از پذیرفتن آن امتناع کرد. بلاخره در سال ۱۹۸۰ میلادی در پاریس در گذشت.
- **جورج برنارد شاو:** در سال ۱۸۵۶ میلادی در دوبلین به دنیا آمد، مادرش زنی دانا و خواننده بود، سرانجام نخستین مجموعهٔ نمایشنامه شاو با عنوان « نمایشنامه‌های مطبوع و نا مطبوع» انتشار یافت
- **ژول ورن:** در شهر نانت فرانسه متولد شد و تحصیلات خود را نیز در آنجا به اتمام رسانید؛ سپس به پاریس رفت و در رشتهٔ حقوق تحصیل کرد؛ اما کار تیاتر نظر او را جلب کرد و به نمایش گرایش یافت و با الکساندر دوما(پدر) که صاحب تیاتر بود آشنا شد، به تشویق او نمایشنامهٔ « پیمان‌های گسسته را نوشت» و توسط یکی از دوستانش چاپ شد. ژول ورن ضمن رفت و آمد به کتابخانه‌ها با کشف و اختراع‌های علمی آشنا شد و به دنیای پر از اسرار علوم وارد گردید، از طریق جهان گردان به مسایل جغرافیایی و سرزمین‌ها آشنایی پیدا کرد و به نوشتن داستان‌های کوتاه و رمان پرداخت، از جملهٔ رمان هایش این‌ها را می‌توان نام برد: مسافرت به مرکز زمین، فرزند نا خداگران، گِرد کرهٔ ماه و بیست هزار فرسنگ زیر دریاها، سفرهشتاد روزه به دور دنیا، میشل استروگوف و جزیرهٔ اسرار آمیز.

مارکیز:_گابرییل گارسیا مارکیز نویسنده،ژورنالیست، ناشر و فعال سیاسی برازندهٔ امریکای جنوبی که در کولمبیا چشم به جهان گشود. تحصیلاتش در رشتهٔ حقوق و ژورنالیزم است. در سال ۱۹۹۹ میلادی به طور رسمی مرد سال امریکای لاتین شناخته شد.

رهنمای تدریس درس (حکایت)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	حکایت و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آشنایی با نثر قدیم از جمله با کتاب « کلیله و دمنـه» و بخـش‌هـای اصـلی نامـۀ اداری
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • با نمونۀ نثر قدیم آشنایی حاصل کنند، با یکی از کتاب‌هـای مانـدگار و ارزشـمند ادبیـات آشنا شوند و از بحث نامه نگاری، بخش‌های اصلی نامۀ اداری را فراگیرند. • تقویت توانایی درست خواندن، نوشتن، تفکر و تحلیل، رغبت به مطالعه، گوش فرا دادن و برداشت مطالب در شاگردان. • مفاهیم معنوی واندرزهای کلیله و دمنه را سرمشق زنده گی روزانۀ خود قرار دهند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب در صورت امکان ۱.خواندن نمونه یی از کتاب « کلیله و دمنه » ۲. تحقیق در انترنت .

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۵) دقیقه	• ادای سلام، پاسخ به حاضری، دادن اطمینان از صحتمندی و ارائهٔ کارخانه گی • معرفی می‌نماید، بقیهٔ به درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	• سلام، احوال‌پرسی و دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک از شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند، طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را در خلال تشریحات خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم ازشاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس از پایان معرفی، همین پرسش‌ها از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	**بخش مقدماتی**
(۲۵) دقیقه	• درس راخاموشانه می‌خوانند و واژه‌های مشکل را بیرون نویس می‌نمایند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • بادقت به خواندن، تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • معانی واژه‌ها را روی تخته و درکتابچه می‌نویسند. • به پرسش‌های معلم، جواب می‌دهند.	درس را با نام خدای بزرگ آغازکند: • از شاگردان بخواهید که متن درس را برای مدت معین که معلم تعیین می‌کند، خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار را بیرون نویس نمایند و در آخر از معلم بپرسند. • سپس از آن‌ها بخواهید که به نوبت یک، یک پاراگراف متن درس را به صدای بلند بخوانند، در جریان خواندن متن اگر شاگردان مشکل داشتند، معلم صاحب آن‌ها را کمک نماید تا مشکلات رفع گردد. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود؛ سپس مفاهیم مشکل تشریح شود و در آخر مفهوم این حکایت به شاگردان توضیح داده شود. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	**قسمت اول درس (متن)**
(۳) دقیقه	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		**خلاصه و توضیحات**
(۲) دقیقه	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن خاتمه درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • به پرسش‌های گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۲) دقیقه
قسمت دوم درس آیین نامه نگاری	درس با نام خدای بزرگ آغاز می‌کنیم و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و توضیحات آن . • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. • از چند شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شودکه متن کامل درس را با صدای بلند، در مقابل صنف بخوانند. • شاگردان را به دو گروه تقسیم نمایید؛ سپس از یک گروه بخواهید تا جمله‌های بخش ((بخوانیم و بدانیم)) را به صدای بلند در مقابل صنف بخوانند و گروه دیگر در مورد بخش‌های اصلی ((نامهٔ اداری)) صحبت نمایند، آن‌ها مورد تشویق قرار گیرند.	• به خواندن و توضیح این بخش دقت می‌نمایند. • با دقت به این بخش را گوش فرا می‌دهند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۲۸) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به سؤالهای شاگردان و مواردی که نا گفته مانده پاسخ داده شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری • طرح سؤالات از ساعت اول و دوم درس به صورت شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری • دقت نموده پاسخ می‌گویند.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **فعالیت‌ها**	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **کارگروهی و سخنرانی:** فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی باهم بحث و گفت‌وگو کرده به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش: متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. _ بر سه چیز اعتماد مکن: بر دل، وقت و برعمر. که دل زنگ گیر است، وقت تغییر پذیر است و عمر همه تقصیر است. راست گوی و عیب مجوی، راستی که به دروغ مانـد مگوی، پیران کاردیده را حرمت دار، از آموختن علم عار مدار. اصل خطا نکند، بی اصل وفا نکند، در جایگاه تهمت مرو، به ظاهر هرکس فریفته مشو، از صحبت فرومایه‌گان بپرهیز. (رسایل خواجه عبدالله انصاری) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی: پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح میکند، تا ازیکسو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤالات این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی در مورد طریق انجام آن به شاگردان توضیح داده شود.		(۲) دقیقه
سؤالهای شاگردان و پاسخ به آنها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود،سپس خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

کلیله و دمنه کتابی هندی که در زمان انوشیروان ساسانی به وسیلۀ برزویۀ طبیب از هندوستان به ایران آورده شد و از زبان سانسکریت به پهلوی نقل گردید و سپس از پهلوی به وسیلۀ عبدالله بن مقفع به عربی ترجمه شده است.

رودکی کلیله و دمنه را به فارسی منظوم ساخت که از آن جز ابیات پراکنده چیزی در دست نیست؛ پس از آن در اوایل قرن ششم ابوالمعالی نصرالله بن عبدالحمید منشی ترجمه یی از عربی به عبارت منشیانۀ فارسی ترتیب داد و به نام ابولمظفر بهرامشاه نمود.

این ترجمه معروف‌ترین ترجمۀ کلیله و دمنه است و از آثار نثر مصنوع زبان فارسی دری به‌شمار می‌رود.

باید یادآور شد که کتاب «کلیله و دمنه» در سال‌های اخیر توسط شاعر شیرین کلام کشور ما آقای میربهادر واصفی به نظم درآورده شده، که این کتاب از طرف انتشارات واقفی در سال ۱۳۸۴ خورشیدی به نشر رسیده است.

از منظر این کتاب، انسان مطلوب کسی است که سرشار از عشق به زنده گی، تحرک و پویایی باشد و با درایت از عهدۀ حل مشکلات برآید، تا می‌تواند در رویارویی با خطرها تعقل خود را به کار گیرد از هر واقعه تجربه یی بیندوزد و در واقعۀ بعدی، آن تجربه را به کار گیرد.

کلیله و دمنه از جملۀ کتاب‌هایی است که حکایت‌های آن از زبان حیوانات نقل شده، که این نوع حکایت‌ها را در غرب به نام (فیبل) یاد می‌کنند و یکی از فیبل نویسان معروف (لافونتن) شاعر فرانسوی است.

درس بیستم

رهنمای تدریس درس (نقش رسانه‌ها در بیداری اذهان عامه)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	نقش رسانه‌ها در بیداری اذهان عامه و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از رسانه‌ها و نقش آن دربیداری اذهان عامه و توانایی طرز استعلام نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم: • از نقش رسانه‌ها در بیداری اذهان عامه آگاهی حاصل نمایند و از بحث نامه نگاری، طریق نوشتن استعلام را فراگیرند. • تقویت توانایی انجام فعالیت‌های مربوط به درس؛ مانند: خواندن، نوشتن، تحلیل و برداشت، سخنرانی، اندیشیدن، روش‌های مطالعه و گوش فرا دادن در شاگردان. • به اهمیت رسانه‌ها پی ببرند و به خواندن و گوش دادن که از مهارت‌های زبان است علاقه‌مند شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب در صورت امکان ۱. خواندن چند نمونه از رسانه‌های چاپی ۲. تحقیق در انترنت ۳. نشان دادن چند نمونهٔ استعلام .

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان،گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم ازشاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس ازپایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات مقدماتی درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری، اطمینان از صحت‌مندی و ارائهٔ کارخانه گی . • طبق هدایت عمل می‌نماید، بقیه به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس را با نام خدای بزرگ آغاز نموده، و مراحل زیرتطبیق گردد: • از شاگردان بخواهید متن درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های مشکل را بیرون نموده در آخر از معلم صاحب بپرسند. • سپس از شاگردان خواسته شود که به نوبت یک، یک بخش از متن درس را به صدای بلند بخوانند. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان بخواهید که نکات مهم و عمدهٔ درس را بیان نمایند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود.	• متن را خاموشانه می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌کنند. • با دقت به خواندن درس و تشریح و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • نکات مهم درس را بیان می‌نمایند. • معانی آن را روی تخته و درکتابچه می‌نویسند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان وپاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن اعلام پایان درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن در ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغازیافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و شرح آن. • سپس متن کامل بخش «آیین نامه نگاری» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. • از چند شاگرد، به اساس نوبت خواسته شودکه متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • از یک یا دو شاگرد خواسته شود که شکل یک استعلام را روی تخته بنویسند؛ سپس از دو، سه شاگرد دیگر بخواهید که موضوع مورد نظر را در استعلام درج نماید، معلم صاحب آن‌ها را کمک نماید.	• به خواندن و توضیحات این بخش دقت می‌نمایند. • با دقت این بخش را گوش کنند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • طبق هدایت معلم عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به پرسش‌های شاگردان پاسخ مناسب ارائه گردد، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . • طرح سؤال‌های در بارهٔ طرح سرلوحه‌های دفاتر رسمی و نقش و اهمیت رسانه ها صورت گیرد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت ها)**	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **کارگروهی و سخنرانی:** فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهد که درچه مواردی با هم بحث وگفتگو نمایند، درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابرصنف بخواند؛ سپس قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها شاگرد را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش: متن زیرین خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. سکندر شهری بگشاد. اهل آن شهر به نزدیک او شدند. از اولاد پادشاهان ایشان بپرسید. گفتند ازیشان یک تن مانده است که به گورستان می‌نشیند و مردمان را پند می‌دهد. او را بخواند. بیامد ومشتی استخوان مردگان دردست داشت. اسکندر گفت: چرا درگورستان می‌باشی؟ و این استخوان‌ها چیست؟ مرد گفت: دیر است که می‌خواهم میان استخوان پادشاهان و بنده گان خدا از هم باز شناسم. هر دو را پس از مرگ یک‌سان می‌یابم. (اخلاق محتشمی) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. • در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی: پرسش‌های بخش«خودآزمایی» را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد انجام آن معلومات داده شود.		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

رسانه‌ها در دنیای امروز بیش از هر زمان دیگر قدرتمند و تأثیرگذار هستند. دیرگاهی‌است که آن‌ها را به عنوان رکن چهارم نظام دولتی می‌شناسیم و به عنوان نمایندهٔ افکار عمومی نقش نظارت بر قوای دیگر را برای آن‌ها قایل هستیم.

رسانهٔ واقعی باید حالت‌های افراد متعلق به گروه‌های مختلف اجتماعی را بشناسد، باید عقاید شخصی، ذوق و سلیقه‌های خاص خود را کنار نهاده و به حقایق کلی و آنچه مطابق به خواست همه‌گانی است گردن نهد، حقایقی که همیشه و در همه حال یکسان هستند. اگر یک رسانه به طور یکجانبه در یک جهت مشخص سیاسی کار کند باید خود را به یک‌دسته و حزب ملحق کند، به محض این‌که چنین کند دیگر رسانهٔ همه گانی و ملی محسوب نگردیده و بایستی با روح آزاد و نظر بی‌تعصب خود برای همیش خدا حافظی کند و کلاه تعصب و نفرت را کورکورانه بر سر کشد. یک نفر مخاطب ممکن است همیشه با یک رسانه موافق نباشد؛ اما یک رسانهٔ خوب باعث می‌شود تا مخاطب واضح تر از قبل آنچه را می‌دیده، ببیند و درک کند. بهترین راه فهمیدن یک مطلب در یک رسانه فهم و درک فردی است که آن‌را خلق و درک کرده است. این‌جاست که ارائهٔ مطلبی از روی منطق و عقل سلیم با مطلبی که دارای جنبهٔ تقلیدی محض و عدم آگاهی است، آشکار می‌شود. هر رسانه یی که خود را با یک دیدگاه خاص و یک‌جانبهٔ حزبی و یک سلسله نظریه‌های خاص تنظیمی تطبیق دهد، رسانهٔ پیش پا افتاده و ساده می‌باشد و آنچه ساده و پیش پا افتاده باشد خواهی نخواهی اشتباه می‌نماید و مورد پذیرش همه‌گانی قرار نمی‌گیرد.

۱. **رسانه‌های چاپی:** روزنامه، مجله، کتاب، جزوه، تابلوهای تبلیغاتی و غیره که پیام را برای مردم می‌رسانند.

۲. **رسانه‌های الکترونیکی:** این رسانه‌ها بر دو دسته‌اند: یکی برنامه‌های رادیویی و صفحات گرامافون و ... که مربوط به حس شنوایی می‌شوند و نوع دیگر رسانه‌های الکترونیکی برنامه‌های تلویزیون و فلم‌های سینمایی را شامل می‌باشند که هم به حس شنوایی و هم به حس بینایی ارتباط می‌گیرند. بدین مجموعه، انترنت را نیز می‌توان افزود.

درس بیست ویکم

رهنمای تدریس درس (ادبیات دری در قرون ۱۱ و ۱۲)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	ادبیات دری در قرون ۱۱ و ۱۲ و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از ادبیات دری درقرون ۱۱ و ۱۲ و شناخت نامه‌های رسمی به شخص
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • از اوضاع ادبی در قرون یازدهم و دوازدهم هجری آگاهی حاصل نمایند، تـأثیر اوضـاع سیاسی و اجتماعی بر ادبیات را بدانند و از بحث نامه نگاری، نامـه‌هـای رسـمی بـه افـراد را فراگیرند. • تقویت توانایی انجام درست فعالیت‌های مربوط به درس درس شاگردان • به خواندن کتاب‌های که در این دوره‌ها نوشته شده، علاقه مند شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب در صورت امکان ۱. خواندن نمونه از اشعار شاعران این دوره ۲. تحقیق در انترنت.

ساعت درسی اول

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۵) دقیقه	• ادای سلام، پاسخ به حاضری و ارائهٔ کارخانه گی . • درس را معرفی می‌کند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	• سلام، احوال‌پرسی و دقت در وضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس ازپایان معرفی، همین پرسش‌ها از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	**بخش مقدماتی**
(۲۵) دقیقه	• متن درس را خاموشانه می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • درس را تشریح می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • معانی آن را روی تخته و درکتابچه می‌نویسند.	درس را با نام خدای بزرگ آغاز نماید: • از شاگردان خواسته شود که متن درس را خاموشانه بخوانند. و واژه‌ها و اصطلاحاتی را که نمی‌دانند بیرون نویس نمایند و در آخر از معلم صاحب بپرسند. • از شاگردان بخواهید که یک، یک پاراگراف متن درس را به اساس نوبت، به صدای بلند بخوانند. در خواندن درس به شاگردان ضعیف سهم بیشتر داده شود و معلم صاحب آن‌ها را کمک نماید. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان بخواهید که هر کدام یک قسمت درس را تشریح نمایند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. •	**قسمت اول درس (متن)**
(۳) دقیقه	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		**خلاصه و توضیحات**
(۲) دقیقه	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پاسخ به سوال‌ها ارایه نماید. پس ازآن اعلام پایان درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس را با نام خدای بزرگ آغاز می‌کنیم و مراحل زیر را تطبیق می‌نمایم . • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» و شرح و توضیح آن. • سپس متن کامل بخش «آیین نامه نگاری» خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس نامه‌های رسمی به هر شاگرد مشخص شود . • از چند شاگرد، به اساس نوبت خواسته شودکه متن کامل درس را با صدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • از شاگردان بخواهید که به طور عملی یک یک نامۀ رسمی بنویسند، در آخر از دو سه شاگرد بخواهید که به صدای بلند نامۀ را که نوشته اند، بخوانند، معلم صاحب اشتباهات آن‌ها را اصلاح نماید.	• به خواندن و توضیح این بخش گوش فرا می‌دهند. • توضیحات این بخش را دقیق می‌شنوند. • دقت می‌نمایند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجۀ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به پرسش‌های شاگردان و مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس از آن خاتمه درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . • طرح سؤال‌های دربارۀ نامه‌های رسمی به شخص و وضعیت ادبیات در قرون ۱۱ و ۱۲ به گونۀ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیتها)**	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **کارگروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهد، که درچه مواردی باهم بحث و گفت‌وگو کرده به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها شاگرد را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. دانش به قطرات باران ماند که برهر زمین که بارد اثری از آثار منفعت بنماید و مرد زیرک طبع با کفایت و درایت چون به جهت کار خداوندگار خویش صلاحی طلبد، اگر خود به جان خطر باید کرد از پیش برد وتحصیل آن باز نماید. (مرزبان نامه) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی • پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح میکند، تا ازیکسو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد طریق انجام آن توضیح داده شود.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت آینده روشنی انداخته شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

در اوایل قرن شانزدهم میلادی، که مقارن به اواخر سلطنت میرزا سلطان حسین بایقرا بود، شیبانی‌ها در ماوراء النهردولت خود را ایجاد و از۱۵۰۰میلادی تا ۱۵۹۹ مدت یک‌صد سال بر فرارود و صفحات شمال کشور حکم‌روایی کردند. پس از انقراض شیبانی‌ها در بخارا وشمال افغانستان جنیدی‌ها به قدرت رسیدند.آن‌ها ازسال ۱۵۹۹م. تا ۱۷۸۵م. مدت ۱۸۶ سال بر ماوراء النهر و شمال خراسان فرمانروایی کردند.

دوسال پس از ایجاد دولت شیبانی، شاه اسماعیل صفوی در فارس سلطنت صفوی را بنیاد نهاد و درسال۱۵۱۰ هرات و نواحی غرب خراسان را به دست آورد و تیموریهای هرات را از میان برداشت. تا قیام میرویس خان هوتک در ۱۷۱۲ و ایجاد دولت هوتکی در قندهار و پیشروی باز مانده‌گان وی (شاه محمود و شاه اشرف) به فارس، این مناطق زیر فرمان شاهان صفوی باقی ماند. درصفحات شرق کشوردولت بابری هند از ۱۵۰۱ تا هجوم نادر افشار به کابل و هندوستان ۱۷۳۸م. مدت۲۳۷ سال به این مناطق حکم‌روایی نمود. بدین ترتیب تاسال ۱۷۴۷ م .که احمد خان ابدالی در قندهار سلطنت درانی را بنیاد گذاشت و سرزمین‌های خراسان را یک‌پارچه ساخت، خراسان دیروز و افغانستان کنونی به ۳ ساحه شمال، غرب و شرق تجزیه و تقسیم گردید که برهریکی ازین ساحات دولت‌های مجاورفرمان‌روایی می‌کردند. این ساحات درکشمکش میان سلطنت‌های همسایه دست به دست می‌گشت و براثرجنگ‌های ممتد و قیام‌های مردم، شهرها ویران و اهالی تاراج می‌شد؛ چنانکه قندهار مدت زیاد میان شاهان صفوی و بابری‌های هند مورد منازعه بود.کشمکش‌ها و جنگ‌های زیادی را به خود دید تا آن که در اواخر سلطنت شاه جهان به ایران واگذار گردید. صفحات شمالی کشور نیز میان شیبانی ها، جنیدی‌ها و بابری‌های هند شاهد جنگ‌های بی‌شماری بود که به ضررمردم منطقه می‌انجامید. سراسر قرن ۱۱ تا نیمهٔ اول سدهٔ ۱۲ هجری اوج این تجزیه و تقسیم بود.

پس از برقراری سلطنت احمد خان ابدالی در ۱۷۴۷ میلادی مرکزیت خراسان در قندهار تثبیت و تمامیت ارضی آن ظاهراً تأمین گردید؛ اما این امر دیری دوام نکرد. شهزاده تیمور پسر احمدشاه پس ازمرگ پدرش پایتخت را درسال۱۷۷۳ میلادی از قندهار به کابل آورد.کشمکش‌های خانواده‌گی و قبیلوی پس از مرگ تیمور شاه بار دیگر کشور را به خان نشین‌های کوچک تقسیم نمود. این منازعات و تجزیه و تقسیم تا دوران امیر عبدالرحمان خان در اواخر قرن ۱۹ ادامه یافت.

اوضاع اقتصادی و فرهنگی: درسراسرقرن ۱۱ تا نیمهٔ اول قرن ۱۲هجری که خراسان به ۳ ساحه مختلف و مخالف از جانب قدرت‌های همسایه تجزیه و تقسیم گردیده بود، وضع سیاسی و اجتماعی در بحران دائمی سیر می‌کرد. بر اثر جنگ‌های دایمی که قدرتهای سه گانه به خاطر تصاحب این مناطق براین سرزمین تحمیل کردند؛ شهرها ویران گردید. غارت و کشتار اهالی، وضع مالیاتی سنگین، نبود بازار واحد ملی، دوربودن مراکز قدرت و ادارهٔ بخارا، اصفهان و دهلی از خراسان، عدم توجه زمام‌داران به آبادانی و انکشاف اقتصادی و اجتماعی این سرزمین، خراسان را که در زمان تیموری‌های هرات از پیشرفته ترین و آباد ترین سرزمین‌های شرق به شمار می‌رفت؛ به رکود و قهقرا کشانید. شهرهای آباد رو به خرابی نهاد؛ تولیدات صنعتی و کشاورزی کاهش یافت؛ مدارس از رونق افتاد و مردم به مراکز سه گانهٔ قدرت رخت سفر بستند. دیگر ازان شکوه دیرینه در هرات، بلخ، کابلستان، قندهار و سیستان چیزی باقی نماند. دانشمندان، هنرمندان، شاعران، نویسنده‌گان، عرفا و بازرگانان به بخارا اصفهان، آگره و دهلی به خدمت شاهان فارس، فرارود و هندوستان رو آوردند. زبان و ادب دری دران مراکز به رشد و شگوفایی خویش ادامه داد.

دربار شاهان هند؛ چون: بابر، همایون، جلال الدین اکبر، شاه جهان و اورنگزیب بیش ازهمه ادبا، شعرا، دانشمندان، تاجران و عارفان را به خود جلب کرد؛ تا جایی که بسیاری از آن‌ها از فارس، ماوراء النهر نیز به دهلی و آگره رهسپارگردیدند. رونق اقتصادی، تأمین نسبی امنیت و تشویق شاهان بابری هند از فرهنگیان، ادبا، هنرمندان وعرفا، مکتب نوینی درشعر و ادب فارسی- دری پدید آورد که به مکتب ادبی هندی معروف گردید.

رهنمای تدریس درس (تولستوی)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	لیون تولستوی و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آشنایی با بزرگان ادبیات جهان ازجمله « لیون تولستوی» و طرز زنده‌گی نامه نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • با لیون تولستوی و کارنامه‌های علمی و ادبی او آشنایی حاصل کنند و از بحث نامه نگاری، زنده‌گی نامه نویسی را فراگیرند. • رشد توانایی درست خواندن، نوشتن، روش‌های مطالعه، اندیشه، تفکر و تحلیل در شاگردان. • به مطالعهٔ آثار ادبیات جهان علاقه مند شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کارانفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب در صورت امکان ۱. خوانش نمونه یی از کتاب « جنگ و صلح» ۲ تحقیق در انترنت ۳ چند تصویر بزرگ از تولستوی

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و دقت دروضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند، طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس ازپایان معرفی، همین پرسش ها، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری، اطمینان از صحت‌مندی و ارائهٔ کارخانه گی . • طبق هدایت عمل می‌کنند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • از شاگردان بخواهید که درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌ها و اصطلاحات دشوار را بیرون نویس نمایند. • سپس از آن‌ها خواسته شود که به نوبت یک، یک پاراگراف متن درس را با صدای بلند، مقابل هم‌صنفان بخوانند، در جریان خواندن درس اگر در تلفظ واژه‌ها مشکل داشتند، معلم صاحب آن‌ها را کمک نماید. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود؛ سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان خواسته شود که نکات مهم درس را بیان نمایند. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید. • معانی واژه‌های مشکل را برای شاگردان توضیح دهید.	• درس را خاموشانه می‌خوانند. • به نوبت درس را می‌خوانند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • نکات مهم را بیان می‌کنند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند. • معانی آن را روی تخته و درکتابچه بنویسند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن اعلام پایان درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغازیافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و شرح آن . • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف «زنده گی‌نامه نویسی» مشخص شود . • از چند شاگرد، به اساس نوبت خواسته شودکه متن کامل درس را باصدای بلند، در مقابل صنف بخوانند. • از شاگردان بخواهید که به صورت عملی هر کدام زنده گی‌نامهٔ خود را در کتابچه‌های شان بنویسند. معلم در جریان نوشتن کار شان بررسی نموده، به آن‌ها کمک نماید. در آخر از یک شاگرد بخواهید که زنده‌گی‌نامهٔ خود را که نوشته است، به صدای بلند بخواند.	• به این بخش با دقت گوش می‌دهند. • به خواندن و تشریح این بخش، با دقت گوش می‌دهند. • دقت می‌نمایند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده و پرسش‌های شاگردان، پاسخ داده شود. پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری • طرح سؤال‌های در بارۀ آیین نامه نگاری و زنده گی و آثار تولستوی به گونۀ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری • پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیتها)**	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **<u>کارگروهی و سخنرانی:</u>** فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی باهم بحث و گفت‌وگو کرده، به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	<u>املا ونگارش</u> • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. یکی را ازملوک عجم حکایت کنند که دست تطاول به مال رعیت دراز کرده بود و جور و اذیت آغاز نهاده. تا به جایی که خلق ازمکاید ظلمش به جان برفتند و ازکربت جورش راه غربت گرفتند. چون رعیت کم شد، ارتفاع ولایت نقصان پذیرفت و خزینه تهی ماند و دشمنان زور آوردند. هرکه فریاد رسِ روزمصیبت خواهد گو درایام سلامت به جوانمردی کوش (گلستان سعدی) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	<u>خود آزمایی:</u> پرسش‌های بخش« خود آزمایی» را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد طریق انجام آن معلومات داده شود.		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دست‌رسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

دیدگاههای معنویت گرایی تولستوی

مطالعه و بررسی هریک از آثار فراوان لیون تولستوی نشان می‌دهد که این نویسنده و داستان‌نویس بزرگ و نابغه، از چه افکار بلند و تصورات عمیقی برخوردار بوده و با چه دیدگاه ژرف و معنوی به مسایل زنده‌گی می‌اندیشیده است. او یک شخصیت متفکر اخلاق‌گرا است و دارای دیدگاه عرفانی، شبیه به آنچه در مکاتب عرفانی و صوفیانهٔ شرقی دیده می‌شود، بوده است؛ اما باید دانست که تولستوی دیدگاه ژرف معنوی خود را با جان و دل و تجربهٔ شخصی دریافته و عوامل خوشبختی و سعادت بشریت و تباهی و ویرانی را، باچشم مشاهده نموده است و تلاش نموده در همه آثار خود با نشان دادن این تجربیات شخصی، راه رستگاری و رسیدن به سعادت را در جوامع انسانی؛ همچون چراغی فرا راه انسان‌ها قرار دهد.

تولستوی حکیمی بزرگ بود که نامش همچون دیگر شخصیت‌های بزرگ و ماندگار و چهره‌های اندیشمند و متفکر جهان، همیشه جاویدان خواهد ماند؛ اگرچه ممکن است در عرصهٔ ترقی بشریت و پیامد افکار و دیدگاه‌های نوین و افول دوران مدرنیته و دستاورد دوران پسامدرنسیم، دیگر افکار و اندیشه‌های این فیلسوف و ادیب از سوی روشن‌فکران اقبالی نداشته باشد و برخی بر افکار اخلاقی و نظرات اجتماعی وی خرده‌گیری کنند؛ اما دو نکته در برخورد با آرا و آثار این نویسندهٔ بزرگ حایز اهمیت است:

اول این که در زمان تولستوی و عصر او، تنها راه نجات جامعهٔ بشری برگشت به طبیعت ساده و انسانی و اخلاقیات مرسوم دینی و عرفی و پرهیز از مفاسد اجتماعی بود، که با نوع‌دوستی و نوع پروری خود تولستوی یک‌سان بود؛ زیرا این مرد بزرگ خدمت در نظام و منصب لشکری را دقیقاً به خاطر همین ایده‌های بشر دوستانه ترک کرد و در آغوش طبیعت با زنده گی روستایی و زراعت، به کار نویسنده گی و تفکر معنوی روی آورد، تا جایی که با آفرینش آثار ارزشمند و ماندگاری چون« جنگ و صلح»، « آناکارنینا»، « هنرچیست»، « رستاخیز» و ده‌ها اثر دیگر جامعهٔ بشری را از افکار بزرگ و اندیشه‌های ژرف و سترگ خود بهره‌مند ساخت.

دوم این که هرچند ممکن است برخی آرا و نظریات تولستوی در جامعهٔ امروز مورد استفاده چندانی نیست؛ اما سبک نویسنده گی و داستان نویسی وی از دیدگاه تاریخی، معنوی، محتوا و جامع‌الاطراف بودن و شکل بدیع آنها، همواره برای سایر نویسنده گان مفید و قابل استفاده خواهد بود و از طرفی به لحاظ محتوایی هنوز هم افکار بلند و ایده‌های معنوی این فیلسوف اخلاقی کاربرد علمی دارد. با این همه به هیچ وجه نباید تولستوی را در ردیف دانشمندان و نویسنده گانی که تنها به شرح و بسط ایده‌ها و افکار زمان خود پرداخته و فاقد نوآوری و ابتکار و خلاقیت بوده‌اند دانست؛ چرا که سراسر آثار وی مشحون از زیبایی‌های کلامی و نوآوری‌ها و اقتراحات ادبی و فلسفی است و چنین امری تنها از قریحهٔ لطیف و هوش و استعداد ذاتی و ژرف این اندیشه منشأ می‌گیرد.

اقتراح: به اندیشه و قریحهٔ خود چیز تازه و نو آوردن.

درس بیست و سوم

رهنمای تدریس درس (چرس و اضرار آن)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	اضرار چرس و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از اضرار چرس و نوشتن نمونۀ زنده‌گی‌نامه (CV)
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	• آگاهی از اضرار روانی، اجتماعی، اقتصادی و صحی چرس و از بحث نامه نگاری، نمونۀ زنده‌گی‌نامه(CV) را فراگیرند. • انکشاف مهارت درست خواندن، نوشتن، رغبت به مطالعه، تفکر و تحلیل در شاگردان . • با درک اضرار چرس و دیگر مواد مخدر، ازآن احتراز جویند .
روشهای تدریس	با استفاده از روش هایی: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب در صورت امکان ۱. خواندن چند نمونه از اخبار مربوط به معتادان مواد مخدر در جراید و روزنامه ها. ۲ . تحقیق در انترنت ۳. نمایش چند تصویر بزرگ از افراد معتاد به مواد مخدر .

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی ودقت در وضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند، طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم ازشاگرد معرفی کننده، پرسیده نشود.) • پس از پایان معرفی، همین پرسش‌ها، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری، اطمینان از وضعیت صحی و ارائهٔ کارخانه گی . • یک شاگرد درس را معرفی می‌نماید، بقیه گوش می‌دهند . • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغازیافته و مراحل زیر را تطبیق می کنیم: • از شاگردان بخواهید که متن درس را برای مدت معین که از طرف معلم تعیین می‌شود، خاموشانه بخوانند، واژه‌های دشوار را بیرون نویس نمایند و در آخر برداشت خود را بیان دارند. • از شاگردان خواسته شود که یک، یک بخش متن درس را به اساس نوبت به صدای بلند بخوانند، تا شاگردانی که در خواندن متن مشکل دارند، مشکل شان رفع گردد. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود و معلومات بیشتر در مورد اضرار چرس به شاگردان داده شود. • از شاگردان بخواهید که نکات مهم و عمدهٔ درس را توضیح دهند.	• خاموشانه می‌خوانند و برداشت خود را بیان می‌دارند. • با صدای بلند می‌خوانند. • با دقت به توضیحات، تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • نکات مهم درس را توضیح می‌دهند. • به پرسش‌هاجواب می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن اعلام پایان درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام، پاسخ به حاضـری و ارائهٔ بقیه کارخانه گی • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس آیین نامه نگاری	درس را با نام خدای بزرگ آغازنموده و مراحل زیر را تطبیق می‌نمایم . • متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» خوانده شود و توضیح گردد. • از بخش « آیین نامه نگاری» نمونهٔ زنده‌گی‌نامه (CV) را بخوانید و در مورد آن معلومات لازم ارائه نمایید. • قسمت‌های مختلف درس نمونهٔ زنده‌گی‌نامه مشخص شود. • از چند شاگرد، به اساس نوبت خواسته شود که بخش‌های مختلف زنده‌گی‌نامه را باصدای بلند، در مقابل هم‌صنفان خویش بخوانند. • شاگردان را به گروه‌ها تقسیم کنید؛ سپس از آن‌ها بخواهید که در کتابچه‌های خویش، یک نمونهٔ زنده‌گی‌نامه یا (CV)را بنویسند، در آخر از هر گروه یک نمایندهٔ زنده‌گی‌نامهٔ خویش را به صدای بلند بخواند، اشتباهاتش را معلم صاحب اصلاح نماید.	• به خواندن و تشریح این بخش دقیق می‌شوند. • بخش « آیین نامه نگاری» را به دقت می‌شنوند. • دقت می‌نمایند. • متـــن کامـل بخـــش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده و سؤال‌های شاگردان پاسخ داده شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی وگرفتن حاضری • طرح سؤال‌ها دربارهٔ درخواست نویسی و اضرار چرس به گونهٔ شفاهی پرسان شود .	• ادای سلام، پاسخ به حاضری • پاسخ‌های متفاوت ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیتها)**	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **کارگروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهد که درچه مواردی با هم بحث و گفت‌وگو کرده، به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌های کتاب را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. حکیمی را پرسیدند: چندین درخت نامور که خدای عزّو جلّ آفریده است و برومند، هیچ یک را آزاد نخوانده اند؛ مگر سرو را، که ثمره ای ندارد، در این چه حکمت است؟ گفت: هر درختی را ثمرهٔ معین است که به وقتی معلوم، به وجود آن تازه آید و گاهی به عدم آن پژمرده شود و سرو را هیچ از این نیست و همه وقتی خوش است و این است صفت آزادگان. (گلستان سعدی) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان،یک تن ازشاگردان صورت درست املایی راروی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی • پرسش‌های بخش« خود آزمایی» را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌های این بخش به صورت شفاهی پاسخ ارائه می‌دارند.	
کارخانه گی	کارخانه گی شاگردان برای شان سپرده شود و طریقه حل و انجام اش مشخص شود .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دست‌رسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت آینده روشنی انداخته شود، تا شاگردان آماده گی بگیرند، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

استفاده از مواد مخدر مخصوصا از طریق پیچکاری به صحت انسان بسیارمضر وخطر نا ک می‌باشد؛ علاوه بر زیان‌های جدی وخطرناک صحی؛ از قبیل: ابتلا به امراض مزمن وکشنده؛ چون: انواع مختلف سرطان ها، سکته‌های قلبی و زردی، مشکلات بی‌شمار اجتماعی و اقتصادی ازقبیل قتل، سرقت، فقر، گدایی وتباهی سرمایه‌های بزرگ مادی و بشری را به دنبال دارد.

دین مقدس اسلام، استعمال غیر مجاز مواد مخدر را به خا طر این که به صحت وسلامت انسان ضرر می‌رساند و جامعه را به سوی انحطاط اخلاقی می‌کشاند، منع قرار داده و کسانی را که به قاچاق و توزیع آن دست می‌زنند، دشمنان انسان و انسانیت می‌خواند.

اشخاصی که به طور مداوم مواد مخدر مصرف می‌کنند واستفاده ازان به عادت همیشه گی و وابسته گی روانی آن‌ها مبدل شده است، معتا د نامیده می‌شوند.

در وطن عزیز ما افغانستان هم بد بختانه، یک تعداد اشخاص معتاد که بیشتر آنان را جوانان بین سنین ۱۵-۳۵ تشکیل می‌دهد، وجود دارند که مردم آن‌ها را به نام هرویینی یا پودری یاد می‌کنند. این اشخاص از جامعه منزوی شده و در نزد ا فراد جامعه خیلی منفور و بی‌قدر اند و مردم با آن‌ها به حیث یک مجرم برخورد می‌نمایند؛ زیرا آن‌ها دشمنان جسم وجان خود و بار دوش جامعه می‌باشند؛ اما درحقیقت معتادان مواد مخدر افرادی اند که بنابر مشکلات روانی، عدم آگاهی از اضرار مواد مخدر، هم‌نشینی با اشخاص بی بند و بار و محرومیت‌های اجتماعی و اقتصادی، ناخواسته به دام این هیولا افتاده اند. این مسؤولیت همه افراد جامعه، دولت و مؤسسات غیر دولتی است، تا در رفع این مشکل دست به دست هم داده وبا معتادا ن درحد امکان همکاری و آن‌ها را رهنمایی نمایند؛ تا ازین منجلاب بد بختی نجات یابند.

درس بیست و چهارم

رهنمای تدریس درس (واژه یابی در فرهنگهای زبان)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	واژه یابی در فرهنگ‌های زبان و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آشنایی با شیوهٔ واژه یابی در فرهنگ‌های زبان و نوشتن دعوت‌نامه
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • با شیوهٔ واژه یابی در فرهنگ‌های زبان دری آشنایی حاصل کنند، با نام برخی از فرهنگ‌های زبان آشنا شوند و از بحث نامه نگاری، نوشتن دعوت‌نامه را فراگیرند. • رشد توانایی در اجرای فعالیت‌های مربوط به درس شاگردان. • با کاربرد این شیوه، در مطالعات روزمرهٔ خویش ایجاد سهولت کنند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب در صورت امکان ۱. دریافت معانی برخی از واژه‌ها در کتاب « فرهنگ عمید » ۲.تحقیق شیوه‌های جدید در انترنت ۳. نمایش چند کتاب فرهنگ لغات .

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، دقت دروضع جسمی و روحی شاگردان، حاضری و بررسی کارخانه‌گی درس گذشته. • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند، طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس ازپایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات مقدماتی، درس از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری، اطمینان از وضعیت صحی و روحی و ارائهٔ کارخانه گی . • طبق هدایت عمل می‌نماید. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز می‌کنیم . • از شاگردان بخواهید که متن درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های دشوار را بیرون نویس نمایند و از معلم بپرسند. • از شاگردان خواسته شود که یک، یک پاراگراف متن درس را به صدای بلند بخوانند، معلم صاحب در جریان خواندن درس، آن‌ها را کمک کند تا اشتباهات شان رفع گردد، به شاگردان ضعیف در خواندن درس سهم بیشتر داده شود. • ابتدا کل درس به طور مکمل توضیح داده شود؛ سپس مفاهیم مشکل تشریح شود همچنان چند مثال، برای بهتر فهمیدن شاگردان روی تخته نوشته شود که چگونه یک واژه را از فرهنگ دریافت نمایند. • از شاگردان بخواهید که نکات مهم درس را بیان کنند. آن‌ها را تشویق و رهنمایی کنید . • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• درس را خاموشانه می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • به توضیحات و تشریح درس دقیق گوش می‌دهند. • نکات مهم درس را بیان می‌دارند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	• متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • به پرسش‌های گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و تشریح آن . • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس دعوتنامه مشخص شود. • از چند شاگرد، به اساس نوبت خواسته شودکه متن کامل درس را باصدای بلند، در مقابل صنف بخوانند. • از چند شاگرد خواسته شود که قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری» را روی تخته بنویسند. • شاگردان را به دو گروه تقسیم نمایید؛ سپس از یک گروه بخواهید که به مشورهٔ هم‌دیگر دعوت‌نامهٔ عمومی و گروه دیگر دعوت‌نامهٔ خصوصی بنویسند در آخر از هر گروه یک نماینده پیش روی صنف بیایید و دعوت‌نامهٔ نوشته شدهٔ گروه خویش را به صدای بلند بخوانند. معلم صاحب اشتباهات آن‌ها را اصلاح نموده و مورد تشویق قرار دهد.	• دقیق به این بخش گوش فرا می‌دهند. • بخش « آیین نامه نگاری» را دقیق می‌شنوند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • قسمت‌های مختلف « آیین نامه نگاری» را بر روی تخته خود می‌نویسند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤالهای شاگردان و پاسخ به آنها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • پاسخ‌های متفاوت، به گونۀ شفاهی ارائه خواهند داشت.	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . • طرح سؤال‌های دربارۀ دعوت‌نامه و متن درسی روز اول به گونۀ شفاهی صورت گیرد.	**بخش مقدماتی**
(۳۰) دقیقه	• طبق برنامه، فعالیت‌های کتاب را اجرا می‌نمایند.	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **کارگروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را در صنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی باهم بحث و گفت‌وگو کرده، به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابرصنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگر این بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	**قسمت سوم درس** **(فعالیتها)**
	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	**املا ونگارش** • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. پارسایی بریکی از خداوندان نعمت گذر کرد که بنده یی را دست و پای استوار بسته، عقوبت همی کرد. گفت : ای پسر! همچو تو مخلوقی را خدای عزوجل اسیر حکم تو گردانیده است و ترا بروی فضیلت داده، شکر نعمت باری تعالی به جای آر و چندین جفا بر وی مپسند، نباید که فردای قیامت به از تو باشد و شرمساری بری. (گلستان سعدی) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	
	• به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	**خود آزمایی** • پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	
(۲) دقیقه	کارخانه گی شاگردان برای شان سپرده شود.		**کارخانه گی**
(۳) دقیقه	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دست‌رسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس از آن پایان درس و خداحافظی.		**سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

معلومات اضافی

فرهنگ لغات، در واقع، به مثابهٔ کلیدی است برای گشودن قفل زبان. فرهنگ نگاری در زبان و ادبیات دری سابقهٔ دیرینه دارد. از قرن یازدهم میلادی تا آغاز قرن بیست فرهنگ‌های بسیاری تهیه و تدوین شد.

لغت فرس اسدی توسی، برهان قاطع محمدحسین خلف تبریزی، غیاث اللغات محمد غیاث الدین و چراغ هدایت علیخان آرزو از بهترین نمونه‌های فرهنگ فارسی دری به شمار می‌آیند. آن گونه که در لغت‌نامهٔ دهخدا آمده، شمار فرهنگ‌های فارسی دری تا به بیش از ۲۵۰ عنوان کتاب می‌رسد.

با این که فهرست کردن لغات و فرهنگ نویسی، جزء سنت‌های متداول ادب دری‌ست و ما از قدیم‌ترین زمان تاریخ ادب دری صاحب کتاب لغت و فرهنگ هستیم و روزگاری این کار چنان مروج و به اوج خود رسیده بود که در یک زمان چندین فرهنگ تهیه می‌گردید.

زبان هم دارای زنده گانی است. اجزای آن رشد می‌کند و گاهی جای خود را به اجزای تازه تر می‌دهد.

اگر شما « لغت فرس» اسدی توسی را ورق بزنید، بی‌گمان این نکته را به وضوح درمی‌یابید که چه بسیار از لغات آن مرده و جامد شده و تنها به عنوان کلید برای درک معانی اشعار و آثار هم‌زمان خود می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. با این که هزار سال از عمر آن می‌گذرد. پاره یی از لغات نیز هست که می‌تواند عمر دوباره پیدا کند و فرهنگ نویس با فهرست کردن و تکرار آن‌ها وجود این قبیل لغات را به نسل‌های بعد گوش‌زد می‌سازد.

کتاب فرهنگی که مورد استفادهٔ نسل حاضر قرار می‌گیرد، باید حاوی آن لغات و اصطلاحات و تعبیرات زندهٔ زبان باشد که می‌تواند احتیاج همین نسل را برآورده سازد و اگر مؤلف گامی پیشتر گذاشت و عمیق‌تر کار کرد، نزد نسل حاضر و نسل آینده ارج بیشتر پیدا می‌کند.

درس بیست و پنجم

رهنمای تدریس درس (تأثیرات روانی ماینها)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	تأثیرات روانی ماین‌ها و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از آسیب‌های روانی ماین‌ها شیوه‌های جلوگیری ازان و درخواست نویسی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • با تأثیرات و عوامل روانی ماین‌ها آشنایی حاصل کنند، اصول ابتدایی شیوه‌های رفتار با قربانیان ماین‌ها را بیاموزند و از بحث نامه نگاری، درخواست نویسی را فراگیرند. • تقویت توانایی شاگردان در اجرای فعالیت‌های مربوط به درس شان . • روش‌های برخورد با قربانیان روانی ماین‌ها را فرا گیرند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب در صورت امکان ۱. نمایش یک فلم در مورد ماین‌ها ۲. خوانش یک داستان کوتاه در مورد معلولین ماین‌ها ۳. نمایش چند تصویر بزرگ از انواع ماین‌ها و ساحات احتمالی موجودیت ماین ها.

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی ودقت دروضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری وبررسی کارخانه گی درس گذشته. • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند، طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم ازشاگرد معرفی کننده، پرسیده نشود.) • پس از پایان معرفی، همین پرسش‌ها از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری، اطمینان از وضعیت جسمی و روحی و ارائهٔ کارخانه گی . • طبق هدایت عمل می‌نماید، بقیه به معرفی درس گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: • از شاگردان بخواهید که متن درس را خاموشانه مطالعه کنند و واژه‌های دشوار را بیرون نویس نمایند. • از شاگردان خواسته شود که به اساس نوبت یک یک بخش متن را با صدای بلند بخوانند تا شاگردان که در خواندن مشکل دارند، رفع گردد. معلم صاحب آن‌ها را کمک نماید. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود؛ سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• متن را خاموشانه می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • معانی آن را برتخته و درکتابچه می‌نویسند. • به پرسش‌ها جواب می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	• متنی که زیرعنوان« توضیحات» درکتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس (آیین نامه نگاری)	درس با نام خدای بزرگ آغاز نموده و مراحل زیر را تطبیق نمایم . • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و تشریح آن. • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس (درخواست نویسی) مشخص شود . • از چند شاگرد، به اساس نوبت خواسته شودکه متن کامل درس را باصدای بلند، در مقابل صنف بخوانند. • درخواست نویسی را به طور عملی بالای شاگردان روی تخته کار کنید و اشتباهات شاگردان را اصلاح نمایید.	• با دقـــت این بخـــش را می‌شنوند. • به توضیحات این بخش دقیق می‌شنوند. • متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • به طور عملی کار می‌کنند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس را به شاگردان ارائه کنیم.		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده، بپردازد پس ازآن ختم درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی، ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری . • طرح سؤال‌ها دربارۀ درخواست نویسی در نوشته‌های علمی و متن درسی روز اول به گونۀ شفاهی صورت گیرد.	• ادای سلام و پاسخ به و حاضری . • پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس **(فعالیت‌ها)**	**کارگروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهد که درچه مواردی باهم بحث و گفت‌وگو کرده، به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را دربرابرصنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	• طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش • متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. آورده اند که شیخی یک روز در نیشاپور با جمعی بسیار به کویی می‌رفتند. زنی پارۀ خاکستر از بام می‌انداخت. بعضی ازآن برجامۀ شیخ افتاد. شیخ ازآن متأثر نگشت. جمع در اضطراب آمدند و خواستند که حرکتی کنند. شیخ گفت: آرام گیرید! کسی که مستوجب آتش بود، او به خاکستر قناعت کند، بسیار شکر واجب آید. (اسرار التوحید) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	خود آزمایی • پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	• به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه گی	کارخانه گی شاگردان برای شان سپرده شود. در مورد چگونگی اجرای آن توضیح دهد .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دست‌رسی پرداخته وبه مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت بعدی روشنی انداخته شود، پس از آن پایان درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

ماین چیست و چند نوع دارد؟

افغانستان از جملهٔ ممالکی است که زیادترین ماین‌ها و مهمات منفجرناشده درآن وجود دارد، پس از دو و نیم دهه جنگ ناامنی‌ها یکی از نشانه‌های واضح و نفرت انگیز منازعات در افغانستان استعمال زیاد و بی هدف ماین‌ها می‌باشد؛ چنانچه در حال حاضر قربانیان ماین‌ها هنوز هم به بیشتر از ۵۰ نفر در هر ماه می‌رسد. ماین‌ها به طورعموم به دو نوع تقسیم گردیده اند: ۱. ماین‌های ضد پرسونل. ۲. ماین‌های ضد تانک (ضد وسایط)

ماین‌ها اشیای مخصوصی استند که از پلاستیک، چوب و آهن ساخته شده و در بین آن‌ها مهمات منفجرناشده، جا داده شده است. این سلاح به اثر فشار دست، پا و یا چیز دیگری منفجر می‌گردد و هرچه از انسان و حیوان که در دور و برش باشد، آن‌ها را از بین می‌برد یا زخمی می‌سازد. ماین‌ها دارای اشکال، اندازه‌ها و رنگ‌های مختلف می‌باشند؛ مثلاً: گِرد، هموار، مثل توتهٔ نل بخاری، توپ، صندوقچه یا بکس چرمی، رادیوی کوچک که دارای پایه‌های آهنی باشد و غیره.

اکثر ماین‌ها به منظور معلول ساختن انسان‌ها ساخته شده اند و حتی باعث مرگ هم می‌گردند. ماین‌ها سلاح‌های مروج اند که از جنگ جهانی اول به این طرف در جهان مورد استفاده قرار می‌گیرند؛ اما مهمات منفجرناشده چه چیزی را می‌گویند؟ مهمات منفجر ناشده عبارت از سلاح‌هایی اند که در جریان جنگ‌ها مورد استفاده قرار گرفته؛ اما منفجر نشده اند؛ مثلاً: راکت‌ها، بمب‌های دستی، مرمی‌های مختلف سلاح‌های خفیفه و ثقیله، بمب‌هایی که از طیاره پرتاب شده اند و...

جلوگیری از خطرات مهمات منفجر ناشده آسان‌تر است؛ زیرا آن‌ها اکثراً در روی زمین قرار دارند و به آسانی می‌توان آن‌ها را دید؛ اما ماین‌ها در زیر زمین قرار دارند و انسان‌ها را غافل‌گیر می‌سازند. مهمات منفجر ناشده از فلزات، چوب و پلاستیک ساخته شده اند و مطابق آب و هوا رنگ آن‌ها تغییر می‌کند. مهماتی که از فلزات ساخته شده اند، به اثر تغییرات فصلی زنگ می‌زنند و شناخت آن‌ها مشکل می‌شود؛ بنابران باید در ساحاتی که محل جنگ بوده است، گشت و گذار نکنیم و در صورت برخورد با پارچه‌های فلزی، چوبی یا پلاستیکی که آن‌ها را نمی‌شناسیم، به بزرگان محل یا دفتر ماین پاکی خبر بدهیم تا آن‌ها را از بین ببرند.

برای شناخت نشانه‌ها و علایم ماین‌ها و مهمات منفجرناشده، همیشه به این نشانه‌ها توجه داشته باشید:

- سنگ‌های رنگ شدهٔ سرخ که نشان‌دهندهٔ خطر ماین می‌باشند.
- سنگ‌های رنگ شدهٔ آبی که نشان‌دهندهٔ خطر مهمات منفجرناشده و ساحهٔ جنگ زده می‌باشند.
- سنگ‌های رنگ شدهٔ سفید که نشان‌دهندهٔ ساحهٔ محفوظ و پاک می‌باشد.
- علایم ذکر شده می‌توانند در دیوارها، خانه‌های مخروبه، خطوط اول جنگ، خانه‌های متروکه، پهلوی سرک‌ها و غیره جاها دیده شوند.
- تیری که از چوب یا سنگ ساخته شده و به طرف ساحهٔ خطرناک قرار داده شده باشد.
- شاخچه‌های درختان، چوب و غیره که راه یا سرک را مسدود کرده باشند.
- سنگ هایی که در عرض جاده قرار داده شده باشند و یا علامهٔ چلیپا که از چوب ساخته شده باشد.

رهنمای تدریس درس (مولانا خسته و تذکره نگاری)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	مولانا خسته و تذکره نگاری و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آگاهی از شخصیت مولانا خسته و تذکره نگاری و نوشتن نمونهٔ درخواست
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • با مولانا خسته و کارنامه‌های علمی و ادبی او شناخت حاصل کنند، تذکره نگاری و انواع تذکره‌ها را بشناسند و از بحث نامه نگاری، نوشتن نمونهٔ درخواست را فراگیرند. • توانایی درست خواندن، نوشتن، رغبت به مطالعه، تفکر و تحلیل، گوش فرادادن و برداشت مطالب شان تقویه گردد . • زنده گانی معنوی برخی از بزرگان را سرمشق زنده گی روزانهٔ خود قرار دهند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کارانفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب در صورت امکان: ۱. خواندن نمونه یی از تذکرهٔ « معاصرین سخنور» ۲. نمایش چند تصویر بزرگ از مولانا خسته .

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی ودقت در وضع جسمی و روحی شاگردان، حاضری و بررسی کارخانه گی • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی درس را درخلال تشریحات خویش جواب دهد. • پس ازپایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات مقدماتی درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری، اطمینان از صحت‌مندی و ارائهٔ کارخانه گی . • یک تن معرفی می‌کند، دیگران گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغازیافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • از شاگردان بخواهید که متن درس را خاموشانه بخوانند، واژه‌های دشوار را بیرون نویس نمایند. • سپس از آن‌ها خواسته شود که به اساس نوبت یک، یک پاراگراف متن درس را با صدای بلند مقابل هم صنفان خود بخوانند، در جریان خواندن متن اگر مشکلی داشتند، معلم صاحب آن‌ها را کمک نماید. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • از شاگردان بخواهید که نکات مهم درس را بیان نمایند. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شود.	• درس را خاموشانه می‌خوانند. • متن را می‌خوانند. • با دقت گوش می‌دهند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • معانی آن را روی تخته و درکتابچه می‌نویسند. • به پرسش‌ها، پاسخ می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	• متنی که زیرعنوان« توضیحات» درکتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن ها	دراین قسمت به سؤال‌های شاگردان و مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری و ارائهٔ کارخانه گی • به پرسش‌ها گـــوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه میدارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس بـا نـام خـدای بـزرگ آغـاز یافتـه و مراحـل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و توضیحات آن. • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، بر روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف بخش نمونهٔ درخواست مشخص شود. • سپس از چندین شاگرد، به اساس نوبت خواسته شودکه متن کامل درس را باصدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • از شاگردان خواسته شود که هر کدام یک، یک نمونهٔ درخواست طور عملی، در کتابچه‌های خود بنویسند؛ سپس چند نفر به اساس نوبت مقابل هم‌صنفان با صدای بلند بخوانند، معلم صاحب اشتباهات شان را اصلاح نماید.	• با دقت به درس خواندن گوش می‌دهند. • به خـــواندن و توضیـــحات این بخش گوش می‌دهند. • متـن کامــل بخش«آیین نامه نگاری» را می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌کنند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به سؤال‌های شاگردان و مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.	• سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . • طرح سؤالات از درس ساعت اول دوم به صورت شفاهی صورت گیرد.	**بخش مقدماتی**
(۳۰) دقیقه	• طبق برنامه، فعالیت‌های کتاب را اجرا می‌نمایند.	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **کارگروهی و سخنرانی** • فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهد که درچه مواردی باهم بحث و گفت‌وگو کرده، به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را دربرابرصنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	**قسمت سوم درس**
	• درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	**املا ونگارش:** متن زیر خوانده شود تا شاگردان املا بنویسند. دوستان لقمه و خرقه جانب آزرم را چندان مراعات کنند، که مال ترا منبع نفع وضرر دانند و چون اسعاد بخت با تو نبینند و آن استعداد که داشتی باطل بینند، راستی‌های ترا دروغ شمارند و اگر خود همه کلمهٔ ایمان گویی، به کفر بردارند؛ مثلاً: چون کوزهٔ فقاع که تا پر باشد، برلب و دهانش بوس‌های خوش زنند و چون تهی گشت از دست بیندازند. (مرزبان نامه) • به شاگردان هدایت داده شود تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	**فعالیتها**
	• به سؤال‌های این پاسخ ارائه می‌دارند.	**خود آزمایی** • پرسش‌های بخش« خود آزمایی » را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	
(۲) دقیقه	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان در مورد طریق انجام آن توضیح داده شود.		**کار خانه گی**
(۳) دقیقه	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دست‌رسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان در مورد درس ساعت آینده روشنی انداخته شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها**

معلومات اضافی

مولانا خسته و سرایش شعر

مولاناخسته ده ساله بود که به شعرگفتن آغازکرد. همانگونه که خود گفته است:

به ده درشعر گفتن کردم آغاز

به سال پانزده گشتم سخن ساز

به بیست وپنج گردیدم سخن سنج

فلک پیما شدم اندرسی و پنج

گرباین تشویش دارد از خزان بستان‌ما

می کشد لذات شیر مادر از دندان ما

پوهاند عبدالحی حبیبی: فرزند عبدالحق کندهاری در سال ۱۲۸۹هـــش. در مـاه ثـور تولـد شـده اسـت، وی در سـال ۱۳۰۴هـش. مکتب را به پایان رسانید؛ همچنان علم صرف، نحو، ریاضی، هیئت، فقه و اصول فقه، منطق و مبادی بلاغت، عروض و قافیه را فرا گرفت.

مرحوم پوهاند عبدالحی حبیبی در سمت‌های مختلف از جمله: مشاوریت وزارت معارف و اطلاعات و فرهنگ، مدیر مسـؤول پشتو تولنه، استاد و رئیس فاکولتۀ زبان و ادبیات ایفای وظیفه نموده است.

این عالم شهیر و نامور بنابر آثار زیادی که داشت شهرت بین المللی و منطقوی پیدا کرد، وی علاوه بر زبان پشـتو بـه دری، عربی و انگلیسی نیز تسلط داشت، اردو نیز می‌دانست. او بنیان گذار تاریخ ادبیات پشتو نیز میباشد. پوهانـد حبیبـی از جملـۀ دانشمندانی محدود هست که آثار زیادی از خود به جا گذاشته است.

آثار چاپی او به بیشتر از ۱۲۰ اثر می‌رسد. در حدود ۱۰۰۰ مقالۀ علمی تحقیقی به رشتۀ تحریر آورده است. در اواخر عمر به اثر تکلیف قلبی در سال ۱۳۶۳هـ . ش. چشم از جهـان پوشـید و در شـهدای صـالحین بـه خـاک سـپرده شـد. جنـبش مشروطیت آخرین نوشتۀ او بود که به چاپ رسید.

بخارا: یکی از شهرهای تاریخی است که در سمت شرق رودخانۀ آمو در سر خط آهن مارکسپین که از عشق آباد و مرو بـه سمت تاشکند میرود واقع بوده و اکنون جزء جمهوریت ازبکستان می‌باشد.

بخارا در دورۀ قبل از اسلام، یکی از مراکز ولایت سغدیانه دورۀ اسلامی و مدت طولانی پایتخت سلاطین سامانی بود.

در حال حاضر بخارا با داشتن سه صد هزار نفوس پنجمین شهر عمده را در ازبکستان تشکیل داده و از مراکز عمدۀ فرهنگی و سیاحتی در این کشور به شمار می‌رود.

ختلان: ختل، ناحیه یی در سمت راست رودخانۀ جیحون در آسیای میانه است، این ناحیه میان رودخانه‌های پـنج و وخـش که در قرون وسطی جریاب و وخشاب نامیده می‌شد، واقع گردیده است که امروز به نام کولاب یاد می‌گردد و ناحیه یـی در جمهوری تاجکستان است.ختلان سرزمین حاصلخیز بوده و معادن طلا و نقره در آن فراوان است.

محمد عوفی: محمد عوفی بخاری از نویسنده‌گان و دانشمندان بزرگ در اواخر قرن ششم و اوایل قرن هفتم بـوده اسـت، وی از فرزندان عبدالرحمن بن عوف، از مشاهیر صحابۀ رسول اکرم ﷺ می‌باشد و به همین جهت به عوفی شـهرت یافتـه است. در بخارا تولد شده و تحصیلات خود را همانجا به پایان رسانید، پس از آن به بلاد ماوراء النهر، خراسان و سیستان سفر کرد و با بزرگان و دانشمندان آشنا شد. عوفی در اوایل حملۀ مغول به سند رفت و در خدمت ناصر الدین قباچه و الـتمش در دهلی اقامت گزید. از آثار مشهور او لباب الالباب و جوامع الحکایات را میتوان نام برد.

رهنمای تدریس درس (مردان پاروپامیزاد)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	مردان پارو پامیزاد و آیین نامه نگاری
هدف کلی	آشنایی با حب وطن، عبدالرحمان پژواک و نامه‌های عاطفی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • با یکی ازچهره‌های بزرگ و ماندگار ادبیات کشور آشنا شوند، مفهوم و معنای وطندوستی را بدانند و نامه‌های عاطفی را فرا گیرند. • تقویت توانایی انجام فعالیت‌های مربوط به درس شاگردان . • به مقام معنوی بزرگان احترام قایل شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های : • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه و کتاب؛ در صورت امکان ۱. خواندن چند نمونه از اشعار دیگر پژواک ۲ تحقیق در انترنت ۳. نمایش چند تصویر بزرگ از استاد پژواک

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی ودقت دروضع جسمی و روحی شاگردان،گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی . • از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده و درس امروز را مفصلاً معرفی کند؛ طوری که همه سؤال‌های آمده، در چوکات مقدماتی درس را در هنگام تشریحات خویش جواب دهد. (پرسش‌های داخل چوکات به طور مستقیم ازشاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس ازپایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات مقدماتی درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلاح، پاسخ به حاضری، اطمینـان از صـحت‌منـدی و ارائـهٔ کارخانه گی . • به معرفی این درس می‌پردازد و بقیه گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • از شاگردان بخواهید که متن درس را خاموشانه بخوانند و واژه‌های مشکل را بیرون نویس نمایند. • سپس از آن‌ها بخواهید که به نوبت چهار، چهار بیت شعر « مردان پاراپامیزاد» را به صدای بلند مقابل هم‌صنفان بخوانند. معلم صاحب آن‌ها را در جریان خواندن و تلفظ واژه‌ها کمک کند. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • پرسش‌هایی را طرح کنید، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید.	• خاموشانه می‌خوانند. • به نوبت می‌خوانند. • با دقت به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • معانی واژه را روی تخته و در کتابچه‌های خویش می‌نویسند. • به پرسش‌ها پاسخ می‌گویند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به پرسش‌های شاگردان و مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤال‌های احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس از آن ختم درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

زمان	فعالیت‌های شاگردان	فعالیت‌های معلم	عناوین مطالب
(۱۰) دقیقه	• ادای سلام و پاسخ به حاضری • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن ساعت قبلی طرح گردد.	**بخش مقدماتی**
(۳۰) دقیقه	• به دقت می‌شنوند. • به توضیحات این بخش دقیق می‌شوند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش« بخوانیم و بدانیم» و توضیحات مربوط به آن. • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده، روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس«نامه‌های عاطفی» مشخص شود . • از چند شاگرد، به اساس نوبت، خواسته شودکه متن کامل درس را باصدای بلند در مقابل صنف بخوانند. • شاگردان را به سه گروه‌ها تقسیم نموده از یک گروه بخواهید که از جملهٔ نامه‌های عاطفی یک تبریک‌نامه بنویسند، گروه دیگر سپاس‌نامه و گروه بعدی، دعوت‌نامه، در آخر از هر گروه یک نماینده فعالیت انجام شدهٔ گروه خود را بیان نماید.	**قسمت دوم درس** **آیین نامه نگاری**
(۲) دقیقه	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجهٔ درس به شاگردان ارائه شود .		**خلاصه و توضیحات**
(۳) دقیقه	دراین قسمت به سؤال‌های شاگردان و مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس ازآن خاتمه درس و خداحافظی.		**سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن ها**

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . ● طرح سؤال‌های دربارهٔ نامه‌های عاطفی و متن درسی روز اول به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	● ادای سلام و دادن پاسخ به احوال‌پرسی ● پاسخ‌های متفاوتی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس (فعالیت‌ها)	درس با نام خدای بزرگ آغازیافته و مراحل زیرتطبیق گردد: **کارگروهی و سخنرانی:** فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهد که در چه مواردی باهم بحث و گفت‌وگو کرده به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را دربرابرصنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	● طبق برنامه، فعالیت‌ها را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
	املا ونگارش: متن زیر خوانده شود، تا شاگردان املا بنویسند. بدان که از همه هنرها بهترین هنر سخن گفتن است. که آفریدگارما جل جلاله از همه آفریده‌های خویش آدمی را بهتر آفرید وآدمی فزونی یافت بر دیگر جانوران به ده درجه که درتن اوست. پنج نهانی و پنج عیانی. پنج نهانی چون: اندیشه و یادگرفتن و نگاه داشتن و تخیل کردن و تمییز وگفتار. و پنج عیانی چون: سمع و بصر و طعم و لمس و ذوق. (قابوسنامه) ● به شاگردان هدایت بدهید تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	● درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح می‌کنند.	
	خود آزمایی: پرسشهای بخش« خود آزمایی» را به صورت شفاهی مطرح میکند، تا از یک سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	● به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد اجرای آن به شاگردان معلومات ارائه گردد.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دسترسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

استاد پژواک مرد اندیشه و قلم بود، عمری دراز را در عرصهٔ دیپلوماسی کارکرد، راه را برای شناخت گستردهٔ وطنش در سطح بین المللی بازکرد، شعر سرود، داستان‌ها آفرید، پژوهش‌های فراوان در بخش‌های گوناگون انجام داد، به مدارج ادبیات زبان فارسی دری، پشتو و انگلیسی دست یازید.

جناب پژواک در سال ۱۲۹۶ هـش. در خانوادهٔ روشن‌فکر و دانشور مرحوم قاضی عبدالله در قریه «باغبانی» ولسؤالی سرخرود ولایت ننگرهار که درگذشته‌های باستانی، مرکز منطقهٔ «گندهارا» بود، چشم به جهان کشود.

تا صنف چهارم در مکتب زادگاهش درس خواند، بعداً مکتب اندرابی کابل را ادامه داده و سپس از لیسهٔ عالی حبیبیه فارغ گردید. استادان و هم‌صنفانش سجایای اخلاقی و ذکاوت او را تحسین می‌کردند و باور داشتند که وی آیندهٔ درخشانی را استقبال خواهد کرد.

استاد عبدالرحمن پژواک زنده‌گی کاری خود را از انجمن تاریخ آغاز کرد، که در آنجا به صفت ترجمان زبان انگلیسی شروع به کار نمود. در ضمن به نوشتن آثار ادبی و هنری نیز می‌پرداخت. چندی بعد در شعبات ریاست مستقل مطبوعات کار کرد؛ سپس به حیث مدیر مسؤول روزنامهٔ اصلاح مقرر گردید و پسان‌ها آژانس باختر را رهبری کرد و به ریاست نهاد پشتو تولنه منسوب گشت.

بنابر اندوخته‌های ادبی و تجارب فرهنگی، در عرصهٔ سیاست و دیپلوماسی، در سال (۱۹۵۸م.) ابتدا به حیث وزیر مختار وبعد به حیث سفیر کبیر و نمایندهٔ دایمی افغانستان در سازمان ملل متحد تعیین و به نیویارک اعزام شد که به مدت تقریباً چهارده سال وظایف این کرسی را با موفقیت‌های چشم‌گیری پیش بُرد. وی با اهلیت و کفایت کم نظیری که در امور بین المللی از خود نشان داد، به حیث یکی از چهره های درخشان و قابل اعتماد سازمان ملل متحد شناخته شد، به همین دلیل درجریان انجام ماموریت، به حیث سفیر کبیر افغانستان وظایف مهم و متعدد دیگری نیز از طرف سر منشی ملل متحد به تائید اعضای شورای امنیت به وی سپرده شده بود.

درس بیست و هشتم

رهنمای تدریس درس (سیاستنامه)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	سیاست‌نامه و آیین نامه نگاری
هدف کلی	شناخت خواجه نظام الملک، کتاب سیاست‌نامه و نمونۀ نامه‌های عاطفی
اهداف آموزشی • دانشی • مهارتی • ذهنیتی	با تدریس این درس، ازشاگردان توقع داریم : • خواجه نظام الملک را شناخته و کارنامه‌های علمی و ادبی او را بر شمارند . یکی از نمونه‌های نثر کلاسیک ادبیات دری و از بحث نامه نگاری، نوشتن نامه‌های عاطفی را فراگیرند. • تقویت توانایی انجام فعالیت‌های مربوط به درس شاگردان • به مطالعۀ آثار کلاسیک دری علاقه مند شوند.
روش‌های تدریس	با استفاده از روش‌های: • توضیح و تحلیل • خواندن و نوشتن • پرسش و پاسخ • تمرین • کار انفرادی و گروهی
مواد ممکن و ممد درسی	تخته، تباشیر، تخته پاک، قلم، کتابچه ، کتاب در صورت امکان: ۱. خواندن چند نمونۀ دیگر از کتاب « سیاستنامه » ۲. تحقیق در انترنت

ساعت درسی اول

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی ودقت در وضع جسمی و روحی شاگردان، گرفتن حاضری و بررسی کارخانه گی درس گذشته. ۱- از یک شاگرد بخواهید که پیش روی صنف آمده ، درس امروز را طوری معرفی کند که به همه سؤال‌های آمده در چوکات مقدماتی در هنگام تشریح، جواب دهد . (پرسش‌های داخل چوکات با طور مستقیم ازشاگرد معرفی کننده پرسیده نشود.) • پس ازپایان معرفی، پرسش‌های داخل چوکات مقدماتی درس، از بقیهٔ شاگردان پرسیده شود.	• ادای سلام، پاسخ به حاضری، اطمینان از وضعیت صحی و روحی • طبق هدایت عمل می‌نمایند و بقیه شاگردان گوش می‌دهند. • گوش دادن و ارائه کردن پاسخ به پرسش ها.	(۱۵) دقیقه
قسمت اول درس (متن)	درس با نام خدای بزرگ آغاز یافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • از شاگردان خواسته شود که به نوبت یک، یک پاراگراف متن درس را با صدای بلند مقابل هم‌صنفان بخوانند. • پس از پایان خواندن، ابتدا کل درس توضیح داده شود و سپس مفاهیم مشکل تشریح شود. • معانی واژه‌های مشکل برای شاگردان توضیح شود. • سپس از شاگردان بخواهید که نکات مهم و عمدهٔ درس را بیان نمایند. • پرسش‌هایی را طرح کنید تا از یادگیری شاگردان مطمئن شوید .	• درس را می‌خوانند • با دقت به تشریح درس و شرح مفاهیم مشکل آن، گوش فرا می‌دهند. • معانی آن را روی تخته و درکتابچه می‌نویسند. • طبق هدایت عمل می‌کنند. • به پرسش‌ها، پاسخ می‌دهند.	(۲۵) دقیقه
خلاصه و توضیحات	متنی که زیرعنوان« توضیحات» در کتاب درسی آمده است، خوانده و تشریح شود.		(۳) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که ناگفته مانده، پاسخ داده شود؛ همچنان سؤالات احتمالی را که شاگردان مطرح نکرده اند، توسط خود معلم مطرح شود، پس از آن پایان درس و خداحافظی.		(۲) دقیقه

ساعت درسی دوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	• سلام، احوال‌پرسی و ایجاد ارتباط عاطفی و گرفتن حاضری . • سؤال از برخی مفاهیم و واژه‌های مشکل متن درس ساعت قبلی طرح گردد.	• ادای سلام و پاسخ به حاضری . • به پرسش‌ها گوش داده و پاسخ‌های مناسب ارائه می‌دارند.	(۱۰) دقیقه
قسمت دوم درس **آیین نامه نگاری**	درس با نام خدای بزرگ آغازیافته و مراحل زیرتطبیق گردد: • خواندن متن کامل بخش«بخوانیم و بدانیم» و تشریح آن • سپس متن کامل بخش « آیین نامه نگاری » خوانده شود و توضیحات مناسب ارائه گردیده روی تخته نوشته شود. • قسمت‌های مختلف درس نمونۀ (نامه‌های عاطفی) مشخص شود . • ازچند شاگرد، به اساس نوبت خواسته شودکه متن کامل درس را با صدای بلند، در مقابل صنف بخوانند. • از شاگردان خواسته شود که به صورت عملی نمونه‌های از مکاتیب عاطفی را روی تخته بنویسند. معلم صاحب آن‌ها را کمک و رهنمایی نماید.	• به تشریح این بخش گوش می‌دهند. • با دقت به توضیحات این بخش گوش می‌دهند. • چند شاگرد متن کامل بخش«آیین نامه نگاری» را باصدای بلند در مقابل صنف می‌خوانند. • طبق هدایت عمل می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
خلاصه و توضیحات	پس از تشریح وتوضیح معانی واژه‌های مشکل، خلاصه و نتیجۀ درس به شاگردان ارائه شود .		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به مواردی که نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس ازآن پایان درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

ساعت درسی سوم

عناوین مطالب	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان
بخش مقدماتی	● سلام، احوال‌پرسی و گرفتن حاضری . ● طرح سؤالات دربارهٔ نمونهٔ نامه‌های عاطفی و متن درسی روز اول، به گونهٔ شفاهی صورت گیرد.	● ادای سلام و پاسخ به حاضری . ● پاسخ‌های متفاوتی به گونهٔ شفاهی ارائه خواهند داشت.	(۱۰) دقیقه
قسمت سوم درس	درس با نام خدای بزرگ آغاز گردد: **<u>کارگروهی و سخنرانی</u>** ● فعالیت این بخش را درصنف مطرح نموده و به شاگردان توضیح دهید که درچه مواردی باهم بحث و گفت‌وگو کرده، به نتیجه برسند. درضمن یک نفرشان همه نظریات را یادداشت کند و آن را در برابر صنف بخواند؛ سپس از شاگردان خواسته شود که قسمت‌های دیگراین بخش را مطابق هدایت کتاب شان اجرا کنند.	● طبق برنامه، فعالیت‌های کتاب را اجرا می‌نمایند.	(۳۰) دقیقه
فعالیتها	**<u>املا ونگارش</u>** ● متن زیر خوانده شود تا املا بنویسند. بترس از کسی که نترسد و هرچه کند ازکسی نپرسد. عیب پوش باش نه عیب‌جو. اگر نیکی از کسی نگویی، باری بدش مگوی. تشنه باش و منوش و به بازار آر و مفروش. اگر درویشی تکبر چیست؟ و اگر بی‌خویشی تدبر چیست؟ دل به خلق مبند که خسته گردی دل به خدا بند که رسته گردی (مواعظ خواجه عبدالله انصاری) ● به شاگردان هدایت بدهید تا فعالیت دیگر این بخش را اجرا نمایند.	● درکتابچه‌های خویش املا می‌نویسند. در پایان، یک تن از شاگردان صورت درست املایی را روی تخته می‌نویسد و دیگران خطاهای خود را از روی آن اصلاح میکنند. ● طبق هدایت عمل می‌نمایند.	
	<u>خود آزمایی</u> ● پرسش‌های بخش«خود آزمایی» را به صورت شفاهی مطرح می‌کند، تا ازیک‌سو تحکیم یادگیری صورت گیرد و از سوی دیگر شاگردان از یادگیری خود اطمینان حاصل کنند.	● به سؤال‌های این بخش پاسخ ارائه می‌دارند.	
کار خانه گی	قبل ازسپردن کارخانه گی به شاگردان، در مورد طریق انجام آن معلومات دهد.		(۲) دقیقه
سؤال‌های شاگردان و پاسخ به آن‌ها	دراین قسمت به معرفی منابع قابل دست‌رسی پرداخته و به مواردی که احیاناً نا گفته مانده، پاسخ داده شود، پس ازان خاتمه درس و خداحافظی.		(۳) دقیقه

معلومات اضافی

نظام الملک طوسی: ابوعلی حسن ملقب به خواجه نظام الملک، یکی از علما و دانشمندان بزرگی است که در مدت ۲۹ سال وزارت خود(۱۴ سال وزیر آلپ ارسلان سلجوقی و ۱۵ سال وزیر ملک شاه سلجوقی) توانست با خردمندی، کیاست و تدبر، سرزمین پهناوری را که از دریای مدیترانه تا نزدیک چین وسعت داشت، اداره کند.

اوکتاب «سیاستنامه» یا «سِیَرّالملوک » را برای جلال الدین ملکشاه نوشته و درآن راه و رسم سلطنت را به وی نشان داده است. این کتاب را محمد مغربی نویسندهٔ کتاب‌های سلطنتی (بین سال‌های ۴۹۲ و ۵۰۵)، پس ازمرگ خواجه مرتب و مدون ساخته است. خواجه نظام الملک درکتاب سیاست‌نامه از الگوی حکومت یک‌پارچه مانند حکومت دورهٔ ساسانی و دولت‌های پس از اسلام به عنوان الگوی نظام آرمانی دفاع می‌کرد.

وی در تدوین تقویم جلالی با دانشمندانی همچون خیام هم‌کاری داشت. این تقویم در سال ۴۵۱ هجری تکمیل شد. مدرسه‌های نظامیه در هر شهری از جمله مدرسهٔ نظامیهٔ بغداد که امام محمد غزالی از استادان آن بود، نیز به دستور او برپا شد.

از دیگر اقدامات بی نظیرخواجه نظام الملک، که برای اولین بار درجهان معمول و مرسوم ساخته شد، پرداخت معاش ماهوار به علما و دانشمندان و تأمین زنده‌گی مادی آنان، جهت مطالعه و تحقیق است، که بعدها غربیان از این سنت حسنه پیروی نموده و پدیدهٔ « بورسیه » در پوهنتون‌ها و ممالک غربی و سپس درجهان معمول گردید.

وی در ۱۰ رمضان ۴۸۵ هنگامی که با اردوی شاهی به نهاوند می‌رفت به وسیلهٔ ابوطاهر ارانی که رخت صوفیان را پوشیده بود، با ضرب کارد زخمی شد و یک روز پس ازان درگذشت. بیست روز پس از مرگ او، ملکشاه نیز درگذشت و بر اساس برخی حدس‌های تاریخ‌نویسان به دست هواخواهان خواجه بدو زهر خورانده شده بود و از اثر آن درگذشت.

آلپ ارسلان سلجوقی: محمد داود میکاییل بن سلجوق، دومین پادشاه سلجوقی در سال ۴۵۳ هـ . به جای پدر خویش، والی خراسان شد، وی پادشاه دلیر، عادل و جنگ‌جو بود.

منابع و مآخذ

۱- خانلری کیا، دکتر زهرا، فرهنگ ادبیات فارسی دری، انتشارات بنیاد فرهنگ ایران، صفحات، ۲۲۶،۳۶۲،۳۹۸،۳۵۴، تهران ایران.
۲- همان اثر صفحات، ۴۴۲، ۴۱۲، ۸۳.
۳- سنا غزنوی، محمد اکبر، تاریخ ادبیات دری، نوبت چاپ دوم، سال چاپ، ۱۳۸۸، انتشارات، مطبعهٔ میوند، صفحات، ۲۸۸،۲۸۹،۳۰۲،
۴- ده بزرگی، غلامحسین، تاریخ ادبیات جهان از آغاز تا پایان سدهٔ بیستم،نوبت چاپ اول، بهار ۱۳۸۶، انتشارات، زوار، تهران ایران.
۵- سعیدیان، عبدالحسین، دایرهٔ المعارف بزرگ نو، جلد ۸، چاپخانهٔ، ایمان، نوبت چاپ، ۱۳۸۵،همان اثر جلد، ۱۰
۶- اکبر پور، حبیب الله، از آدم صفی الله تا محمد رسول الله، قصه‌های شیرین قرآن، نوبت چاپ، ۱۳۸۶، انتشارات، الف، صفحه، ۴۳۰ و ۴۳۱، تهران ایران.
۷- نیکنام،بابک سلیمی، بهترین سخنان پند آموز بزرگان و زنده گینامه و آثار آنان، نوبت چاپ، ۱۳۸۷، چاپخانهٔ، گهر، انتشارات سما، صفحات، ۲۶-۳۵، تهران ایران.
۸- سلجوقی، صلاح الدین، تجلی خدا در آفاق و انفس، ناشر، بنگاه انتشارات میوند، کابل، افغانستان.
۹- آریانا دایرهٔ المعارف، جلد سوم، اکادمی علوم افغانستان، سال ۱۳۸۹، ص، ۶۴۳
۱۰- رابرت لارنس ترسک، ترجمهٔ فریار اخلاقی، مقدمات زبانشناسی، انتشارات نی، چاپ اول، ۱۳۸۰ هـ‌ش. صفحهٔ، ۱۳، تهران ایران.
۱۱- دایرهٔ المعارف آریانا جلد دوم، حرف ب و پ، انتشارات، اکادمی علوم افغانستان، محل چاپ، مطبعهٔ نبراسکا، سال چاپ، ۱۳۸۷هـ‌ش. کابل افغانستان.
۱۲- کاتب هزاره، سراج التواریخ جلد ۱ و ۲، مؤسسهٔ تحقیقاتی و انتشارات بلخ، سال چاپ، ۱۳۷۲هـ‌ش. تهران ایران
۱۳- امیر عبدالرحمن خان، تاج التواریخ، جلد اول و دوم،
۱۴- دانشنامهٔ ادب فارسی در آسیای میانه، به سر پرستی حسن انوشه، جلد اول،